Erdélyi Toll

• IRODALMI ÉS MŰVELŐDÉSI FOLYÓIRAT •
• Megjelenik negyedévente Székelyudvarhelyen •
• XII. évfolyam • 2020 • 3. (45.) szám •

T A R T A L O M

ÍRÓK A SZÜLŐFÖLDRŐL
Kozma László: Uz Bence unokája 3
IRODALOMELMÉLET
Csontos Márta: Életrajz, kritikai pályarajz, monográfia 4
ORBÁN BALÁZS KÖZÖTTÜNK
Balázs Árpád: Orbán Balázs és a legendás Szejke III. 11
ANYANYELVÜNK ÉPSÉGÉÉRT
Málnási Ferenc: Erdélyi anyanyelvoktatás — irodalmunk tükrében XLII. 26
MÚZSA ÉS LANT
P. Buzogány Árpád versei 30
Ács Julianna versei 32
Beke Sándor versei 33
Molnos Ferenc versei 36
P. Buzogány Árpád prózája 37
Albert-Lőrincz Márton versei 39
Ráduly János: Haikuk 45
Márton Károly versei 46
Szász András: A székely pap 47
Csatáné Bartha Irénke versei 53
Fülöp Kálmán versei 55
G. Szabó Ferenc versei 57
Brauch Magda prózája 58
Bognár Stefánia versei 63
Márton Tímea: Csillagbirodalom (V.) 67

MÚZSÁK AJÁNDÉKA
Ráduly János fordításai: Versfordítások a román költészetből 81
FILOZÓFIA
Balázs Sándor: Köznapi filozófia (X.) 111
HIT ÉS ÜZENET
Baricz Lajos versei 119
Kozma László: Szent Ferenc füves kertje (IV.) 121
MARADANDÓ MŰVÉSZET
Kedei Zoltán: Kép és írás (II.) 124
Kozma László: Az igazi művészet elkötelezett,
kapcsolódik nemzetéhez, környezetéhez (III.) 131
ÉLŐ NÉPHAGYOMÁNYOK
Asztalos Enikő: Erdélyi néprajz marosszéki gyűjtésekben VI.
Erdélyi lakodalmak és lakodalmi szokások (II.) 134

Erdélyi Toll

• Alapította: Beke Sándor • Alapítási év: 2009 •
• Kiadja az Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó •
• Főszerkesztő: **BEKE SÁNDOR** •
• Szerkesztők: **BRAUCH MAGDA, CSIRE GABRIELLA** •
• Olvasószerkesztő: **P. BUZOGÁNY ÁRPÁD** •
• Grafikai kivitelezés: **Beke Sándor-Olivér** • Gazdasági vezető: **Beke Klára** •
• Szerkesztőség: Székelyudvarhely, Tamási Áron utca 87. Tel./fax**:** 0266-212703 •
• Postacím: 535600 Odorheiu Secuiesc, Str. Tamási Áron nr. 87. jud. Harghita, RO •
• Honlap: www.erdelyigondolat.ro • E-mail: egondolat@yahoo.com; egk@freemail.hu •
• Fényszedés: Erdélyi Gondolat Lap- és Könyvkiadó • Nyomda: Erdélyi Gondolat •
• A megjelent írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség véleményét! •
• Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza •
• A folyóirat megrendelhető a szerkesztőség telefonszámán vagy e-mailen •
• Előfizetési díj: belföldieknek egy évre 60 lej, külföldieknek egy évre: 18 EUR •
• Folyóiratunk megvásárolható az erdélyi könyvesboltokban •
• A címlap illusztrációját Péter Katalin készítette • Borítóterv: Beke Sándor-Olivér •
• Revistă editată de Editura Erdélyi Gondolat din Odorheiu Secuiesc •
• **ISSN 2066 — 8929** •

Kozma László

Uz Bence unokája

Havas útját egyre járja
Az Uz Bence* unokája.

A regények valósága
Íme, hússá-vérré válva.

Mü földünkön így teremnek
Utódai dalnak, versnek.

Messze múltnak balladája
Az Uz Bence unokája.

Ünneplőben lányok lépnek,
Táncban pördül az igézet.

Piros párta, málna csillan
Zöld lombok közt a csalitban.

Mint az erdő fenyőfája
Az Uz Bence unokája.

Örökké él, el nem veszhet
Ritmusa a dalnak, versnek.

Ritmusa a tiszta szónak,
Csengő patak-csobogónak.

Nem födik el vészek, árnyak
Mosolyát a szép leánynak.

Mondák kincsét megtalálja
Az Uz Bence unokája.

*Uz Bence, Nyirő József regényhőse valóságos személy volt, az író a székelyvarsági Pál S. Dénesről mintázta. A székelyvarsági temető síremlékén kettős névvel szerepel, az író által adottat is föltüntették. Mikor unokájával, annak családjával beszélgettem, elgondolkodtam, milyen csodák is történnek errefelé, a regényhősöknek valóságos utódai vannak, mintha a mondák elevenednének meg.

Irodalomelmélet

Csontos Márta

Életrajz, kritikai pályarajz, monográfia

Az antik és középkori hagyományokra épülő, regényes elemeket sem nélkülöző életrajz a 19. századi irodalomtörténetben egyetlen személy életeseményeinek feltárására törekedett, nagy mennyiségű adathalmazzal dolgozott, autentikus források hiányában fiktív elemekkel egészítette ki az alkotói életutat. Az egyéni sors és alkotói tevékenység megrajzolása nem a társadalmi és kulturális történések összefüggéseiben valósult meg.

A pozitivista szellemű monográfus — mivel a korszak tudományos kutatásban felmutatott eredményei tapasztalati tényekhez, konkrét adatokhoz kapcsolódtak — adatgyűjtő, filológusi munkát végzett. A szellemtörténészek az aprólékos, részeredményekre koncentráló indukciós módszert követték. Horváth Károly *A pozitivizmus a magyar irodalomtörténetírásban* című tanulmányában hangot adott kételyeinek is. A pozitivista irodalomtörténetírás ugyanis nem vizsgálta az írói egyéniség átalakító erejét, nem volt kérdés az olvasói recepció problémája, s a mű utóéletének vizsgálatakor elsősorban magyaráztak értékelés helyett.

A pozitivista életrajzírást elsőként az orosz formalisták utasították el, szerintük az életrajz eltávolítja az elemzőt magától a műtől, mindattól, ami az irodalom lényegét adja.[1]

Az életrajznak csak az alkotói személyiség és az élettér rekonstrukciója szempontjából tulajdonítottak jelentőséget, hangsúlyozták, hogy a műalkotás nem lehet puszta életrajzi dokumentum. „A költő műve lehet álarc, dramatizált stilizáció. Az életrajzi kutatásnak — írta René Wellek és Austin Warren — akkor van értelme, ha úgy végezzük, hogy az ilyen megkülönböztetéseket is érzékelni tudjuk”.[2]

Az életrajz műfaji besorolásának igénye a század jelentős irodalomértelmező irányzatai alapján került a figyelem középpontjába. Különféle elméletek születtek, melyek nem a tradicionális módon közeledtek a műalkotáshoz, a szerzőhöz és az életműhöz, a történettudomány és az irodalomtörténet közötti távolság egyre kisebbé vált, az új értelmezések a komparatisztika eszközeivel keresték az összefüggéseket, s az adott kor szükségletei alapján törekedtek az életmű megítélésére.[3]

---

[1]HORVÁTH Károly, *A pozitivizmus a magyar irodalomtörténetírásban*, Itk, 1959/3-4.

[2]WELLEK, René, WARREN, Austin, *Az irodalom elmélete = Az irodalom és az életrajz*, ford. SZILI József, Osiris, Bp., 2002, 79.

[3]Az *Encylopaedia Britannica* Paul Murray Kendall elemzése alapján az életrajz tartalmi és formai megjelenését figyelembe véve öt kategóriát különböztet meg. Az „*infor-*

Kétségtelen, hogy a tudományos életrajz lehet olyan narratív szerkezet, mely a szerzői recepció meglétével magyarázható, ugyanakkor főként történeti dokumentumok hiteles adatszolgáltatására támaszkodik, így valahol a történetírás és az irodalom közötti térben helyezkedik el.

Az életrajzírás és történetírás kölcsönhatásáról számos tanulmány olvasható a *Journal of Interdisciplinary History* című periodikában, ahol Robert I. Rotberg hangsúlyozza, hogy történelem aligha létezhetne életrajzi betekintés nélkül. „Csak a történettudományba mélyen beásó, a kronológiai periódusokat végigkísérő, a földrajzi arénába belépő életrajzírók tudják megmagyarázni, hogy befolyásos egyének miért tették, amit tettek, mi volt cselekedeteik pontos indítéka".[4]

A szerző megállapítja, hogy az életrajz egyfajta intellektuális történelemmé válik, melyben feltárják az egyént ért valamennyi hatást, ilyen módon a legjobb életrajzok egyértelműen összehasonlító jellegű munkák. Janet Browne az életrajz „kissé problematikus akadémiai műfaj" voltát emeli ki.[5]

Az életrajzzal kapcsolatos vita főként abból adódhat, hogy a történelem sokkal több, mint egyének élete, politikai, kulturális, szociális, gazdasági és intellektuális összetevői vannak, ami összességében sokkal komplexebb, mint azoké a személyeké, akik a történet folyamatában érintve vannak[6].

A történet- és irodalomtudomány egy adott kultúrában, saját, lokális élettérre leszűkítve, identitástörténetet dolgoz fel. T. S. Eliot a kultúra három fontos kritériumát határozza meg, melyek a kultúrahagyományok jelenkorba való áttelepítését, helyi, regionális kultúraként való értelmezését jelentik; mindez egyidejűleg vallási egység és különbözőség együttműködése. Ennek gondolatköré-

---

matív" életrajzot akkumulatív, gyűjtő kategóriának tekinti, melyben a szerző távol tartja magát mindennemű mű-interpretációtól. A második kategória a „*kritikai életrajz*", mely nagyon alapos, autentikus dokumentumokra alapozott forráskutatásra épül. Fontosnak tartja a kronológia betartását, végül hatástörténeti összefoglalóban mutatja be az életmű utóéletét, melynek megítélésében az adott korok szükségletei és mentalitása meghatározó. A kritikai életrajz klasszikus példájaként említi Richard Elmann *James Joyce* monográfiáját, mely 1959-ben készült. A „*standard"* biográfia szubjektív és objektív megközelítési módot egyformán alkalmaz, az objektív élettényeket személyes szubjektivitásba ötvözi. Az úgynevezett „*interpretatív"* életrajz teljes szubjektivitásra hagyatkozik, jellemző az autentikus forrásból származó dokumentumok hiánya, a szerző a birtokában lévő forrásmunkákat szabadon manipulálja, mint Frank Harris *Oscar Wilde* monográfiája 1916-ból. Végül a „*fikcionált"* biográfiát említheti, mely számos narratív elemet tartalmaz, másodlagos forrásokat használ regényesített és naplószerű elemeket alkalmazva.

[4]ROTBERG, Robert, *Biography and Histography = Mutual Evidentiary and Interdisciplinary Considerations,* Journal of Interdisciplinary History, XL. 3 Winter, 305.

[5]I. m. 349. BROWNE, Janet, *Making Darwin: Biography and the Changing Representations of Charles Darwin*, „Az életrajzok átvilágítják azokat a hálózatokat, melyek összetartó erőként működnek az egyének és a nagyobb csoportok között, a tudósok, az újságírók és kiadványok között, ez teszi lehetővé a barátai kapcsolatokban és levélváltásokban megjelenő eszmék körforgását, ez tárja fel annak a rendszernek a működését, mely lehetővé teszi, hogy felbukkanjon az önidentifikáció, mint tudós attitűd".

[6]SHELSTON, Alan, *Biography = The* Critical *Idiom*, ed. John D. Jump, Methuen and Coltd, 1977, 16. „A történelem és az életrajz ösvényén nyilvánvalóan tendenciózus az összetartozás".

ben a kritikai pályaképekben megrajzolt alkotó életútja mindig egy sajátos kulturális közegben történik.[7]

Hayden White *A történelmi szöveg, mint irodalmi műalkotás* című tanulmányában a történelmet szembeállítja a tudománnyal egyetemes törvényalkotási lehetőség hiányában, majd a történelmet hasonlóképpen szembeállítja az irodalommal, mivel az előbbit a 'tényleges' érdekli, az utóbbit pedig a 'lehetséges'.[8]

A történetírás és irodalomtörténet írás olyan módon is közelednek egymáshoz, hogy kapcsolatban vannak a múlt megismerhetőségével, azzal a ténnyel, hogy a történetíró és az életrajzíró a „hagyományőrző kultúra által veszi birtokba a világot".[9] Lévi-Strauss az egyidejűleg működő ellentétes erők kereszttüzében vizsgálja a működőképes társadalmat, melyet a különállás igénye vagy az összetartozás szükségessége irányít. Mindezt figyelembe véve, a sokféleségben működő kapcsolat analízise hozzájárul ahhoz, hogy a kritikai pályarajzokban méltatott egyének sorsán keresztül egy egész korszak kulturális, erkölcsi, vallási hovatartozását értelmezni lehessen.

Irodalom, történelem és politika összetartozását hangsúlyozza Catherine Belsey is, akinek olvasatában „[…] a három fogalom nyilvánvaló együttélése megbotránkoztatja a *literary criticism* intézményét, mert explicit módon van jelen a transzcendens (irodalom), a kontingens (történelem) és a pusztán stratégiai (politika) között.[10]

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon is számos tanulmány született a kritikai életrajz jelentőségéről, hasznáról és szerepéről. Hargitay Emil a kritikai életrajz hasznáról vet fel gondolatokat, s úgy véli, „a jól sikerült kritikai életrajzok egyáltalán nem zárják ki a műelemzés vagy bármilyen szélesebb kontextusú, elméleti kiindulású megközelítés lehetőségét".[11]

Az irodalomárok közötti vita elsődleges kiindulópontja az volt, hogy a kritikai életrajz nem igazodott a modern irodalomtudomány követelményeihez. A hatalmas információs anyag feldolgozására törekvő kritikai pályarajz továbbra is nélkülözhetetlen az irodalomtudományban, még akkor is, ha a recepciótörténetben a megközelítés mindig változik, hiszen a művek utóélete, hatástörténete mindig az adott kor értékítéletéhez kapcsolódik. Az értelmezésben nagy szerephez jutó olvasó a szöveg értelmezésében saját viszonyát is tükrözi az adott társadalom kultúrájában.

---

[7]T. S. ELIOT, *The Notes Towards the Definition of Culture,* Faber and Faber Limitied, London-Boston, 1979, 21. „A kultúra fogalma különböző asszociációkat tartalmaz, annak értelmében, hogy az egyén fejlődésére gondolunk, egy csoportéra, egy osztályéra, vagy az egész társadalomra".

[8]Vö. *Testes Könyv*, szerk. KISS Attila Attila, KOVÁCS Sándor, ODORICS Ferenc, ICTUS és JATE, Irodalomelméleti Csoport, DEKON Könyvek, Irodalomelméleti és Interpretációs Sorozat, Szeged, 1996. 342.

[9]LÉVI-STRAUSS, Claude, *Faj és történelem*, ford. BOGLÁR Lajos, Napvilág Kiadó, 1999, 21.

[10]BELSAY, Catherine, *Literature, History, Politics*, Modern Criticism and Theory, ed. David Lodge, Longman, New York—London, 1988, 400.

[11]HARGITAY Emil, *A „kritikai életrajz" haszna, Történelem és elmélet néhány példával,* Irodalomismeret, 2014, 16.

Arany Zsuzsanna *Stevenson rémálma* című írásában nem tartja a műelemzést az életrajz szerves részének, olvasatában az életrajzi tények és az alkotások két metszésponton érintik egymást, a keletkezéstörténetben és a hatástörténetben. Ugyanakkor, e kijelentésével paradox módon fontosnak tartja, „azoknál az életrajzoknál, amelyek markánsabb portrét kívánnak adni hősükről — tehát nem pusztán az életesemények előre megszabott narratív struktúrákba való rendezésén fáradoznak — […] a tárgyalt művek és az adott korszakban divatos eszmeáramlatok közötti összefüggések feltárását is elvégezni".[12] Széchenyi Ágnes a közös térben megnyilvánuló szóbeliség közvetlen indulati töltetét, a verbális terjedés torzítását vizsgálja az emberi kapcsolatokban, azt, amit a történettudomány a térbeliség paradigmájának nevez.[13]

Az elmúlt években megjelent életrajzok, pályarajzok, monográfiák választott műfajuk belső lehetőségeit alakították. Schein Gábor az Elektra Kiadóház „Életkép" sorozatban megjelent munkája nagyobb teret engedett a szövegek interpretációjának, mint amennyi az ilyen típusú könyvekben megtapasztalható. Sipos Lajos Berda Józsefről írt pályarajzában három motívumot foglalt szavakba: a költő életét kísérő történetekből, mendemondákból egyet, a Berda által hét különböző korszakában készített önéletrajzból a másikat; a harmadikban egy lineárisan felépülő pályaképet.

Másként járt el Ferencz Győző Radnóti Miklósról készített könyvében. Kultúratudományi, esetenként műfajtörténeti kitekintésű pályarajzot készített. Ködöböcz Gábor Kiss Benedekről, Rónay László Tamás Menyhértről írt kismonográfiája hozzávetőlegesen követte a kronológiai sorrendet. Inkább az általuk legfontosabbnak tekintett művek értelmezését, az azokhoz kapcsolható magyar (és világirodalmi) párhuzamokat villantják föl. Vilcsek Béla Turczi István pályájáról írt munkája poétika-elméleti alapozású. A klasszikus monográfia újrafogalmazására példa Szilágyi Zsófia Móricz Zsigmondról és Szilágyi Márton Csokonai Vitéz Mihályról készített munkája. Az első célja láthatóan a korábbi irodalom-fogalommal szembenálló, eddig elhanyagolt filológiai tényeket is elemzésbe bevonó törekvés. Az utóbbi mikrotörténeti dimenziók érvényesítése, ahol az egyént alkotó erőnek kell tekinteni, mely erő a saját társadalmi összefüggései között létezik. A mikrotörténelem kapcsán a legfontosabb vitatéma a narráció és a történelmi megismerés közötti feszültség.[14]

---

[12]ARANY Zsuzsanna, *Stevenson rémálma,* Irodalomismeret, 2014, 3, 49. A szerző külön foglalkozik a nyelvi struktúrák jelentőségével, úgy látja, hogy a szépirodalom és a tudományos beszédmód eléggé élesen elválik egymástól, s valahol a kettő között kaphat helyet az életrajz. Vagyis az alkotói és kutatói attitűd együttes jelenlétére van szükség.

[13]Vö. SZÉCHENYI Ágnes, *Az életrajzírás esélyei: elmélet és gyakorlat*, (Egy Schöpflin Aladár-monográfia kereteihez), Irodalomismeret, 2014. 3.

[14]Az idézett szerzők munkái: SCHEIN Gábor, *Weöres Sándor,* Elektra Kiadóház, 2001, SIPOS Lajos, *Berda József,* Napút Kiadó, 2016, FERENCZ Győző, *Radnóti Miklós élete és költészete*, Osiris, 2009, Ködöböcz Gábor, *Kiss Benedek,* Magyar Művészeti Akadémia, 2014, Rónay László, *Tamás Menyhért,* Magyar Művészeti Akadémia, 2015, Vilcsek Béla, *A halandó bosszúja, Turczi István,* AmbrooBook Kiadó, Győr, 2017.

Szilágyi Márton szerint az alkotót „nem zárt egységként, hanem a környezetével való interakciókban”[15] kell megismerni, a költőt, 'mint társadalmi jelenséget kell vizsgálni'. A tradicionális angolszász modellt követő 'critical biography' helyett Szilágyi Márton munkája társadalomtörténeti biográfia, melyben egy 'kivételesen átlagos' alkotó személyiségének társadalmi közegben megnyilvánuló interakcióját analizálja.

Az életrajz tanulmányozása szükséges az összefüggések nyomon követéséhez, az újraolvasás értelmezések sokféleségét eredményezheti. Schein Gábor *Az Életrajzok visszatérésé*ben úgy látja, hogy az „élet—mű—kor logikájú életrajz alkalmas elbeszélésforma lehet arra, hogy megmutassa, az ember élete sohasem lehet egyetlen emberé, minden pillanata érintkezések, kapcsolatok, funkciók metszéspontja, és maga az alkotó életműve is metszéspontokon keletkezik”.[16]

A monográfia az alkotó társadalmi viszonyok által meghatározott élettérben működik, ezért a szintézisteremtő szándékkal készült kritikai életrajz különböző inspirációk által meghatározott konglomerátum; történelmi, pszichológiai, etikai, esztétikai, informatív és interpretatív. Tudományos igénnyel készül egzakt dokumentum feldolgozó módszerrel, de bizonyos mértékig mégis fikció marad, hiszen benne foglaltatik az életrajzíró szubjektív megítélése a forrásmunkák értelmezésénél, a dokumentumok felhasználás során is működik a szerzői recepció.

Valójában az életrajzot történelmi, kultúrtörténeti, szociológiai események elbeszélésére alkalmasnak tarthatjuk, az egyéni sorson keresztül sor kerülhet társadalmi rekonstrukcióra, nem feledve azt a tény, hogy az egyén számára meghatározó életesemények társadalmilag olykor jelentéktelenek. „[…] az életrajzot a legideálisabb terepnek tekintik a társadalmi szabályok és törvényszerűségek tényleges működéséről és gyakorlatáról alkotott tudományos hipotézisek érvényességének ellenőrzésére”.[17]

Sabina Loriga szerint bármennyire fontos is az egyes ember, az egyén gondolatainak és cselekedeteinek nincs történeti jelentősége. Egy élettörténet csak illusztráció a társadalmi probléma feltárásához, az egyéni létezés szeletét ilyen módon be kell csúsztatni a kontextusba, hogy hozzájáruljon a helyes értelmezéshez. Olvasata szerint „a történésznek két ütemben kell dolgoznia: először is meg kell találnia a reprezentatív egyént, majd e reprezentatív egyén tulajdonságait induktív eljárással ki kell terjeszteni az egész kategóriára”.[18] Az egyént

---

[15]SZILÁGYI Márton, *A költő, mint társadalmi jelenség, Csokonai Vitéz Mihály pályafutásának mikrotörténeti dimenziói,* Ráció Kiadó, Bp., 2014, 38.

[16]SCHEIN Gábor, *Az életrajzok visszatérése*, Jelenkor, 2008/9. 972.

[17]LEVI, Giovanni, *Az életrajz használról,* ford. CZOCH Gábor, Korall, 2, 2000, tél, 81. CZOCH Gábor az életrajzírás interdiszciplináris voltára hivatkozva foglalkozik mentalitástörténettel, mely szorosan kötődik a mikrotörténeti vizsgálódásokhoz, ugyanis itt az individuális viselkedés és a kollektív viselkedés alapján azt vizsgáljuk, hogy a kulturális szint a társadalmi szereplők életkörülményeit hogyan határozza meg.

[18]LORIGA, Sabina, *Történet és életrajzírás a 19-20. században*, ford. KOVÁCS András, Korall, 44. sz., 2011/12, 22. A szerző végigvezeti a történelem során alkotó neves gondolkodó véleményét tanulmányában, utal John Haywood *Life and Reign of King Henry III.* című munkájára, melynek szerzője szerint a hatalmas államok kormányait nem szabad összetévesztenünk híres emberek cselekedeteivel. Az ellentétes elméletek

tehát sokkal inkább úgy kell felfogni, mint aki azonos a többiekkel, olyan genetikus mintának tekintve, ami egyedül arra a csoportra jellemző gondolatokat, érzéseket, impulzusokat tartalmazza.

Rákai Orsolya felveti a „kézikönyv" megjelölést is, melyben az ember nem értékel vagy értelmez, csak adatokat használ fel szükségszerűen, érdeklődése szerint. Azonban ha az életrajz nem lineárisan és kronologikus sorrendben összerakott szöveghalmaz, „az adott szerzői név által kimetszett szöveghalom interpretációja szempontjából releváns kontextus lehet".[19]

Varga László az irodalomelmélet fogalmi meghatározására, az irodalom funkciója és az irodalmi mű genezise felől közelíti meg a kérdést, összefoglalva azoknak a teoretikusnak a véleményét, akik nem fogadják el az író egyéniségének, életfolyamatának irodalomelméleti vizsgálatot igénylő fontosságát. „Ha viszont az irodalmat az emberi kapcsolat kifejezőjeként, a világra vonatkozó ismereteket nyújtó eszközként ismeri el az irodalomelmélet, akkor szükségszerű az író bekapcsolása az irodalomértelmezés folyamatába".[20]

Az életrajzírás haszna elsősorban abból adódik, hogy a megírt szöveg egy újabb aspektusból új megértésre alkalmassá válik a recepció során, ahogy Hans Robert Jauss fogalmaz, kiemelve a produktív megismerés tényét, „ekkor nyílik meg a megértés horizontja a szövegek későbbi kontextusban mindig másként való megértésére, melyeket elsődleges kontextusban még nem lehetett feltenni".[21]

Csak ilyen módon lehet a történelmi és esztétikai megismerés közötti szakadékot áthidalni. Az irodalmi mű költőisége időtlenül jelen van az idők során, az objektív értelmezés lehetősége pedig adott az interpretátor számára.

A modern irodalomelmélet álláspontjával paradox módon a szerző fontosságát pedig nem zárhatjuk ki, hiszen a „szerzői funkció azt a módot jellemzi,

---

sokaságából kiemelve Voltaire-re támaszkodik, aki szerint a történelem váratlan eseményei nagy alakok életeseményeiből jobban megérthetők, utal Fichte-re, aki az egyetemessel szemben tagadta az egyén értékét, de ott van Kant és Hégel elgondolása is, melynek alapján a történelemnek mindig az egyén felé emelkedve nagyobb léptekben kell gondolkodnia, továbbá az egyéni életsors partikularitásának nem szabad elhomályosítani a történelem számára értékes dolgokat.

[19]RÁKAI Orsolya, *Sztereotípiák. Műfai töprengés egy kortárs „szerzői-monográfia" sorozaton*, Budapesti Könyvszemle, 2003/2, 135. A szerző hangsúlyozza, hogy a hazai irodalomtörténeti kánon még mindig narratív műfajnak tekinti az életrajzot, holott azt egyfajta *rend*-nek kell értelmezni, s azt kell megláttatni, hogy az „élettörténet ráhangolódik" a nemzet kulturális történetére. Vö. 139.

[20]VARGA László, *Életrajz-kutatás és irodalomelmélet, Visszapillantó tükör = Tanulmányok Lukácsy Sándor 75. születésnapjára,* Universitas Könyvkiadó, Bp., 2000, 321. A szerző a formalisták, a New Criticism és a strukturalisták nyomán az író és műve viszonyának elemzésével foglalkozik; a mű és a szerző azonossága, az írót körülvevő világ valóságtartalmának művébe való objektiválása, a kész mű és szerzője közötti viszony feltárása a cél. Véleménye szerint, bár az egész mű felépítése, sajátságai függnek a szerző személyiségétől és pszichikai tulajdonságaitól, a műalkotás lényegét mégis annak a társadalmi csoportnak a struktúrája határozza meg, mely hatással van a szerző életének eseményeire.

[21]JAUSS, Hans Robert, *Recepcióelmélet — esztétikai tapasztalat — irodalmi hermeneutika,* Osiris, Bp., 1997. 12.

ahogy bizonyos diskurzusok a társadalmon belül léteznek, cirkulálnak és működnek”[22].

A *Theoretical Discussion of Biography, Approaches from History, Microhistory and Life Writing* című kötetben szereplő tanulmányok az életrajzírást mikrotörténeti oldalról közelítve hangsúlyozzák, hogy a történelem bizonyos egyedei életének ismerete mindig hozzáad valamit a közösségért nyújtott teljesítményhez. Végső összegzésként olvasatukban az életrajzot olyan műfajként kell elfogadni, amit újra meg újra ki lehet tűzni a kutatás lehetséges tárgyaként, mindig szem előtt tartva, „úgy írni életrajzot, hogy szigorúan csak arra fókuszáljunk, hogy történelmileg mi a fontos, dehumanizáló”.[23]

Összegezve elmondható, az életrajz napjaink irodalomtörténet írásában egyfajta sikertörténet, ahol a kivételes személyek életeseményeit próbáljuk a nem mindennapi átlagember szemszögéből is értelmezni. „A modern biográfia ugyanolyan modern, mint a regény; valójában ugyanabban az időben született. […] Az életrajzírásban az anyag előre adott: a képzelet annyiban játszik szerepet, amennyiben alakítja és formálja. […] a biografus, éppúgy, mint a történész, dokumentumainak rabszolgája.”[24]

[22]FOUCAULT, Michael, *Nyelv a végtelenhez, Tanulmányok, előadások, beszélgetések*, Latin Betűk, Debrecen, 2000, 127.

[23]*Theoretical Discussion of Biography, Approaches from History, Microhistory and Life Writing,* ed. HANS Renders, BIENNE de Haan=JOANNY Moulin, *Review,* The Edwin Melle Press, Lewiston-Queenston-Lampeter, 2013, 395.

[24] EDEL, Leon, *Literary Biography*, Indiana Universty Press, London, 1959. 5.

Balázs Árpád

Orbán Balázs és a legendás Szejke III.

Orbán Balázs búcsúja Budapesttől

Orbán Balázs báró itteni temetése impozáns részvét mellett ment végbe ma délelőtt. A Kálvin-téri templom-épületben bírt lakásán felállított ravatalát tegnap és ma folyton a résztvevők nagy csoportja állta körül, még egy búcsúpillantást vetve az érckoporsó üvegfedelén át az elhunyt nemes alakjára.

A koporsóra szebbnél-szebb koszorúkat küldtek: az orsz. függetlenségi és 48-as párt, a m. t. akadémia, a m. történelmi-társulat, a győri függetlenségi párt:, Torda városa, Károlyi Gábor gróf (vörös szalagján e fölirattal: „Balázsnak — Amelie és Gábor), Kállay Ákos, Thaly Kálmán, ifj. Giczey Samu és családja stb.

A gyásztisztességre, mely délelőtt 10 órára volt kitűzte, a templom-épület udvarán díszes gyászoló közönség gyűlt össze. Ott voltak: Péchy Tamás képviselőházi elnök, Apponyi Albert gróf, Irányi Dániel, Károlyi Gábor gróf, Tibád Antal, Perczel Miklós, Pongrácz Károly gróf, Dárdai Sándor, Szentkirályi Albert, Vadnai Károly, Molnár Antal, Földváry Miklós, Rosner Ervin báró, Schvarcz Gyula, Szederkényi Nándor, Lukáts Gyula, Zboray Béla, Linder György, Madarász József, Polonyi Géza, Ugron Gábor, Mocsáry Lajos, Szathmáry Miklós, Ábrányi Emil, Kiss Albert, Helfy Ignác, Hentaller Lajos, szóval az országgyűlés tagjai pártkülönbség nélkül nagy számmal, továbbá Tóth Lőrincz kúriai tanácselnök, Leövey mini o. tanácsos, Nyár Jenő báró, Splényi Ödön báró, Jakab Elek, Fejérpataky László, dr. Szádeczky Lajos, Madari Gábor, Mesterházy Kálmán, Morelli Gusztáv stb. A berettyóújfalusi függetlenségi párt küldöttségileg volt képviselve, a győri függetlenségi párt pedig táviratilag Hentaller Lajos képviselőt bízta meg, hogy helyezze a koszorút a ravatalra.

A koszorúkkal borított koporsót fél 11-kor vitték le az udvarra, hol Derzsi Károly unitárius lelkész megható könyörgést s szép búcsúztató beszédet mondott, amelyben a többek közt így jellemezte az elhunytat: „Gondolkozni, szeretni és munkálkodni, e háromban nyilatkozik az emberi élet működése; ezeknek aránya jelzi az élet értékét s lehető összhangja adja meg annak szépségéit, nagyságát. Az elhunytban mindhárom tényező kiváló mértékben nyilatkozott, egyik a másikkal mintegy versenyre kelt s alig tudnók megmondani melyikben volt erősebb és nagyobb, a gondolatok világában-e, vagy az érzelmek országában, vagy a munkásság mezején?"

„Az ész és szív, a gondolat és szeretet e szép gazdaságát ő szüntelen gyűjtögette és szüntelen osztogatta. Önönmagát elfeledve ritka kitartással, törhetetlen eréllyel munkálkodott, küzdött, fáradott s szenvedett mindig magasabb cé-

lokért, eszményei valósításáért, egyetemes nemzeti és emberi jólétért. E küzdelemben fejlett ki páratlan jelleme, ebben merülnek fel szemünk előtt ama határozott vonások: az egyenes lelkűség, a nyíltság, a szívjóság."

„E jellem emléke élni és hatni fog és hatván talán észrevétlenül is — mint titkos erő működni meg nem szűnik soha."

Székelyföld nagy kutatója

A lelkész imája után Bartha Miklós orsz. képviselő a függetlenségi párt nevében a következő szép beszédet mondotta: „Gyászoló gyülekezet! Búcsúzni jöttünk, de nem elválni. Egy kipróbált hűségű bajtársunk hagyott minket itt ideiglenesen. Egyedül, majdnem elhagyottan, puritán egyszerűségben szenvedte át az utolsó három napot. Milliókat szeretett, milliókért élt, de a balsors úgy hozta, hogy szívének hő szerelmét végső perceiben egyetlen ölelő kar nem viszonozhatá. Mintha a balsors e végső ítélete is azt akarta volna igazolni, ami élete legfőbb princípiuma volt, hogy mindig és mindent másokért, soha és semmit önmagáért.

Kiszenvedett drága barátunk! Koporsódat a Székelyföld drága rögeivel hantolják el. Amint keresztül utazol szülötte földed falvain, emlékezetül mindenütt várni fog egy gyászkoszorú s kísérni fog a bánatos könnyhullatás. Mert nincsen ott senki, aki ne tudná, hogy a Székelyföld legjobb fiát veszítette el. Műveid fennmaradnak. Mert ha van a székelynek barátja, úgy te szeretted azt; ha volt fájó sebe, úgy te gyógyítgattad azt; ha lesz jövője gazdag és áldásos, úgy annak alapköveit te raktad le. E műveidért a m. tud. akadémia kebelére, a nemzet szívébe fogadott. Mindig csak jót tettél, mindig nemes voltál, eszményekért hevültél, jellemed salaktalan, szíved makula nélkül való volt. Még sem tudom, hálánk nagyobb-e azért, hogy éltél, avagy bánatunk azért, hogy meghaltál. Az éltető, a világító, a melengető napnak voltál te egy sugara a materiális küzdelmek és világnézetek sűrű homályában. És mi csüggetegen állunk ravatalodnál, bánatosan kérdezve: lesz-e több Orbán Balázsa a hazának, a nemzetnek, a Székelyföldnek? Beutaztál messze földrészeket és azt a tapasztalatot hoztad, hogy legnagyobb kincs a hazaszeretet; régmúlt idők porladozó romjait kutattad föl, ezerszámra olvastad a könyveket, az okleveleket és mindezekből azt tanultad, hogy legfőbb teendő a kötelesség hű teljesítése. Családot nem alapítottál, mert nem akartad, hogy valaki még hazádnál közelebb is férjen szívedhez. Akinek éltél 60 éves korodig, annak is haltál meg, mert vagyonodat az erdélyi közművelődési egylet útján a nemzetnek hagytad. Mert te halálod után is a nemzet felvirágoztatásán dolgozol. Úgy cselekszel, miként a Kaulbach elesett hun vitézei, kik a felhők felett, a magasságos égben is folytatják harcukat hazájukért.

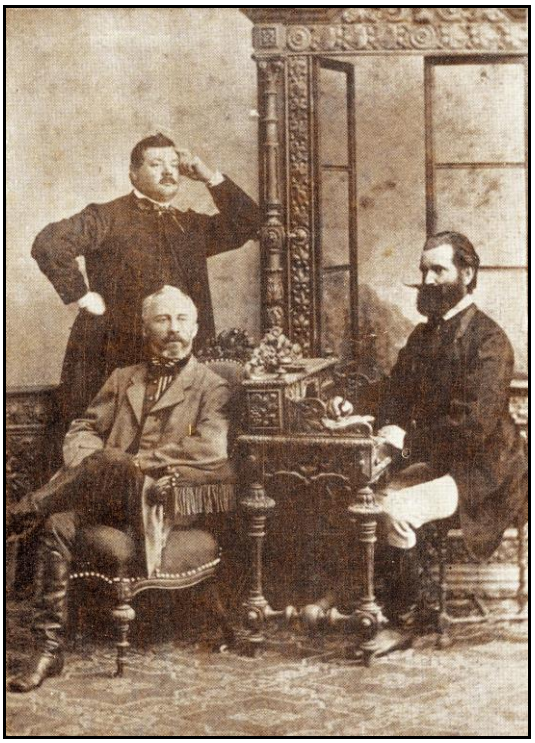

Török Adalbert főispán és Jánai Ádám alispán társaságában 1871-ben

Nem mondjuk: Isten veled! Mert köztünk a te halálod nem az elválás ténye, hanem az emlékezet megszentelt kapcsolata. Együtt maradunk, édes jó Balázs, mi ezután is. Példaadásod, szellemed mindig ott lesz abban a gyülekezetben, ahol jót akarnak tenni önzetlenül, kötelességet akarnak teljesíteni jutalom nélkül és a hazának igaz szeretetét akarják művelni komolyan, férfiasan, odaadó buzgósággal. — A parlamenti vita, melyet te csak az imént vezettél be, amely napon befejeztetett, ugyanazon napon hunytad le örökre szemeidet. Te úgy estél el, miként a jó katona, fegyveres kézzel, a csatatéren. — A viszontlátásra, szeretett, drága jó barátunk."

Beszéd közben a szónok több ízben nem bírt erőt venni megindulásán s a gyülekezet vele könnyezett és zokogott. Ezzel a gyászszertartás véget ért s a koporsót négyfogatú gyászkocsira helyezték. Tizenegykor indult el a Kálvin-térről menet, elől az Entreprise emberei, aztán a gyászkocsi oldalt a képviselőházi teremőrökkel, közvetlen utána a függetlenségi párti képviselők haladtak. A menet a múzeum körúton s a kerepesi-úton át vonult ki a központi személyi pályaudvarba, honnan az elszállítás a délutáni 2 órai gyorsvonattal történt. A vonaton Ugron Gábor vezetése alatt több képviselő utazik. Útközben egész Székelyudvarhelyig, hol a temetés holnap lesz, minden állomáson az illető városok függetlenségi pártja koszorút helyez a koporsóra.

*

Orbán Balázs báró hagyatékát Polonyi Géza országgyűlési képviselő rendezi s — mint a Hírcsarnok írja — Orbán fejvánkosa alatt nem találtak 7000 forintos takarékpénztári könyvet, csupán 25 frt készpénzt. Orbánnak körülbelül 5000 forintnyi tőkéje van az erdélyi hitelbankban elhelyezve. Tulajdona, a Szejkefürdő pedig vagy 60 ezer forintot ér. E vagyont az E. M. K. E. örökli. Orbán végrendeletét különben a napokban hirdetik ki a budapesti kir. törvényszéknél. A hagyatékában talált s már nagyrészt sajtó alá rendezett kéziratokat a m. t. akadémiának adják át. Hagyatékában egy rendkívül értékes Rákóczi-kardot is találtak, mely egykor Kiss Ernő honvédtábornok tulajdona volt.

*

Kolozsvárról sürgönyzik lapunknak esti 11 órakor: Most hozta a budapesti gyorsvonat Orbán Balázs holttetemeit. Az E. M. K. E. részéről gyászlobogó alatt tekintélyes számú küldöttség jelent meg az indóháznál. Szabó Géza gyászbeszédet tartott; a Szózat elhangzása után a függetlenségi párt nevében is mondtak beszédet, mire gyászdal következett.

Pesti Hírlap, 1890. április 21.

A Vasárnapi Újság beszámolója

ORBÁN BALÁZS temetése e hó 20-ikán délelőtt ment végbe Budapesten. A koporsónál Derzsi unitárius lelkész és Bartha Miklós képviselő tartottak beszé-

det. A képviselőház tagjai, akadémikusok és írók nagy számmal jelentek meg a végtisztességre. A koporsót egyenesen a magyar állami vasútra vitték, hogy Székelyudvarhelyre szállítsák. Útközben is többször nyilvánult a részvét. Püspökladánynál a vidékbeli függetlenségi párt tagjai közül sokan várták és koszorút helyeztek a koporsóra. Berettyóújfalunál pedig a választók nagy tömege jelent meg a pályaudvaron. Kolozsvárt az erdélyi magyar közművelődési egyesület nevében adtak kifejezést a részvétnek. Innen az E. M. K. E. képviseletében a koporsót Sándor János főtitkár és Ottroban Nándor választmányi tag kísérte. Kocsárdnál Velics Ödön polgármesterrel élén a tordai öt tagú küldöttség várta a halottat, elkísérve Szejkéig. Héjjasfalváról minden falu lakossága gyászlobogókkal vonult az állomásra. Székelykeresztúron az egyesületek künn voltak, Bögözön szintén; a nők pedig fekete kendőket botokra akasztva gyászlobogókat rögtönöztek. Székelyudvarhelyt e hó 21-ikén Török alispánnal az élén, az egész város apraja-nagyja megjelent. Sándor János, az E. M. K. E. főtitkárja itt helyezte a koporsóra az E. M. K. E. koszorúját, beszédében ecsetelvén Orbánnak az egyesület iránt szerzett érdemeit. Ezután Demeter polgármester és Miskolczy ügyvéd beszéltek. Hosszú gyászmenetben, nagy néptömeg sorfala között, tizenkét órakor érkeztek Szejkéhez, hol Török és Lőrinczy unitárius papok könyörögtek és Ugron Gábor képviselő mondott szép búcsúztatót.

Végül Orbán Celesztina bárónőhöz jöttek küldöttségek részvétnyilatkozatokkal.

Vasárnapi Újság, 1890. április 27.

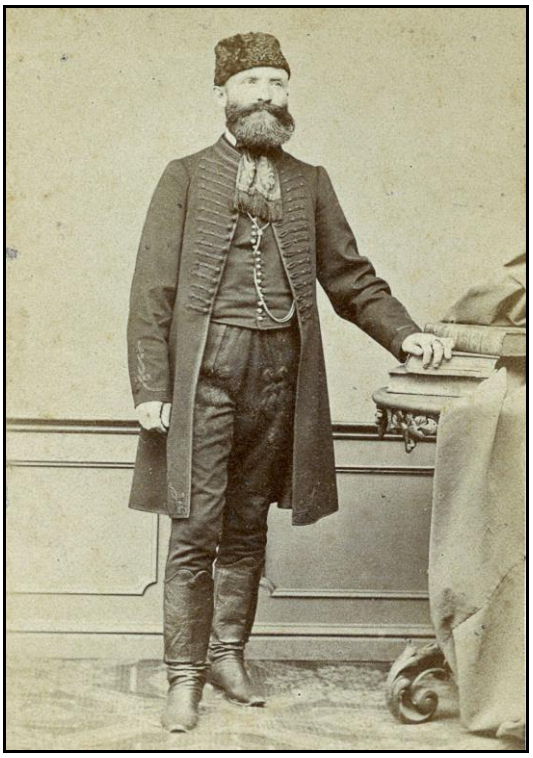

Orbán Balázs, aki tudott a nép nyelvén beszélni

ORBÁN BALÁZS
1830–1890

Sokan fognak ez országban őszinte részvéttel értesülni annak a férfiúnak a haláláról, akinek neve e sorok fölött olvasható. Mert nem sok ember van az országban, akinek személyes ismeretsége oly széles körökre terjedt volna ki, mint az övé. Irodalmi munkássága, politikai szereplése önmagokban is eléggé ismeretessé tették volna nevét. De Orbán Balázs valóságos különlegesség volt abban a tekintetben, hogy bejárta az országot egyik végétől a másikig, érintkezett az emberekkel s személyileg is megismertette magát. Mint hajdan a buzgó táblabírák, akik valamely politikai irány szolgálatában sorra járták a vármegyegyűléseket, azonképpen látogatta ő képviselő-választások előtt a kerületeket; megfordult minden faluban, szónokolt minden jelentősebb helyen s fáradhatatlannak mutatkozott a választási agitáció mezején mindenütt, ahol pártjának, a függetlenségi és 48-as pártnak, elveit terjeszteni, jelöltjeit támogatni kellett.

Orbán Balázs tökéletesen rá volt teremtve erre a szerepre. Szép, daliás alakja, a régi ősökre emlékeztető jellegzetes vonásokkal, hajlott sas orral, s hatalmas bajusszal, párosulva a magyar öltözettel, melyet le nem tett soha, mindez kész ajánló levél volt számára a magyar nép előtt, mely szívesen hallgatta szavait s lelkesedett érte. Kitűnően tudott a nép nyelvén beszélni s mint népszónok mérhetetlenül fölötte állt a parlamenti szónoknak.

De nemcsak külsejében volt szembeötlő egyéniség; származása, életmódja, ifjú- és férfikori története, életének csodálatos viszontagságai, mindez oly alakká tette, mely méltán tarthatott érdeklődésre igényt.

Anyai ágon Pécsi Simon erdélyi kancellártól, a szombatosok fejétől származott. Nagyapja Mária Terézia magyar testőrségének volt egyik legdaliásabb vitéze, ki e királynő kegyének köszönhette bárói címét és jószágait. Apja, b. Orbán János, huszárkapitány volt, aki I. Napóleon ellen harcolt, s ki szabadságra nagybátyjához, egy Dessewffy grófhoz jővén, ott beleszeretett egy csodaszép tizenhat éves leányba, akit nőül is vett. Anyja származásának homályos volta döntő lett a férfi élete pályájára, ami következőkép történt. Anyját ennek atyja, egy keleti származású konstantinápolyi kereskedő, Kassára adta egy előkelő leánynevelői intézetbe s mivel Kassától Sztambulig, kivált a vasút előtti húszas esztendőkben messze volt, két évi tartásdíjat fizetve ki előre, haza indult, de ez útjában, mely Románián és Bolgárországon vezetett keresztül, nyomtalanul eltűnt s Perában, a konstantinápolyi városrészben visszamaradt neje csak húsz év múlva tudhatta meg, hogy a leánya hova lett. Ez, miután a fizetés elmaradt, kijött az intézetből s Dessewffy grófnő vette magához, kivel az intézetben ismerkedett volt meg. Itt lett, mint említők, Orbán báró-névá s majd három fiúnak és egy leánynak anyjává. Arra a hírre, hogy Knechtel-Foresti asszony Perában a leányát keresi, Orbán János báró a negyvenes évek vége felé nejével s másodszülött fiával, Balázzsal, ki akkor másodéves joghallgató volt, lengyelfalvi birtokáról Konstantinápolyba indult; de mielőtt odaérkezett volna, anyósa elhunyt, a nélkül, hogy leányát láthatta volna. S mikor a székely család Konstantinápolyba ért, az elhunyt anyós házaira, melyeknek nagy értéket tulajdonítottak, a török kincstár, mint uratlanokra, már rátette kezét.

VASÁRNAPI UJSÁG

17. SZÁM. 1890. BUDAPEST, ÁPRILIS 27. XXXVII. ÉVFOLYAM.

ORBÁN BALÁZS.

1830—1891.

Sokan fognak ez országban életök végével feltámadni annak a fiúnak a hírnevéről, a kinek neve a sorok fölött olvasható. Mert nem volt ember van ma országban, a kinek személyes ismeretsége oly szoros baráti viszonyban állt, mint az évi, irodalmi munkásság, politikai szerepléssel összekötött és csügg lancsolással telnek volna nevét. De Orbán Balázs valóságos különlegesség volt ahhoz a tekintetben, hogy hajóra az országból egyik végéből a másikig, érintkezett az emberekkel a szemlélő ság is megismerte magát. Mint hajóban a hangi fölkeltek, a kik valamely politikai irány szolgálatában sorra járták a vármegyegyülésekkel, személyében látogatta ő képviselővá-asztások előtti a kerületeket; magánál minden faluban, szőlőkben minden jelentőségesb helyen a fundusának mutatkozott a választási agitáczió mezején mindenütt, a hol járjunk, a függetlenség és 48-as pártnak, ebnek terjesztni, jelöltjét támogatni kellett.

Orbán Balázs kétségtelenül rá volt teremtve erre a szerepre. Szép, daliás alakja, a régi dicsőre emlékeztető jellegzetes vonásokkal, hajlott orr-val, a hunfalvas bajuszszal, párosulva a magyar látásétől, melyet le nem lehet soha, mindig kész nyitó kezet volt számára a magyar nép előtt, mely szívesen hallgatta szavát a lelkesedett érte. Kitűnően tudott a nép nyelvén beszélni s mint népszónok mindenkinél többre ment. Ő ismerte a gazdanak szénáskat.

De nemcsak kiválóságai voltak szembetűnő egyéniség: származása, életmódja, ifjú- és férfikori története, életének családiakban viszontagságai, mindez oly alakká tette, mely méltán tanulmányozásra érdemes.

Anyai ágon Pécsi Simon erdélyi kancellártól, a szerbekre fejtett származott. Nagyapja Mária Terézia magyar testőrségének volt egyik legkitűnőbb vitéze, ki a királynő kegyének tiszteletére bárói címet és jámegyét. Apja, b. Orbán János, huszárkapitány volt, a ki I. Napoleon ellen harczolt, a ki szabadságáért vagyis, egy Denisoffy nevű vette magához, kivel az utazásban ismerkedett volt meg. Itt lett, mint emlitik. Orbán kérésével e majd három fiunak egy leányának anyjával. Arra a hírre, hogy Knezbek-Leprosti részvevő Perzsiát a leányát keresi, Orbán János báró a nagyvezér évek vége felé tejével a mindszentlet hírai, Balázsnak, ki akkor nyolcéves gyermek volt, hangyelfalvi birtokáról Kereszténépolyba indult; de utközött odakaszott volna, ugyan elhunyt, a szülei, hogy leányát láthatta volna. S mikor a szépely szülei konstantinápolyba ért, az elhunyt anyja házában, melyeiknek nagy értéket tulajdonítottak, a birók kincsét, mint uratlanokra, már rá tette kezét. A hánk és lejedelmes hitelelnek ivant, pert indított ellene, mely addig húzódott, mig Magyarországon kitört a forradalom, melynek hírére az akkor 18 éves Balázs Oláhországon keresztül haza felé indult, hogy a szabadságharcban részt vegyen. A határon azonban keresztülj ulni nem tudott s így visszatért Konstantinápolyba, hol egy százötven főből álló csapatot toborzott s azzal kísérlé meg a hazájába jutást Szerbián keresztül. De már akkor a szabadságharc le volt verve s a csapat szemben találkozott a Világostól menekülő magyarokkal. Újra visszatért tehát Konstantinápolyba, hol az emigránsok állandó vendégei voltak szülei házának. Hogy ily körülmények között az Orbán-család örökség igényeit a konstantinápolyi osztrák képviselőség nem igen támogatta, önként értetődik. Balázs maga, mint aki a katonakötelezettség alól kivonta magát s így haza lett volna toloncolandó, egy angol hajóra menekült, mely Londonba vitte,

ORBÁN BALÁZS.

A házak és terjedelmes háztelkek iránt pört kellett indítani, mely addig húzódott, míg Magyarországon kitört a forradalom, melynek hírére az akkor 18 éves Balázs Oláhországon keresztül hazafelé indult, hogy a szabadságharcban részt vegyen. A határon azonban keresztüljutni nem tudott s így visszatért Konstantinápolyba, hol egy százötven főből álló csapatot toborzott s azzal kísérlé meg a hazájába jutást Szerbián keresztül. De már akkor a szabadságharc le volt verve s a csapat szemben találkozott a Világostól menekülő magyarokkal. Újra visszatért tehát Konstantinápolyba, hol az emigránsok állandó vendégei voltak szülei házának. Hogy ily körülmények között az Orbán-család örökség igényeit a konstantinápolyi osztrák képviselőség nem igen támogatta, önként értetődik. Balázs maga, mint aki a katonakötelezettség alól kivonta magát s így haza lett volna toloncolandó, egy angol hajóra menekült, mely Londonba vitte,

honnan Jersey szigetére ment, ahol az emigráció ottani tagjai: Perczel, Mészáros Lázár, Thaly Zsigmond, gróf Teleki Sándor, Louis Blanc, Hugo Victor társaságához csatlakozott, kinek fiaival benső barátságban élt. Az emigráció hátralevő idejét Konstantinápolyban tölté, hol sógora, a tordai születésű Velics Károly gyógyszerész, aki nővérét elvette, időközben visszapörölte az anyai hagyaték ingatlanait. Míg azonban az anyait keresték, addig az apait itthon biztosítani elmulasztották. Az úrbéri kárpótlásban nem részesültek, s mikor Orbán Balázs a hatvanas évek elején a Székelyföldre visszakerült, atyja birtokát a kis Szejkefürdőre leolvadva találta. De nem esett kétségbe. Elnevezte kis fürdőjét magyar Gastein-nak s ragyogó jövőt képzelt neki, noha bizony, kivált eleinte, édeskeveset jövedelmezett. Amellett a konstantinápolyi házak is leégtek s az üres telkek nem igen voltak értékesíthetők. Balázs ily szegénynek tudva magát, örök időre letette a bárói címet, s midőn Fogarassy erdélyi püspök belépett a birodalmi tanácsba, Orbán hazafias érzetét ez annyira sértette, hogy a katolikus egyház kebeléből is kilépett s unitáriussá lett, mely egyház iránt ettől kezdve folyton a legnagyobb buzgóságot és áldozatkészséget tanúsítá.

Udvarhelyszék 1861-ben ideiglenes főjegyzőjévé, majd az öt székely szék tiszteletbeli főjegyzőjévé választotta, 1867-ben Kolozs-megye választotta főjegyzővé, mely hivatalt azonban nem fogadta el, mert már akkor irodalmi munkásságának szentelte idejét. 1869-ben sajtóbíróság elé állították, mivel történeti adatok, a kortársak tudomása s az erdélyi közvélemény alapján Bíró Mihályt nevezte meg a Székelyföldről szóló művében a Marosvásárhelyt kivégzett vértanúk (Török, Horváth, Gálffy) árulójának és az 1851-ki összeesküvés föladójának. A sajtóbíróság fölmentette a rágalmazás vádja alól.

Képviselői pályája 1871-ben kezdődött, amikor Marosvásárhely választotta meg képviselőjének. Utóbb Székelyudvar-helyről lett képviselő. Az utolsó két országgyűlési ciklus alatt pedig Bihar-megye berettyóújfalusi kerületét képviselte. Kilenc éven keresztül a képviselőháznak jegyzője is volt, mely tisztét a függetlenségi párt bizalmának köszönhette. A képviselőházban, melynek egyik legszorgalmasabb tagja volt, csaknem minden nevezetesebb alkalommal fölszólalt s beszédeit, melyeket írásban készített el s rendesen így is adott át a gyorsirodának, választói számára külön is kiadta.

Az irodalomban, melyet *Utazás a Keleten* című hat kötetes művével kezdett meg, majd meg a *Kelet tündérvilágá*nak fordításával folytatott, utóbb kizárólag a történeti szakmát művelte. Legfőbb irodalmi műve a Székelyföld leírása öt kötetben, melynek megírása nyolc esztendejébe került s melynek kedvéért szűkebb kis hazájának minden zegét-zugát fölkutatta s minden emlékét áttanulmányozta. Utolsó műve Torda városának monográfiája volt, melyért e város díszpolgárává is választotta. A tudományos akadémia szintén elismerte különösen a történeti forráskutatás és adatgyűjtés körüli érdemeit, midőn őt két év előtt levelező tagjává választotta.

Orbán Balázs nőtlen maradt s szinte meseszerű egyszerűségben élt. Igénytelensége már-már az önmegtagadásig terjedt s csodálatos kevésből tudott kijönni. Így sikerült, dacára szerény jövedelmének, mégis oly összegeket gyűjtenie, melyekkel egyháza iskoláit s utóbb az erdélyi közművelődési egyesületet támogathatta. Ez volt ambíciója, melyért még a szó szoros értelmében vett nélkülözésnek is alávetette magát. Kis hónapos szobácskában lakott, maga szolgálta ki magát s

még étkezésbeli igényeit is a lehető legcsekélyebb mértékre szorította. Jótékonyságát, melynek gyakorolhatásához ily nélkülözés által szerezte meg az eszközöket, minden hiúság nélkül, diszkrét szerénységgel gyakorolta, sőt rejtegette a nyilvánosság elől, ha lehetett. Így szivárgott ki évek előtt, hogy Szolnokon pár száz, különböző idő- és országbeli darab aranyat «talált», melyet bírói kézhez tett le, hogy ha tulajdonosuk záros határidő alatt nem jelentkezik, legyen az erdélyi közművelődési egyleté. A tulajdonos persze nem jelentkezett, hiszen ő maga volt, s mint barátai jól tudják, húsz év kellett hozzá, hogy összekuporgassa. Az udvarhelyi ötosztályú gimnáziumnak már évekkel ezelőtt tett nagyobb alapítványt, melyet legutóbb is folyton szaporított, hogy az ötödik osztályt, melyet már alig bírtak fenntartani, megmenthesse. Végrendeletében Szejkefürdőt testvéröccsének, Orbán Bódognak hagyta, de úgy, hogy annak jövedelméből évenként 200 frtot az erdélyi közművelődési egyesületnek s ugyanannyit a székelykeresztúri unitárius iskolának juttasson. Tövisi telkét, mely a regálejövedelemmel együtt mintegy 3000 forintot ér, szintén az Erdélyi magyar közművelődési egyletnek hagyományozta. Orbán Balázs az utóbbi időben már sokat betegeskedett, mindannak daczára sem életmódján nem változtatott, sem orvosi tanáccsal nem élt. A mellett a legnagyobb pontossággal végezte képviselői tisztét. Utolsó beszédét, a naszódvidéki erdők tárgyában, már súlyos betegen mondta el. Le is feküdt utána azonnal s néhány napra rá kiszenvedett. Az akarata ellen betegágyához hivatott orvosok már nem tudták megmenteni. Benne egy valóban önzetlen jellemet vesztett el a magyar közélet, a meggyőződés férfiát a politika, lelkes, áldozatra kész bajnokát a művelődés s buzgó munkását a tudomány.

Vasárnapi Újság, 1890. április 27.

Az Orbán család címere
(Köpeczy Sebestyén József rajza)

Orbán Balázs végrendelete

Végrendeletem!

Tekintve az emberi élet mulandóságát, a földi élettől való megválásnak bizonytalanságát főleg az oly egészségben megrongált egyénnél, mint a minő én vagyok, szükségesnek tartom halálom bekövetkezhetése tekintetéből csekély földi javaimra nézve már most megtenni végintézkedéseimet.

A mint egész életem küzdelem volt a jóért, az igazságért, a haza üdvéért s a miként életemben soha se kerestem önfeláldozó odaadásomért az öntudatnál más jutalmat: akként már csak a következetességért is oda kell törekednem, hogy halálomból is némi haszon áromoljék e szegény magyar hazára, a melynek egész éltem tevékenységét szentelém; földi javaim egy részét, azt a részét, a mely leginkább szerzeményem, a hazai közművelődés és a faj megmentés oltárára szentelem, én családdal nem lévén megáldva a magyar népet tekintem családomnak s azt is kívánom fő örökösömmé tenni, míg más részről a testvéri szeretet adóját se kívánom megtagadni azon testvéremtől, ki arra reá van szorulva s ki gyermekei által családunk tovább folytatására hivatva van.

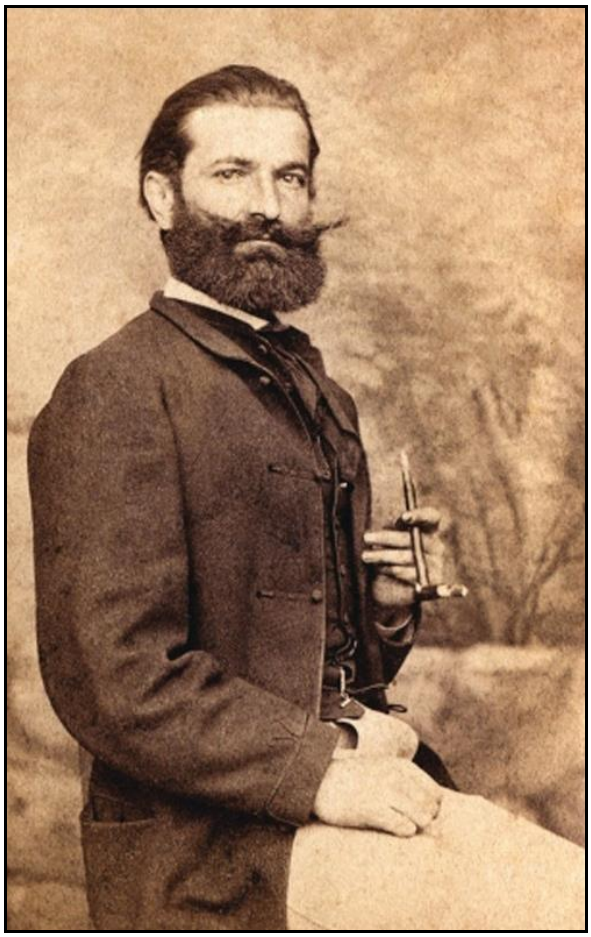

„A legnagyobb székely”

E két szempont irányozá elhatározásomat és eljárásomat.

A földi javak a melyekkel rendelkezem a következők:

1. A Szejkefürdő a vele összefüggésben levő taggal és ahhoz tartozó erdőségekkel, az azon levő fürdő, vendéglő és lakházakkal, cseléd és gazdasági épületekkel, malmokkal, a gazdasághoz tartozó igavonó és tenyészállatokkal, lovakkal, gazdasági felszereléssel.

2. Szombatfalva községben egy belső telek lakház, csűr és nyári konyhával.

3. Tövis mezővárosban egy belső telek és tag határán, a tövisi jószághoz tartozik Csáklyán a közhelyekből kapandó és erdő részlet, regale váltság, valamint Kurety községben levő regale váltság, közhelyek és erdőkből való részesedés.

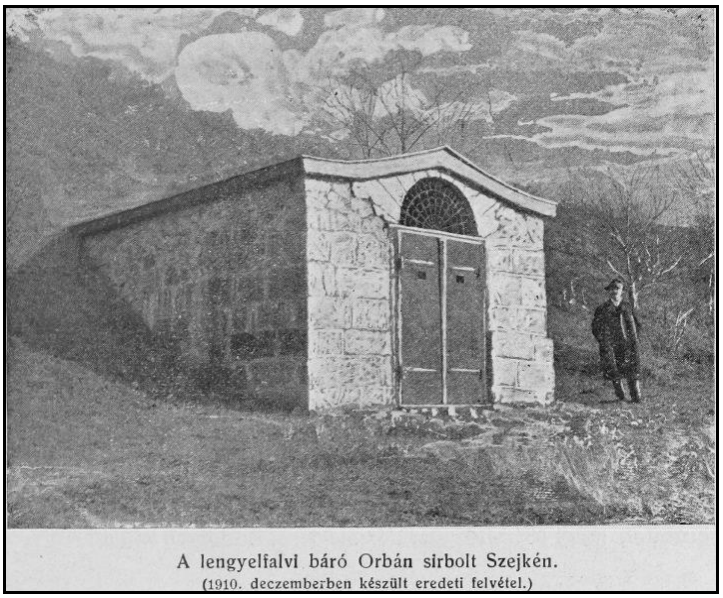

A lengyelfalvi báró Orbán sírbolt Szejkén.
(1910. deczemberben készült eredeti felvétel.)

A Borvíz-oldalban álló kripta 1910-ben

4. A Székelyudvarhelyi Székely egyleti takarékpénztárban van kamatozásra elhelyezve mintegy 2500 frt. készpénzem, a budapesti első takarékpénztárban van elhelyezve 250 frtom. Ezen kívül édes anyámtól örökölt ékszer, ami pár ezer forintot ér, a Székely egyleti takarékpénztárban van megőrzésre letéve. Az édes anyámtól örökölt ezüstnemű a Szejke fürdőn levő vertheim szekrényben van elhelyezve.

5. Budapesti lakásomon van bútorom, egy értékes gyémán-tos forgó díszmagyar öltönnyel, egy személyre való ezüstne-mű öltözetek.

6. A pesti részvény könyvnyomda társulatnál (Hold-utca 7-ik sz. igazgató lovag Fáik Zsigmond) depozitumban vannak a Székelyföld című munkám maradék példányai, Torda és környéke című munkámból 540 példány, ugyanebből a kolozsvári „Ellenzék" kiadóhivatalában eladásra 35 példány.

7. Vannak az édesanyánktól örökölt konstantinápolyi háztelkek, melyeknek Nodcsetjei vertheim szekrényemben vannak; de a mely házak és telkek a Vakuf által le vannak foglalva s kérdéses ha vajon azok körmei közül kivájhatók-e?

Körülbelül ezek a földi javaim. Adósságom van Magyar földhitel intézetnél: törlesztési kölcsön 1000 frt, bátyám b. Orbán Bódognak adósa vagyok a kezei közt levő kötelezvény értelmében Egyezer 35 frttal, amiből a Korondon átvett Jakabházi-féle bútorok letörlesztettek 250 frtot s így ő neki mindössze 770-80 frttal vagyok adósa. E két adósságom törlesztésére rendelem a sz-udvarhelyi Székely egyleti takarékpénztárban levő 2500 frtnyi betétemet. Az ezen két adósságom kifizetésén felül maradó pénzt arra rendelem, hogy a Szejkén félben maradott kripta kiépíttessék, hová magam is elhelyeztetni kívánom földi maradványaimat édesanyám tetemei mellé.

Orbán Balázs utca Korond irányába

Ha netalán a hatóság e kriptát jeleni helyén meg nem tűrné: akkor az lakházzá átalakítandó, s helyébe egy más kripta építendő az ellentétes hegy ormára (a tagba). A takarékpénztárban fennmaradó pénzből, mi ha elég nem lenne, a fürdő esedékes jövedelméből pótlandó. A Szejkefürdőt, az ahhoz tartozó tagot és szombatfalvi házat hagyományozom Bodog bátyám fiúutódainak, úgy azonban, hogy a fürdő és gazdaság jövedelméből tartozik minden évben a székelykeresztúri unitárius gimnáziumnak 200, írva kétszáz o. é. frtot kiszolgáltatni ő és jogutódai 20 éven át vagyis mindaddig a míg 4000 frtot fog az évi járulék kitenni. Ezen segélyt hagyom nevezett iskolának azért, hogy a kapandó évi járulékból fordítsa az egyik 100 frtot szegény székely tanulók (a legszorgalmasabbak és legkitűnőbbek) ösztöndíjául, a másik 100 frtot pedig a beállítandó 6-ik osztály tanári fizetése alapjául, amelyre már életemben tettem 100 frt alapítványt. Bátyámat és jogutódait oly szigorúan kötelezem ezen alapítványom betartására s a 200 frt. évi járulék pontos kiszolgáltatására, hogy ha annak fizetésébe pontatlanok lennének, avagy azt bárminemű ürügy alatt megtagadnák, a Székelykeresztúri unitár. gimnázium igazgatóságát és tanári karát feljogosítom arra, hogy ezen telekkönyvileg is bejegyzendő szolgálmányt törvényes úton is felvehesse, sőt pontatlan, vagy hiányos fizetés esetében, magát a négy ezer frtra menő tőkét is azonnal exequaltathassa a Szejkefürdőn és tartozandóságain.

Ép azért szomorúan tapasztaltam, hogy az ily közművelődési hagyományokat az utódok nem mindig szokták respektálni, sőt amint a M. vásárhelyi Teleki

könyvtárnál s másutt is történt — nemes céljaitól elvonják, azért én a Sz. keresztúri iskolának tett hagyományom pontos kiszolgáltatását minden körülmények közt biztosítani kívánván a Szejke és tartozandóságainak birtoklását bátyám és fiúutódai részére alapítványom pontos kiszolgáltatásához kötöm, s az esetben, ha azt lelkiismeretesen nem teljesítenék, nevezett iskolát megkárosítani avagy kijátszani akarnák, az esetben elesnek a Szejkefürdő birtokától s az egészben a Sz. keresztúri unitárius gimnáziumra szállna át.
Kedves Celeszta húgomhoz is — aki mindig gyöngéd testvéri szeretettel viseltetett irányomban, hálás kívánok lenni, neki hagyományozom a Szejkefürdői magán lakásomban (Zrí-nyi Ilona lak) található minden bútoromat, felkelhetőimet, vertheim szekrényemet, a benne levő ezüstneműekkel egyetemben, sőt az egész Zrínyi Ilona lak felső emeletét amíg ő él, úgy, ahogy van, lakhatja, használhatja, mint sajátját és tulajdonát, s az csakis halála után fog Bodog bátyám avagy fiúutódai birtokába menni. Celesta húgom lelkére kötöm, hogy a kriptának akár jeleni helyén való kiépítése, akár mai helyén való felépítése felett őrködjék s hogy úgy az édes jó anyám, mint az én testvéreim abban tisztességes elhelyezést nyerjenek.

Orbán Balázs utca a városközpont irányába

A Székelykeresztúri iskola alapítványánál Székely nemzetem iránti szeretetem az irányadó, mert én itt is igazán követem Krisztus tanait, hogy aki kővel dob, azt kenyérrel dobom vissza, mert nem tagadom, hogy végtelenül fájt lelkemnek, hogy a keresztúri választó kerületben K.... F.... ármányos-kodása folytán éppen székely testvéreim, azok közt unitárius hitrokonaim buktattak meg; de én e meggyaláztatásomért, e kitagadásomért úgy kívánok bosszút állani, hogy a népnevelés előmozdítása által edzem meg jövőre e népet a hazafiságban.

De ezen felül még többet is akarok székely véreimért tenni, s tövisi birtokomat egész terjedelmében, a bennvalóval, a határán levő taggal, a Csáklya és Kurety községekben létező minden illetményemmel, regálé, erdő és közlegelőkből való minden részesedésemmel hagyományozom az Erdélyi közművelődési egyletnek, éspedig az egyletnek székely kitelepítési osztálynak, úgy, hogy azt bölcs belátása és tetszése szerint fordíthassa a székely kivándorlás meggátlásá-

ra. Feljogosítom, hogy ha célszerűnek ítéli, e jószágot telepítési célra hasznosíthassa avagy el is adhassa s a befolyó összeget akár tőkésítés, akár felhasználás által e célra fordíthassa. Csekély mit e nagy célra juttathat az én szegénységem, de porszemekből alakulnak a sziklák, akiket a sors kegye többel áldott meg, azok kövessék az én jóindulatomat s a nagy cél el lesz érve.

Ha a konstantinápolyi házak és telkek kézhez vehetők avagy azokért valamelyes kárpótlás vagy érték megtérítés kieszközölhető lenne, úgy azt, vagy ha azt életemben nem foganatosíthatnám, az arra jogcímet adó Hodcsetteket (birtokíveket) hagyományozom Celesta húgomnak, úgy neki hagyományozom budapesti szállásomon levő, holmijaimat és pesti részvénynyomdában levő már fenn jelzett könyveimet és az ugyanazon nyomdában deponált összes részvényeit a Székelyföld és *Torda és környéke* című munkáim képeinek, melyek tulajdonomat képezik s nevezett nyomdának csak őrzés végett vannak átadva.

Ezen saját kezűleg írt és aláírt végrendeletemben teszem meg intézkedéseimet, melyek, hogy itt kifejezett akaratom és rendelkezésem szerint hajtassanak végre, az megváltozhatatlan akaratomat képezi; akaratom és intézkedéseim pontos végrehajtása feletti felügyelettel az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Kolozsvárt székelő igazgatóját bízom meg s azért e végrendeletemet is, mely halálom után bontható csak fel, ez igazgatóság kezei közé helyezem el.

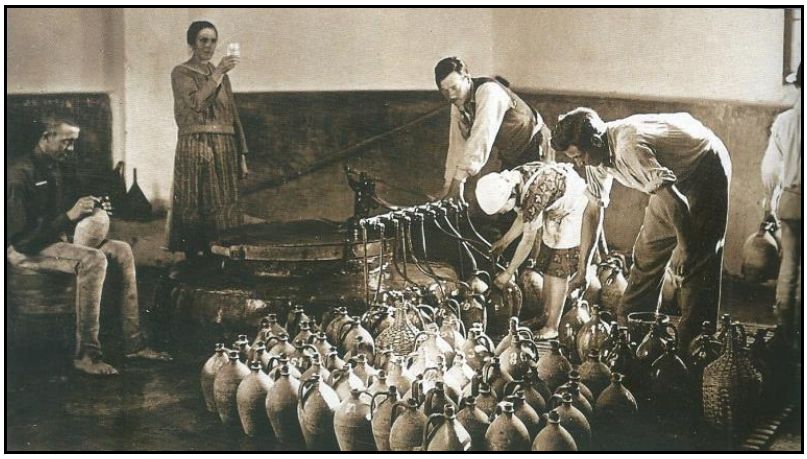

A Sarolta forrás Szejkefürdőn

Még van a fennebbieken felül 5 vasúti részvényem Ugron Gábor kezei közt, amire 500 Frtot fizettem, az Első székely vasút (Héjjasfalva Sz. Udvarhely) részvényei ezek.

Ezeken kívül van még 8 drb. Székelyegyleti takarékpénztári részvényem, amelyek ellopattak, de amelyek már Kolozsvárt lakó Novák Fér. orgazdánál felfedezve és beperesítve lévén, vissza fognak kerülni, ezeket is hagyom Celesta húgomnak, úgy, hogy életében használja, s holta után hagyja keresztfiam (Bodog bátyám harmad szülött fia) Balázsnak, úgy, hogy azok jövedelmei nagykorúságáig tőkésíttessenek s akkor a részvényekkel együtt kezére adassanak.

Ezen végrendeletem az Emke irattárában helyeztetik el s halálomkor felbontatván, annak tartalma másolatilag közöltetik a Székely-keresztúri unitár. koll.

igazgatóságával, Sz.-Udvarhelyt lakó B. Orbán Bodog bátyámmal és Abránfalván (Udvarhelymegye) lakó Celesta húgom férjezett Ugron Lajos-néval.

Bodog bátyámnak törvényes házasságából származó fiúutódai értendők a fennebbi kedvezmények élvezőinek, ha az ő fiai fiúutód nélkül halnának el s az ő ága férfiágon kihalna, az esetben reájuk hagyományozott összes birtokaim és ingóságaim az „Erdélyi Magyar közművelődési Egylet" székely osztályára szállnak.

A Szejke jövedelmezősége emelkedőben lévén, annak már fennebb a keresztúri iskolának rendelt évi 200 frton felül ugyanannyit rendelek az Erdélyi Magyar Közművelődési E-gyesület székely osztályának 20 éven át, míg az négyezer frt. tőkét fog kitenni.

Ezek az én intézkedéseim halálom esetére, azok szigorú pontos végrehajtására az Emke igazgatóságot kérem fel.

Kelt Budapesten 1890 április 16-án.

Orbán Balázs s. k.
ország gy. képviselő.

A szejkefürdői hideg vizes medence

Anyanyelvünk épségéért

Málnási Ferenc

Erdélyi anyanyelvoktatás — irodalmunk tükrében XLII.

Romániai/erdélyi magyar irodalmunk oktatása (III.)

„A jelenkori magyar irodalom egyik legnagyobb vigasza Sütő András" — mondotta Illyés Gyula 1977-ben. Volt — tesszük hozzá fájdalmasan!

Sütő András (1927–2006) a XX. század hetvenes-nyolcvanas éveiben „életmegtartó szellemi cselekvéssel" időtálló írásos építményt teremtett. „Mindvégig fenyegető közösségi gondok, megalázó gyötrelmek szorításában küszködve mert és tudott az emelkedett emberiesség, az összetartás, a népi humánum ügyének képviselője lenni. Jogainkért, anyanyelvünkért, kultúránkért, jövőnkért emelte fel a szavát, amikor csak tehette — a személyi kultusz és a diktatúra legsötétebb napjaiban is. Közel egy évtizeden át új könyve nem jelenhetett meg Romániában, darabjait nem játszhatták a színházak. Művei — zsoltáros „panaszlevelei" — azért csak megtalálták az utat a lelkekhez. (*Nyolcvan nyugtalan esztendő,* Székely Ferenc szerk. 2008. 30.) Hogyne találták volna meg, amikor viszontagságaink közepette így fordult a Nagyságos Fejedelemhez, Bethlen Gáborhoz: „Uraink jól tudják, hogy jövőnk oda van letéve — palatábla, palavessző formájában — az iskola falai közé. Ezért verik széjjel azokat a jogtiprásnak minden eszközével. S nem egyébre, hanem a hamis hangokra való hivatkozással, az eltévelyedés veszedelmeit — úgymond saját érdekeinket — bőven ecsetelve. Mit mondjak, Uram! Ájtatosan meghirdetett jogaink egyebekben is mint akasztott emberek lógnak szederjes orcával az útmenti fákon" (*Nagyenyedi fügevirág*). 1970-ben jelent meg páratlan sikerű dokumentumregénye, az *Anyám könnyű álmot ígér.* Ma is emlékszem, nyolcadikosaimmal egyik irodalmi-történelmi kirándulásunkon megálltunk Pusztakamaráson, s ott olvastuk fel: „A falut háromnegyed részben románok, negyedrészt magyarok lakják. Az egésztől kaptam útravalóul a gyermekkor élményvilágát, a *negyedrésztől* a küszködő nyelvet, e színes bóját a vizek hullámzásában. Küszködőt mondtam, a cseppre gondolva, melynek bizonyára nincs könnyű dolga, mikor a közhely szerint a tengert kell visszatükröznie. Akármilyen bőven is számolom, alig százötven főnyi közösségtől tanultam magyarul. Olyantól, melynek Balassija, Csokonaija, Arany Jánosa, nyelvújítója és nyelvcsősze a mindenkori tiszteletes úr volt, régi fegyvertársaival: Károli Gáspárral és Luther Mártonnal, kinek zsoltárklapanciáit fújtuk minden vasárnapon a templomban". Később pedig az *Engedjétek hozzám jönni a szavakat* (Jegyzetek hómezőn és porban) (1977) című megrázó vallomását vehettük kezünkbe magyarórán, benne anyanyelvünk csodálatos erejéről vallott, a Szóról, mely „redőiben őrzi az emberi nem történetét az első napoktól fogva, s

minden nép történetét annak nyelvében." Péntek János professzor úr egyik köszöntőjében írta: „Sütő András a magyar nyelvet a maga pompázatos gazdagságában mondhatta magáénak, az ő artisztikus nyelvével az irodalom arisztokratája lehetett, miközben a nyelv demokratája maradt egy olyan közösségben, amelynek nyelve leépült, »nemzeti kisebbségi nyelvvé lett«. Szavaink sorsa jelzi századunk szégyenei közt a nyelvében bujdosó magyar riadtságát". Egy szép metaforáját idézi fel Péntek János: „Pusztakamaráson megszűnt a magyar iskola, az anyanyelvi köntös kis szövőműhelye, amely évszázadokon át csattogott, énekelt, zsivajgott az eszmélet lázában" (Székely Ferenc szerk. 2008. 28.). Péntek Jánossal együtt vallhatjuk — pedagógusok, szülők, egész nemzeti közösségük nevében —, hogy az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége méltán nevezte el 2007-ben a *Nyelvőrzés Díját* Sütő Andrásról, hogy az anyanyelvi mozgalom számára állandó példa legyen az Ő belső nyugtalansága és a nyelv iránti felelőssége. Sütő András a szó, az írás hatalmával szembeszállt anyanyelvünket, nemzeti közösségünket eltiporni akaró hatalmakkal, 1990-ben, Marosvásárhelyen, tízezrek elé állt, és vezette népét — jelképesen — gyertyával és könyvvel a túlsó part felé, nem sejtette, hogy nagy árat fog fizetni tettéért: szemet szóért. „A próféta kései utódaként ment el Illés szekerén a mezőségi egekbe, de életműpalástját reánk hagyá. Tudunk-e hálásak lenni ezért és boldogok, hogy a mi nyelvünk és hitünk adott otthont gondolatainak, lelkiségének? Talán föl sem mérjük igazán a drága kincset, azt a felbecsülhetetlen örökséget, melyet reánk hagyott, nekünk adott" (Demeter József). (Székely Ferenc szerk. 2008. 53.)

A drámaíró Sütő András életműve minden tekintetve egyenrangú prózateljesítményével. Erdélyi magyar drámairodalmunk megújulásának kora a harmincas-negyvenes években következett be, igazán csupán Bánffy Miklós, Kós Károly és Tamási Áron jóvoltából — véli Pomogáts Béla (2008. 389). Kós Károly *Budai Nagy Antal* (1936) című drámája az erdélyi magyar drámairodalom meghatározó jelentőségű alkotása. Anyanyelvi oktatásunk során a történelmi tények művészi kifejezésével segíti ez az alkotás tanítványainkat, hogy történelmi múltunkat jobban megismerjék és tiszteljék. *Tamási Áron* színdarabjaiban a székely népi hagyomány és a játékos-költői dramaturgia mellett új drámai látásmód is jelentkezett: *Énekes madár* (1933), *Tündöklő Jeromos* (1936), *Csalóka szivárvány* (1940), *Boldog nyárfalevél* (1960), ám az ideológiai szűrő elzárta azokat anyanyelvi oktatásunk tantervei, tankönyvei elől.

Ez a szűrő engedte meg, aztán pedig elzárta Sütő András darabjainak a bemutatását is. A nagy népszerűség jegyében indult darabok után (*Mezítlábas menyasszony* — Hajdú Zoltánnal közösen, *Szerelem, ne siess!, Pompás Gedeon*) a hetvenes évek közepén bizonyította először Sütő, hogy messze meghaladva az előzmények színvonalát, európai rangú színpadi szerzővé nőtte ki magát: *Egy lócsiszár virágvasárnapja, Csillag a máglyán, Káin és Ábel, A szuzai menyegző, Advent a Hargitán, Álomkommandó…* az emberi kiszolgáltatottság, a hatalom és erkölcs, a szabad gondolat, a megtiport méltóságérzet időszerű kérdéseit állították előtérbe megrázó művészi erővel. Érettségizőinket az Egy lócsiszár virágvasárnapja darab megismertetésével készítjük fel.

Székely János (1929–1992) a *Caligula helytartója* (1972) című darabjában történetfilozófiai példázatot írt arról, hogy a zsarnok hatalom bomlaszt, zülleszt, bűnbe sodorja még a jó ügyért küzdőt is. Érettségizőinknek ezt a drámát a *Dó-*

zsa (1964) című poémával kapcsoljuk össze, mert mindkét mű egyformán szól a XX. század kártevői ellen és azokról a tapasztalatokról, amelyeket az „aranykor" kényszerített rá Románia népére, népeire, magyar nemzeti közösségünkre is. A Dávid—Láng—Nagy (1990) tankönyvben szereplő *A lázadó* című versében így írt erről a korról: „Hát így vagyunk. A nép s a hatalom / titkos viszálya nyílt haraggá érett… / Élünk tovább, / Tengünk, tenyészünk, gürcölünk tovább / Nyúzunk tovább egy olyan életet, / Melyről régen bebizonyosult, / Hogy gyötrelem s nem érdemes leélni. / Mert az élet az, hogy pár ezer bitang / Rendelkezik erőnkkel, napjainkkal, / S mindent tehessünk, ami nékik tetszik, / És semmit, ami nekünk tetszenék? / Hogy mi magunk kell fenntartanunk / Karddal, bitóval, bottal, árulással / Hatalmuk, melyet ellenünk neveltek, / Hatalmuk, mellyel minket nyomnak el?" Székely János életbölcseletét nagy gondolati verseiből emeltük ki: *A folyó, Parti füzes, A tó* címűekből, melyek a természeti szimbolikára épültek, melyek alapján a költő az alkotó ember álláspontjáról mondhatta, hogy „a világ nem előre halad, hanem hátulról épül". *Zene* című versében a maga számára is megfogalmazta: „A súlyos emberi parancsot: / Gazok között teremni meg / Valamit, ami tán vigaszt ad / Valamikor valakinek." (Nekünk is örömet okozott, amikor levelünkre válaszolt.)

A jelenkori romániai/erdélyi magyar költészet kiemelkedő alakja *Kányádi Sándor,* Kossuth-díjas, Herder-díjas, 1090-ben, 80-dik születésnapján, a legmagasabb állami kitüntetést, a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjét adományozták a magyar irodalom közösségi hagyományainak folytatásáért, az erdélyi kisebbségi lét mindennapjait az anyanyelv megtartó erejével ábrázoló irodalmi munkássága elismeréseként. Nemzeti közösségünk irodalmának népszerű képviselője is, akinek a verseit az óvodától az egyetemig szinte minden diák ismeri, népszerűségét közérthetősége és elkötelezettsége magyarázza. „A vers az, amit mondani kell" — idézte a költő egyik falusi kisiskolás találkozón. Lelki szükségletből, szellemi táplálékul — tesszük hozzá. A '89-es változást megelőző időkben a nyomdafestéktől eltiltott versei kéziratban terjedtek, amolyan „olvasd el, tanuld meg és add tovább" alapon. Kányádi verseit pedig mondani kellett, amikor az írott szó kicsorbultan és hitelét vesztve juthatott el otthonunkba, iskoláinkba. De Kányádi verseit most is mondani kell, további szükségletből, szellemi táplálékul. Olvasni és mondani. Ma is ezer meg ezer találkozóra hívják, versesköteteit tízezer számra vásárolják, szétkapkodják, mert a „csillag-ragyogású gondolatokat Kányádi Sándor mondta ki az igazi költészet fenségével és erejével, az igaz ember bátorságával és a nemzetiségének sorsáért felelős állampolgár hitével. Nép és költészet nemes érccé tud válni abban a lelki kohóban, amely Kányádi Sándor verseit kiégeti nekünk és minden eljövendő maradandóságnak" (Beke György).

A hetvenötödik születésnapját 2004-ben ünneplő költő a *Napsugár* verseiből állította össze a *Zümmögő* kötetét, százegy költeményt. A kötet első verse, a *Sóhajtás*, arra is választ ad, hogy Kányádi miért tartja gyermekverseit életműve szerves részének, az összes verssel egy tőről fakadtnak: „Kútnak lenni volna jó, / utas-itatónak, / diófának vagy a fán / füttyentő rigónak. // Rigófüttynek volna jó, lenni bár egy hangnak, / jönni-menni volna jó, / akárcsak a harmat." Hivatástudatának megfogalmazása, ars poeticának is beillő verse a *Tövisfa* (1964). Ezt a versét, valamint a *Fától fáig* (1968) és *A XC. zsoltár* (1965) című érettségizőktől

kérjük számon. Azóta többen túljutottak a számonkérő vizsgán, és a költővel együtt vallják, amit az *Öreg iskola ünnepére* (1994) című versében leírt: „ünnep előtt / ünnep után / addig vagyunk-leszünk / amíg a lépcsők bennünk is / vásnak-vénülnek / s újulnak a falak amíg / halljuk a csengőt / s benne a tengert / és minden rodostóban / zágont."

Újabb irodalmunk történetének fontos pillanata 1962-ben *Lászlóffy Aladár* (1937–2009) verskötetének megjelenése. A *Hangok a tereken* (1962) könyvvel indult a Forrás, a korabeli pályakezdő romániai/erdélyi magyar írók sorozata. A megújhodás jelei, hogy mellette *Szilágyi Domokos, Hervai Gizella, Szőcs Kálmán, Király László, Farkas Árpád, Magyari Lajos* költők, prózában *Veress Zoltán, Pusztai János, Szilágyi István* alkottak jelentőset, alkotásaik közül több is bekerült anyanyelv- és irodalomoktatásunk tanterveibe, tankönyveibe, de az ifjúságnak kiadott lapokban, folyóiratokban is olvashatók.

Középiskolai tankönyveinkbe *Szilágyi Domokos* (1938–1976) *Bartók Amerikában* (1956–1971) című szabálytalan poémája érettségi tétel.

1989 meghozta a diktatúra bukását. Kányádi Sándor *Zsörtölődő* (1989) című versében megjósolta: „Megértem én már / eleget, / ennél is zordabb / teleket. / De olyat eddig / sohasem, / hogy vége egyszer / ne legyen". Reális lehetőség nyílt az anyanyelvi kultúra, a tudományosság szélesebb kereteinek kiépítésére, az etnikai sajátosságok kötetlenebb érvényesítésére. Az irodalom régi és új intézményei, folyóiratok, könyvkiadásunk a termékeny munka műhelyeiként vállalták megsokszorozódott feladataikat. Az egykori *Utunk* helyébe a *Helikon*, az *Igaz Szó* helyébe *Látó* címmel indult, újraindult a *Művelődés*, az egykori *Tanügyi Újság Közoktatás* néven indult újra, s 2010-ben *Magyar Közoktatás* néven. Ismét van magyar és német nyelvű televízióadás, a rádió kolozsvári, a marosvásárhelyi stúdiója magyar nyelven is sugároz műsorokat. Számos napilap született újjá, mások új lapként jelentkeztek, anyanyelvi cikkekkel, tanulmányokkal… Várjuk a Tanügyi Törvény megszületését, amelyről Asztalos Ferenc cikkét közöltük…

Kiadványaink

2020-ban megjelent

Múzsa és lant

P. Buzogány Árpád

Őszi virágok

Kattog a déli gyorsvonat.
Szél cibálja kabátomat.
Csillog az őszi délelőtt —
újrafesti a létezőt.

Sárgul a völgy, ahol lakom.
Álmos a fény az ablakon,
csöndes a kert s az udvaron
őszi virágból nagy halom.

Őszi virág a két kezem.
Ölnyi virággal érkezem.
Egész világot átfogom,
mind a lábad elé dobom.

Meleg ősszel

Diófánk csupasz ágai között
csillagot látok. Langyos az este,
dédelgetően, szelíden langyos,
mint érett nőknek hajnali teste.

A völgyek fölött őszszagot hordoz
a szél, párája illatos kása,
a világ most már halk és békés lett,
mint süldő macska dorombolása.

Árnyak híznak

Valamikor, egy esős hajnalon
azt álmodtam, hogy hatalmas falon
pillangó lengett, s mint könnyű pára,
sötét kín tapadt tarka szárnyára.

Azóta is ezt a tompa árnyat
látni vélem sok kis madár ványadt
szárnyán, ha földre szállnak pihenni —
sejtem, így hízik ma is a semmi.

Nem tudom, hogyan hízhat, ha nincsen?
Foltja ott ragad minden szép kincsen.
Rátapad álmunk csillagfényére,
ez a kétkedők magasztos bére.

Kívánság, éjfél felé

Valami könnyű, halkuló ének
kellene fölénk az égre,
létrát támasztani tetejének,

onnan nézni le emberre, tóra,
utakra, úgy tanítani
minden tévelygő embert a jóra,

nevetni napnak, búsulni ősszel,
ha a erdők levetkőznek,
remélni: ha ma nem, holnap jössz el.

Hazafelé az őszben

Sunyi szelek ablakot ráznak,
csattogtatnak egy nyitott kaput,
előzik a macskát is, ami
eddig a küszöbön meglapult.

A te küszöbödről te űztél
tovább, most hol is vetnék ágyat
magamnak? A régi szerelem,
fogyókúra után, elbágyadt…

Nap elé kölyök felhők ültek,
hűvös és rideg ez a tavasz,
mint novemberi délután,
mikor a fenyvesekben havaz,

és meleg szobát áhítozik
már minden hazafelé tartó,

alig várja, hogy ismerősen
nyikorduljon a szobaajtó…

Barátságtalan szél babrálja
út menti fák lehajló ágát,
az úton borzas macskát látok,
rám néz, előttem futva vág át,

nem csöppen most fény sem az égből,
hogy arcomat fényesre mossa,
apró szemű eső szitál rám,
magas egeknek haragosa.

Ács Julianna

Szélmalom

Szélmalom nagy szárnyai nem forognak,
áll a munka most, a vitorla megállt.
Ám ha szél fúj, újraindul az őrlés:
liszt, dara, derce…

Dolgozott nyár-ősz idején a malmunk,
korpa és liszt zsákba elrakva rendben.
Az öreg molnár is alszik, lepihent.
Jó kenyerünk lesz!

Napsugár

Napsugárban fürdeni csak emlék már
őszi széltépázta napon. De messze
még a tél! És tél esetén lehet még
napsugaras nap.

Jégcsapok házak ereszén a Naptól
majd csorognak, és lepotyog egynémely.
Ily időben óvatosan vigyázó
közlekedés kell!

Beke Sándor

Őszi szőnyeg

A zörgő pokróc narancssárga,
nem perzsaszőnyeg.
A narancssárga pokróc
havasi háziszőttes —

Színes avaron fekszel,
fáról hullt faleveleken.
Ámulsz merengőn, meleged van,
elalszol rajta, szerelmem —

Míg alszol,
álmokat szőnek neked
a klorofillmentes
őszi falevelek —

Az értelem időtartama

A levelek a lombhullató
fákon megértek.
A nyári zöldet odahagyva
elszíneződtek.
Erecskéik kiduzzadtak,
mint a vérerek nagymama öreg kezén.

Megnőtt a vérnyomás a levelekben.

De a levelek
a zöngicsélő lombok között
nem vettek be vérnyomáscsökkentőt,
nem tiltakoztak,
s bölcsen
— érett korukkal —
egymással se heccelődtek.

A levelek önként
indultak útra,
mint a vándorló madárseregek
ősi parancsszóra.

Ők idejében megértették
a szépség,

s az értelem időtartamát.
Lehulltak,
amint megérett az idő;
belepték a földet
őszi mesével,
zörgő álmokkal —

A falevelek okosabbak volnának,
mint az emberek?

Őszi falevelek

Kör-
berepülik,
s átölelik
ég felé szálló
szép mosolyodat
a narancssárga papír-
r
e
p
ü
l
ő
k
—

Fesztivál

Fesztiválon zuhogó eső.
A nagy tömegben melletted állok,
hallgatom a koncertet,
s közben nézlek.
Nem ismersz,
s én sem ismerlek.
Szép vagy.
Hirtelen beléd zúgtam,
s elmémben
— a záporozó kérdések özönében —
felteszem magamnak a kérdést:
kémia ez, vagy első látásra szerelem?
Zuhog megállás nélkül,
ömlik a víz az ernyődre,
majd az én ernyőmről is átfolyik

az esővíz a tiédre,
ha elmozdul egy kicsit az ernyőm,
mégis örülni kezdek,
de féltve és aggódva nézem:
szerelmes vízcseppek
hullnak az ernyőmről
ismeretlen válladra,
hátadra,
fejedre,
és a kezedre.

Lovak

A kopár hegycsúcs kucsmájáról látni,
galoppol az őszi erdő;
ló-sörényét szél borzolja,
s veti erre-arra —
ez a vércsederes s pejderes
honfoglaló állatok a messzeségben
mégsem haladnak —
Csak a sörényük csillog az ég alatt,
a lovakat valami mindig helyben marasztalja.

Jankát kényeztetve

Az udvaron kezemből
kisütött halfilét
evett a pumi-kutya —
A kert széléről
ámuldozva figyelte
ezt a szeretetet
az álomhozó fű,
a nadragulya.

Molnos Ferenc

Tíz majdnem haiku

születésnapodra

Ráduly Jánosnak

ha IQ-m enged,
tán megírom haikum
— köszöntésedre

szobraid

Sánta Csabának

a végtelenből
ennyi lehet számodra
örökkévaló

az ösvény

Kuti Dénesnek

csak indulj már el,
aztán a messzeségbe
elvisz az ösvény

szenvedély

Kusztos Endrének

szél, mi fekete
vonalak tengerén
hullámokat ver

nász

Siklodi Zsoltnak

a rajz és a betű
— vonalad örvényein
kelnek ők nászra

ablak a múltra

Szolláth Hunornak

ablakot nyitni,
mikor alatta húz el
valamely század

ébredés

Páll Lajosnak

tűz-hajnalokon
Múzsa csókjával ébredj
a homlokodon

tollad

Bölöni Domokosnak

csikós ostorral,
te meg tollal kanyarítsz
kacskaringósat

Hazanéző

Ambrus Lajosnak

otthonról haza
— múló időbe nézel
vagy kelő napba

teremtés

Bocskay Vincének

pillanat, mikor
kezed alatt a kőbe
lélek költözik

P. Buzogány Árpád

Amikor fáj a kedves

Fénytelen szemedbe most hogyan rajzoljak bele csillogást? Fázós ujjaid vajon meg tudnám melegíteni?

Hogyha volna hatalmam, apró csengettyűket ráznék, mikor megébredsz, hogy szebbek és talán különlegesebbek legyenek az első perceid, amikor a fényre bámulsz. Virágzást parancsolnék az akácoknak, hogy a szél feléd lebbentse illatukat, amikor kilépsz az ajtón. Beleragyognék, bő fénnyel, minden tócsába, ami mellett elhaladsz, hogy azzal is megörvendeztesselek. Madarakat kérnék, hogy a kerítésre üljenek a környékbeli fákról, amikor tele torokból énekelnék szerelmi dalukat tavasszal.

A kis tavakban, amerre sétálsz, halak villannának, és méhek zümmögnék tele a délutánt. Mentát és kakukkfüvet dörzsölnék az apró kövekre is, amikor leülsz a kertben, hogy illatukkal dicsérjék a fényes délelőttöt, hátha kedvedre lenne ez is. És erősebbre állítanám a napot, hogy kedved teljen benne.

Szekérzörgést, báránybégetést, kakaskukorékolást vegyítenék a délelőttbe.

Távoli harangszó, vízcsobogás hiányzik talán a délutánból. Meg langyosodó szél, bőrödet bizsergető meleg, hajadon játszó, szűrt fény is. Hegedűk szava, furulyák tompa szólása, gitárszó visszhangja, apró kövek koccanása.

Amikor felül a nap a dombok tetejére, kávéillatú beszélgetésekkor lesném szavad. Kiskutyák hízelgő odabújásával, porcelánpoharakhoz koccanó kanál csendülésével keresném a kedved. Puha lábtörlők, vastag szőnyegek érintésével hajolnék talpad alá, minden lépésedkor.

És ha fáradtság üli meg az esti órád, mézszínű teát vinnék neked, hogy elüldögélhess a terasz csöndjében. Lehalkítanám a madarakat, a rikácsoló szajkót, a fakopács szorgos hangját, hogy csak a sündisznó halk motoszkálása jusson el füledig.

Vastag takaróval bugyolálnálak melegségbe, ha már szemeden látnám, hogy jönne a könnyű álom. Mesét mondanék királyfikról és hercegkisasszonyokról, hogy kedvet kapj a szép álomhoz. Vagy fél lábon ugráló óriásokról, csalafinta kópékról mondanék történeteket, hogy megnevettesselek.

A hajad simogató mozdulatokból kiölnék minden mohóságot. Tenyeredbe rajzolnám a nyugodt álmok kulcsát. Gyertyát gyújtanék, hogy gyönge fénye mellett könnyebben áthajolj a mából a végtelenségbe. Abba a pompás birodalomba, ahol gyermekként is kószálhatsz. Harmatos ösvények vezetnék álombeli utad.

Bőrödre virágokat rajzolnék álmomban, és kedves szavaid hieroglifáit, amiket csak ketten fejthetnénk meg.

Puha papucsodat ágyad mellé készíteném, reggelre friss virágot hoznék neked, gondosan leráznám róluk a harmatot.

Hogyan lehetne átfesteni a világot, hogy szebbnek láthasd? Mivel ébresztheti a hajnal, hogy langyos álmokba visszazuhanj?

Tenyered melegéből kivirágzik-e még a mosolygásom? Fanyar napok árnyéka megül-e még arcodon?

Nyers erővel összetörhetném-e a kedvetlen napok páncélját?

Nem tudom, mikor csörrennek jobban a láncok, amik hozzád kötnek.
Nem tudom, van-e jogod már azt is meghallani?

2020. április 13.

Lealvó tűz mellett

Hol lehetsz, merre jársz, kinek kacagsz ma este? Mások tüzénél melegedsz-e vagy fázósan összehúzódva nézed a fénytelen eget?

Átfordult már az idő egy újabb napba. Vége a jövés-menéseknek, elhalkultak az udvarokon ülő nagy társaságok, a leégett tűz parazsát bámulva meglassúdik a mesélőkedv is, az el nem mondott történetekre némaság borul.

Kihűl az étel a lábasokban, ital marad a poharak alján, cigarettafüst tévelyeg a félig leégett csutakok füstje körül. Harsányabbnak tűnik a lejátszókból szóló zene, hűvösség lapul a kabátok alá, zsebre dugott kézzel ültök és egymástól várjátok, hogy felszabadult kacagás űzze el a percnyi csöndet.

Cipők talpára tapadt sárként ragad meg a döbbenet az arcokon, a szemekben. Pergő ritmusú társalgás illúzióját fújja el a szél, kerítések torz árnyéka fura élmények látványát vetíti elétek. Az épületek közötti döbbent csendben kutyaugatás, autózúgás fészkelődik, helyét keresi néhány ki nem mondott mondat. Eltelt az ideje, vélheti bárki, pedig a megcsöndesedett emberek nem saját magányuk zárkáját képzelik, hanem, mástól várva, felszabadult kiáltásokat, önfeledt kacagásokat remélnek hallani, pedig csupán félbe maradt történeteket kellene kiegészíteni, végigmondani, végighallgatni.

Sápadt lángszínű gondolatok előzik meg a mozdulatokat, visszagörbített lábakkal ülni fegyelmezetten, vagy az ének ritmusát dobbantani inkább, de elhalkulnak a jókedvű bekiáltások is. Tányérkoccanás, poharak billenése, kihúzott dugók tompa hangja uralja már az éjszakát. Nyakig összegombolt kabátban ültök még, senki nem mondja ki, hogy ez a tűz senkit nem melegít. Pedig volna még fa, amit rádobni, volna még kedv koccintani és énekelni. Tiszta poharakat kellene keresni, új énekeket elkezdeni, elfelejteni még egy darabig az elképzelt párnák puhaságát és takarók melegségét. Táncot kezdeni anélkül, hogy tudnád, más is beáll melléd. Visszaszorítani a régi nyarak estéinek hangulatát, ne összehasonlítani a ma estével, éjszakával.

Vajon érdemes-e ilyenkor, éjfélkor új álmokba foglalni azokat, akik éppen ott vannak? Kell-e régi szépségét felidézni az álmos hajnaloknak, mikorra magára marad tán mindenki?

Szemed, körmeid, kabátgombjaid csillannak a haldokló tűz reszketeg fényében. Álmodsz-e közben magadnak új holnapot? Baglyok vijjogásában lehet-e maradéktalanul felidézni az esti jókedv dagadó érzését? Vagy elég most álmosan pislogni, és kezed melengetni a kabátzsebben? Mindent láttató fényekről álmodni? Nem venni észre mások tántorgó lépteit, csak belegyalogolni az éjszakába, újra egyedül, hazafelé. Valami ismerős otthonosságot keresni, legalább holnapra.

2020. május 2.

Albert-Lőrincz Márton

El nem olvasott levelek

(Fellobban mértékre)

Hát elhordoz tenyerén az idő, hadd menjek,
nincs benne semmi kétely,
de milyen minőségben göngyöl majd lepedőbe,
ha már magamhoz magam szegődtem el?
Hát, ez az!

Ha légy lennék, összecsapna menten,
mintha nyugalmát zavarná a rendem
oda-vissza röpködése.

Leszek
asztali lámpám fényében
meg-megvillanó légy,
vagy a szivárványban a távolság?
Leszek betű sárga pergamenen?

Hogyan maradok meg az emlékezetben?
Idegenek közt?
Otthonomban?

2017. aug. 27.

(Stílusváltás)

Jobban elférek egy nagyobb méretű ingben,
mint egy slimmben.
Jobban érzem magam egy szakadástűrő szövetben,
mint egy kötélhágcsós ringben.
Jobban testhez állna a szablyám,
ha énmagam hordanám.
Jobban vigyáznék az ész parancsára,
ha látnám, hadsereg nem szabotálja.
Szokásaimon, lehet, változtatnék,
de a poéta csak emberkartoték.

(El nem olvasott levelek)

Ha elolvasnád .... egy klasszikon,
beajánlhatná egy klassz ikon)
(félénk fazon).

(persze, nem teszi, miért tenné,
Fekete Pál nem engedné
körön belül.)

Ha elolvasnád, ó ... bánthatnád!
Nem csábít a kíváncsiság,
hogy mit művel?

Most csak levél megy, láthatod,
küldőjét így is bánthatod
asztal mögül.

Elolvashatnád, csak egy mélke,
nem titok, hogy erre kérlek.
(KITÖRÖLÖD?)

Ajtót nem nyit, be nem kopog,
elkönyveli, hogy nyikorog,
rozsda eszi.

(A vers)

A vers
az ember
sajátlagos
észjárása a
művészbejáraton.

A vers
a nyelvek
tejföle: az
ész kenyerére
csöpögtetve, kenve.

A vers
trójai
faló, mely a
nyelv szépségével
hódít, be jó, be jó.

A vers …
ki tudja,
mi mindenre
jó? Nem az ember,
a világ sült süket.

A vers
ott szorong
a kebelben,
piszkos, penészes
eszmék kibelezik.

2019. júl. 25.

(A gyilkos)

Maradjuk még a versbeszédnél:
rövid legyen,
megcsavart,
ne hosszú lé,
mert a vers hasonlatos a nyílhoz,
szíven tálal, de nem a vessző,
a nyilas a gyilkos.

(Adj neki hatalmat)

L. N. asztalára

Ígér és felejt. Ember.
Szerep-köntöst felöltő ember.
Fizetett, bérből élő ember.
Pecsétet nyomó és megpecsételő ember.
Megmondó ember.
Válaszra nem méltató ember.
Ítélkező ember.
Ajtó előtt várakoztató ember.
Három lépesre helyezkedő ember.
Végtelen a várakozás, mint a remény.
Ember. Adj neki
hatalmat, hogy elárulja magát.

(Vers, amelyben a kánon is szóba kerül)

Valahogy mégse fogtak be a kánon gyeplőjébe,
mint Székely-Magyari a kórustagokat egykor,
valahogy elkerült az esküdtek figyelme,
mint a kórusvezetőét a gyermeki szándék,
ámbár voltak, akik kilógtak a sorból,
oly kirívóan szólt torkukból a dallam.

Mondom, valahogy elkerült a kánon,
de a kórus létrejött s énekelt
a karmesteri pálca árnyékában,
persze, mindenkor van direktíva,
divatfuvallat, meg ragadozó rinya,
s hitvány hallgatás, és vészjelhalogatás,
és tiszta kritika is (most ne firtassuk Kantot)…

A kímélet s a baráthangú léha társaság is
mindig megalakul, s az officialitás is
(bár olvasáskor sokszor időt spórol,
s az altájéki részre is el-elhajlik néha),
hát… mi tagadás, én így értem célba,
egy névtelen utcán botladozva.

(A mai líra)

Azt vettem észre, hogy
két részre szakadt a líra.

Dívik tehát a szomorú líra...
mintha az élet-hinta úgy lódítana fölfelé s vissza,
hogy nem érzékelheted a repülést,
a gyomorba markoló simogatást,
az öröm-ingert,
csak az ikaroszi élményt,
a zuhanást,
az inga-tornát,
s ez olyan, mintha a hintában
törékeny csontváz ülne bekötve,
bőrkötésbe csomagolva,
tehát tehetetlenül tusakodhat a költő,
azon, hogy elkopik az élet,
a táj is eltűnik a kínálatból,
és néma marad a honfi dal.

Aki pedig még tapasztalatlan ebben a
szövevényben,
nyilvánvalóan elfordul
a fenti szemlélettől,
és pellengérre viszi lába tövét szívesen.
Ebből lesz a bujálkodó líra.
Hát ez a kettő.

(Groteszk tehenek)

1. Pártolatlanul

Kolomp bong, tehenek bandukolnak,
apró szótagok,
böglyök megcsipkedik,
még védtelenek,
még lehet,
még semmi nincs a helyén.

Lehetne riadalom is,
hiszen medve ólálkodik a tehenek körül,
vak kritika,
végül észre sem veszik,
hogy opus születik.

2. Pártoltan

Ha nem volnának tejszövetkezetek,
az apród-tehenek, akik a nyakukon kolompot viselnek,
kitömnék magukkal az istálló csendjét,
de vannak,
ezért hangos a csorda-szótag, printben:
a böglyök finnyásan csencselnek,
úri szótagokra nem szállnak,
örülnek az istálló-melegnek.

Csuprokba folyik most a tej,
fehér alamizsna,
s a szótag-kolompok
bongva bólogatnak.

3. Mit mondjak

Hé, komák!

2019. okt. 28.

(Intermezzo)

Nyolcvankilencben szinte...
Mikor még keményen fagyott, szinte...
Pista bácsi egyik este már be is vitt a nyomda előterébe,
szolgálatos volt, a reggeli lapszámot ő felügyelte.

Nyolcvankilencben szinte,
amikor egész évben fagyott, csak
novemberben cseppent meg,
és karácsonyig el nem eresztette,
furcsa meleg lett,
tél közepére olvadni kezdett.

Pista bácsinak akkor még nem volt körszakálla,
Farkas ugatta, Wolf ki nem állhatta,
jobb helyeken volt az engedmény kulcsa.

Nyolcvankilencben szinte már a
rovat is szóba került, ha jó leszek,
már albertet írtam alá, zárójelben, mint a bennfentesek,
Albertként, mint Monaco koronahercege,
no, innen a zárójel becse,
és hogy melyik rovatnak szolgálok majd,
mert vélhetően beesek a taposómalom etetőjébe,
a torokba, ahonnan csak lefele hullhatok,
amennyiben a főtéri tisztaszobában, a vörösbársonyosban
úgy ítélik meg, hogy eléggé vörös a vérem.

Nyolcvankilencben szinte,
kilencvenben már egyáltalán nem.

2019. nov. 5.

(Dylan)

Nem a kritikusoknak írok, mondta egy
barátom, és a szmájli megrökönyödött.
Nem a kánonnak írok, mondta egy másik,
és mosolyogni kezdett a morcos pofi.
Melyik kánonnak? — kérdeztem, ott voltak mind
a ketten, és elkomorult tekintetük
kinézett az ablakon, valami nagyon
távoli pontra. Festők méricskélik így
a perspektívát. A költők fáznak, úgy is

énekelnek, mint a hajnalt ébresztgető
madarak.

(Az értelem cerberusa)

„Tárd ki a karodat a változásnak, de
ne engedd el az értékeidet.”
Dalai láma 6. parancsolata

A kényszer, hogy alkoss, s csakis,
akkor lesz kényszeres, hamis,
ha nem állsz meg a parancsolatok kapujában,
ahol az értelem cerberusa pallossal állva őrködik,
próbálkozol, de még borravalót sem fogad el,
ha netán neki engedményért könyörögnél.
Az értelem cerberusa éles baltájával odavág jobbra-balra
s nem a látszat kedvéért,
neki a cerberuskodás a funkciója,
de te nem érzed, hogy vágása halálos.

Ráduly János

Haikuk

Megállás soha!

Végtelen hosszan
Sorjáznak a céljaim:
Megállás soha!

Győzelem

Kész győzelem az
Elkötelezettségünk:
Tényleges támasz.

Égboltunk

Megszokottá vált
Az égboltunk: túl lassú
A fejlődése.

Angyalkák

Kötött angyalkák:
Aprók, kicsik, de nekem
Szárnyat növesztnek.

Márton Károly

Égi ajándék

Mint egy hópehely,
Egy madártól madártoll.
Égi ajándék.

Teát forralok

A mentalevél
Illata ízzé válik.
Teát forralok.

Pirongó cseresznye

Elpirultál, ó
Fehér cseresznyevirág.
Szégyelled magad?

Gesztenye koppan

Gesztenye koppan
Jelét adva, megszökött.
De hogyan tovább?

Válás után

Kettéváltak az
Útjaink, még tartozom
Egy feledéssel.

Villámsegítség

Tüzet csiholok
Kovakővel, taplóval.
Segít a villám.

Szász András

A székely pap

Az elvégzett munka elégedettségével üldögéltem a nyitott erkélyajtó mellett és élveztem az életre kelt természet hangjait, mikor megcsörrent a telefon. Egy gyermekkori pajtásom hívott, hogy megossza velem a szomorú hírt: meghalt Péter Mihály nagyváradi kanonok. Templomba menet gázolta el egy száguldó autó. A kórházban két napig tartották a lelket az összetört testben. A harmadik napon aztán — minden erőfeszítés dacára —, az öreg lelke megtért Teremtőjéhez. Mindez alig három hónappal gyémántmiséje előtt. Pedig mennyire készült rá. Mégsem alap nélküli a mondás: Mindig az igazak s a jók mennek el…

Mihály atya a távoli Gyergyóalfaluban született. Onnan, a fenyvesekkel borított havasok aljából hozta délceg termetét, sziklaszilárd hitét, lelkének különös érzékenységét, konok, vagy inkább megátalkodott kitartását, csavaros székely észjárását, humorát.

Mert nagy kópé volt ám az öreg, a Jóisten nyugosztalja. Ha időnként rájött, bizony olyan dolgokat művelt, hogy az embernek még a lélegzete is elállt.

Emlékszem, alig két héttel apám halála után a vasárnapi fél kilences misén ministráltam neki, mikor váratlanul hátraszólt misézés közben.

— Aztán az apja hol van?

— Hogy-hogy hol van? — hökkentem meg. — Hát a Jóistennél a mennyországban…

— Honnan tudja, hogy ott van? — fonta tovább a szót.

— Mert jó ember volt, s a jó emberek mind a mennybe jutnak…

Székely. Mi mást várnál tőle? — legyintett anyám, mikor otthon elmeséltem neki a dolgot. Minden székely ilyen tökéletlen — tette hozzá. De éreztem, nem egészen így gondolta.

Akármi is járt anyám fejében, az öreg valóban furcsa, magának való szerzet volt. De mindenekfölött egyenes és szókimondó. Nem sokáig hagyta, hogy bármi is nyomja a begyét. Egykettőre előrukkolt az igazsággal. Nem csoda, hogy már jóval túljárt hatvanon, mire felkerült a kanonoki címmel járó piros szegély a reverendájára.

— Nem fél, hogy papszagú lesz? — kérdezte, valahányszor meglátogattam.

— Miért kellene félnem? — lepődtem meg.

— Hogy majd elkerülik.

— A barátaim biztosan nem. Legfeljebb az ördög. Azért viszont nem fakadok sírva — tromfoltam vissza.

Hallgatott az öreg, de láttam, tetszett neki a válaszom.

Gyermekként különösen a prédikációit élveztem nagyon. Pedig nem volt valami nagy szónok. Szentbeszédeit mindig halkan, alig hallhatóan kezdte. Szinte csak mormolt: „Krisztusban szeretett testvéreim, lám, a Saulból lett Pál apostol is majd' mindegyik levelében arra figyelmeztet: Az a legfontosabb, hogy mindig Istennek tetsző módon éljünk. Akkor az Úr is elnézőbben ítélkezik majd felettünk…" Monoton hangjától négy-öt perc után a legkitartóbbak is álomba szenderültek. Az öreg mintha csak erre várt volna. „Csak azt ne higgye egyikőtök

sem!" — dördült el a szószék magasából —, „hogy a Teremtő mindig és mindent elnéz! Igyekezzetek hát úgy élni, mint a példabeszédbeli szolgák, akik egész éjjel ébren várták uruk érkezését. Mert boldogok azok, kiket uruk érkezése ébren talál! Ti sem tudhatjátok, a nap melyik órájában szólít neveteken a Teremtő!"

Bár rég megszokhatták volna, a szendergő hívek többsége mégis mindig kukra ugrott ijedtében, a hirtelen hangváltástól. A meglepetés morajába néha egy-egy halk sikoly is vegyült. Az öreg azonban ügyet sem vetett méltatlankodó nyájára, rendületlenül harsogott tovább…

— No, milyen volt a prédikációm? — kérdezte az oltárhoz visszatérve.

— Nagyon hatásos, főtisztelendő úr — biztosítottam.

— Akkor jó — bólintott.

Sok időt töltöttünk együtt. Volt úgy, hogy órákig egy szót se szólt, máskor unszolás nélkül rákezdte. Úgy kapta elő a történeteit, mint a bűvész cilinderéből a nyulat.

A gyulafehérvári szeminárium befejezése után Gyergyóditróba kerültem káplánnak. Hallott már Ditróról? Nem? Mindegy… Szóval jó hely volt, gyönyörű templom, otthoni klíma, jómódú népség, egyáltalán nem érződött, hogy román világ van… 'Negyvenben, a második bécsi döntés visszacsatolta Észak-Erdélyt Magyarországhoz. Dühösek voltak a románok, a fene majd megette őket nagy mérgükben. Sorra járták a magyar templomokat, törtek-zúztak, amit csak értek… Hogy elejét vegyék a bajnak, a ditróiak egyenruhás finánckokból őrséget állítottak mindkét templomukba. Volt, aki tudott róla, s volt, aki nem. Történt, hogy egyik délelőtt egy öregasszony tévedt be a nagytemplomba. Belépett a mama, vetette volna a keresztet, de megállt a keze a levegőben, mikor meglátta a Krisztus-szobrot körülvevő finánckokat. Nagy nehezen összeszedte magát, odament a szobor elé, s nem törődve az egyenruhásokkal így szólt:

— Jézus?! Jézus?! Jézus?! Hát már te is?!… Tán pálinkát főztél? Vagy duhányt termesztettél, te szegény?…

— Mit motyog itt, mama? — mordult rá az egyik finánc.

— Nem magához szóltam, hanem Jézushoz — replikázott a feketekendős öregasszony. — Amér pálinkát főzött, attul még atyja, a Jóisten nem fogja kitagadni. Isten mindenkinek megbocsájt. Főleg a tulajdon szép fiának. Maga tán nem ezt tenné?…

— Na, táguljon innen, mama! — mutatott az ajtó felé a finánc.

— Hallja-e?! Maga csak ne utasítgasson engemet! — kapta csípőre a kezeit az öregasszony. — Ez szent hely, templom. Itt egyedül Isten parancsol. Maga legfeljebb otthon, a feleséginek. Már ha megengedi...

— Na, megyek mán… Holnap majd megint eljövök, osztán bármiben segítségedre lehetek, csak szóljál, Jézus. Rám mindig számíthatsz…

Gyergyóditróból Székelyhídra, onnan Nagyszénásra került.

Békésszentandrás, pontosabban annak filiája, Öcsöd volt életének következő állomása. Eleinte nem nagyon kedvelték. Furcsa, magának való pap — mondogatták egymás közt az öcsödi hívek. A cigányság körében azonban gyorsan népszerű lett. A fiatal székely papot akarjuk, vagy pap nélkül temetjük el a hóttat! — fenyegetőztek, alig két hónappal érkezése után.

A népszerűséghez Öcsödön is rögös kaptató vezetett, de Mihály atyát is kemény fából faragták. A zenés, nótás cigánytemetések útvonalát kezdettől úgy je-

lölték ki, hogy a sírkertig legalább öt búfelejtő essék útba. Egy-egy kocsma elé érve megálltak a gyászolók, s betódultak az ivóba. Ha pedig egyszer bent voltak, egyhamar nem is akaródzott kijönniük onnan. Első alkalommal Mihály atya egy darabig türelmesen hallgatta az ajtó előtt a bent folyó veszett rikoltozást, óbégatást. Mikor aztán látta, hogy vészesen fogy az idő, a dáridónak pedig csak nem akar vége szakadni, berúgta a kocsmaajtót.

— Ácsi! — kurjantotta el magát. — Nyomban takarodjon mindenki kifelé!

— Nízzed mán a papot! Há' nehogy te mondd meg nekünk, meddig mulassunk — hördültek fel a betüzesedett cigányok. Mihály atya nem válaszolt. Szó nélkül elkapta a legközelebb álló hangoskodót, s úgy repítette ki a nyitott ajtón, hogy csak úgy nyekkent, mikor földet ért. Az első után következett a második, majd harmadik. Mire a negyedikért nyúlt volna, a cigányok már egymás hegyén-hátán tódultak kifelé…

— Indulhatunk! — adta ki a jelszót, miután rendeződtek a sorok. — A temetőig nincs több kocsma, nincs több megállás! Megértették?! — ripakodott rájuk.

Dühösek voltak a cigányok, mint a zsákmányuktól megfosztott fenevadak. Kitérünk a hitünkből! — morogták, de hangosan egyikük se mert szólni.

A sírnál Mihály atya elmondta az előírt imákat, elbúcsúztatta az elhunytat, meghintette szenteltvízzel a sírgödröt s a koporsót, aztán amint ereszteni kezdték lefelé, rázendítettek a zenészek. Még a kövek is meglágyultak a muzsikától. Jajgatott, sírt, zokogott a sok hegedű, az ember szíve majd megszakadt a gyönyörűségtől. Fenyőként állt a fiatal pap a sír mellett, délcegen, sudáran, két arcán azonban patakokban folyt a könny.

Összesúgtak a cigányok. Nem lehet rossz ember, akit így megríkat a zene. Lám, az előző papok rá se hederítettek a muzsikánkra, bármilyen szépen is húztuk…

Lezajlott a szertartás, szétszéledőben volt a sokaság, mikor az egyik zenész odalépett Mihály atyához.

— Drága tisztelendő úr, ha meg nem sértem, inna velünk egy pohár pálinkát hazafelé?

— Köszönöm, elfogadom — válaszolta az atya.

— Ó, áldja meg írte a Jóisten — hálálkodott a zenész.

Így aztán a temetésről hazafelé Mihály atya betért kísérőivel az egyik kocsmába. Nem sokáig időzött, de az egy pohárból így is kettő lett, ám a temetőbeli könnyeivel s a két pohár pálinkával egy életre megalapozta jó hírét az öcsödi cigányság körében.

A káplán olyan, mint a katona. Ha jön a parancs, mennie kell. Nincs apelláta. Akár tetszik, akár nem. A parancsnak meg az a rossz szokása, hogy legtöbbször olyankor érkezik, mikor senki se számít rá, főleg nem óhajtja. Így történt ez Mihály atyával is. Egy reggel befutott a püspöki ordré: csomagoljon, és irány Békéscsaba, ahol földije, Cseres Tibor író tanároskodott. Sokat beszélgettek az otthoni dolgokról, gyorsan röpült az idő. Ám jóformán megmelegedni sem volt ideje, már jött az újabb áthelyezési parancs, ezúttal Váradvelencére. Jóformán át sem ért a határon, leeresztették mögötte a sorompót: Észak-Erdély visszakerült Romániához.

Velence után Váradolaszi, majd 1947-ben Almásfegyvernek következett. Itt már plébánosként szolgált. Két évvel később már a szentjobbi plébániát vezette, és itt nevezték ki címzetes esperessé is.

Nagyváradhoz képest Szentjobb ma is meglehetősen kicsi, eldugott falu. Akkoriban még inkább az volt. Ezen a tényen az sem változtatott, hogy évszázadokig ott őrizték államalapító Szent István királyunk jobb kezét, melyet az a bizonyos Mercurius nevű bencés szerzetes menekített el Székesfehérvárról, az 1061-ben kitört pogány lázadás elől.

Faluhelyen gyorsan egymásra találnak az értelmiségiek. Mihály atya is hamarosan összeismerkedett Tempfli József helybéli tanítóval, akit német származása miatt egyetlen egyetemre se vettek fel. Sokat beszélgettek esténként egy-egy pohár bor mellett.

— Tudod, Mihály, gyermekkorom óta egyetlen vágyam, hogy egyszer én is pap lehessek — avatta be lelke legféltettebb titkába a fiatal tanító a plébánost.

— Nem adják azt olyan könnyen, Jóska — válaszolta némi iróniával Mihály atya. — Szerintem hamarabb lesz belőlem pápa, mint tebelőled pap.

Isten útjai azonban kifürkészhetetlenek, ez egyszer Péter Mihály is tévedett. Tempfli Józsefet 1956-ban felvették a Gyulafehérvári Hittudományi Egyetemre, 1962-ben felszentelték, 1990-ben pedig Nagyvárad sorrendben nyolcvanegyedik püspökévé nevezte ki a Szentatya. Nem beszélt róla, így nem tudni, mit érezhetett Mihály atya barátja püspökké szentelésekor. Egy biztos: őt magát sosem foglalkoztatták a titulusok. Tette a dolgát, mint mindig és mindenütt: misézett, keresztelt, esketett, temetett.

Mikor 1967-ben Nagyváradra került, már túl volt élete derekán. Néhány hónapig a Katalin-telepen szolgált, aztán Bélteki Ferenc helynök maga mellé vette a székesegyházba.

Eleinte kifejezetten ellenszenvesnek tartottam. Inkább a fiatal papokkal barátkoztam. Annál jobban megkedveltem később. Főleg miután kiderült, nemcsak áldott jó szíve van, de látszólagos felszínessége mély és szerteágazó tudást takar. Órákig szájtátva hallgattam mélyenszántó filozófiai és teológiai fejtegetéseit.

Egy alkalommal a lét értelméről faggattam.

— Atya, mi az értelme földi létünknek? — fogalmaztam meg kérdésemet.

— Minden ember két dologgal érkezik a világra. Egyik a kötelesség, a másik a feladat vagy küldetés. Kötelességeit szülei és az egyház révén gyorsan megismeri az ember — hallom ma is szavait —: engedelmesség, tanulás, munka, családalapítás, a gyermekek nevelése, a családról való gondoskodás, hit, becsület, szeretet.

— És mi a feladatunk vagy küldetésünk? — szegeztem neki a kérdést.

— Hát az bizony rejtély — felelt elgondolkozva az öreg. — Néha egész életünk sem elég hozzá, hogy megfejtsük. Pedig épp ebben rejlik létünk értelme.

— De atyám, hogyan tegyünk eleget a feladatunknak, ha nem ismerjük? Egyáltalán, miből tudjuk, hogy még nem, vagy már teljesítettük küldetésünket? — okoskodtam.

— Abból, hogy élünk. Ez a legcsalhatatlanabb bizonyítéka annak, hogy Istennek még szándéka van velünk — bólogatott az öreg.

Telt-múlt az idő, gyakran évekig távol voltam szülővárosomtól, ám valahányszor hazalátogattam, Mihály atyát — mégha csak egy röpke órára is — mindig felkerestem.

A hetvenes évek végének egyik szentestéjén súlyos beteghez igyekezett a szakadó hóesésben, mikor hirtelen tucatnyi sötét alak állta útját a Rozmaring és a Temető utca sarkán.

— Lassabban, öreg! Hová-hová ilyen sietősen?! Tán kincset rejtegetsz?! — ragadta meg egyikük az öreg kabátját.

— Eresszetek, gyermekeim — szólt Mihály atya —, pap vagyok, és az Oltáriszentséggel sietek egyik beteg testvéremhez. Minden perc drága…

— Méghogy pap… — nevetett gúnyosan az útonállók egyike. — Úgy vagy te pap, öreg, ahogyan én pápa. Na, elő vele! Lássuk azt a kincset!

— Hát pápa egészen biztosan nem lesz belőled, de még utcaseprő se nagyon, mert ahhoz is túlságosan hülye vagy! — szólalt meg egy kemény, parancsoló hang hátulról. — Az öreg ugyanis valóban pap, méghozzá a székesegyházban. Dicsértessék a Jézus Krisztus, atyám. Barát István vagyok, innen a stadion mellől, Mészáros atya szomszédja, ha még emlékszik rám…

— Hogyne emlékeznék, Pista fiam. Sokat ministráltál gyermekkorodban…

A durva arcok megenyhültek. Tényleg az öreg pap az… — ismerték fel néhányan a templomkertiek közül. Mihály atya megigazította kabátját, s búcsúzóul megemelte kucsmáját.

— No, Isten veletek, gyermekeim. Áldott, békés karácsonyt adjon nektek az Úr! Azzal indult is tovább.

— Várjon, atyám! — szólt utána Barát Pista. — Nem tanácsos ám ilyenkor egyedül járkálni az utcán. Tudja, sok errefelé a rossz szándékú ember, aztán az ördög sohasem alszik… Na, gyertek, srácok! Kísérjük el a főtisztelendő urat, nehogy még megtámadja valaki útközben…

Így esett, hogy azon az emlékezetes szentestén Péter Mihály kanonok tucatnyi környékbeli suhanc kíséretében érkezett meg a Fácán utcai beteghez. A rablóból lett pandúrok dicséretére legyen mondva, türelmesen megvárták, amíg Mihály atya ellátta a haldokló asszonyt, majd egészen hazáig kísérték.

— Hadd viszonozzam hozzám való jóságotokat, gyermekeim — mondta kapunyitás közben az öreg. — Gyertek fel, aztán igyunk meg egy-egy kupica pálinkát, s faljunk valamit Krisztus urunk megszületésének örömére.

Az alkalmi kísérők — az illendőség kedvéért — kicsit kéretették magukat, aztán már tódultak is az öreg után. Egészen későig maradtak, de csakis azért, hogy együtt menjenek át Mihály atyával a szomszédos székesegyház éjféli misére.

Sosem derült ki, mivel tudott hatni rájuk az öreg, de attól kezdve az egykori templomkerti banda tagjai kivétel nélkül minden vasárnap ott ültek a padsorokban, a fél kilences szentmisén. Mert végtelenül nagy a Teremtő szerető hatalma, főleg, ha olyan eszköz van a kezében, amilyen Mihály atya volt, akit kezdettől egyetlen szándék vezérelt: Istennek szolgálni.

— Atya! Már rég szeretném megtudni, mi a titka annak, hogy a papságot mostanság érő rosszindulatú rágalmak, gáncsoskodások dacára meg tudta őrizni lelki békéjét, otthonról hozott derűjét, humorát? — kérdezte tőle egy alkalommal egy fiatal kedvesnővér.

— Régi történet ez… — válaszolta Mihály atya. — Tudja, még kispap koromban kezembe akadt egy könyv Pieorozzi Szent Antal életéről. A szent életű érsek egy hasonló kérdésre így válaszolt: „A világ összes ártó szándéka sem foszthat meg minket lelki békénktől, ha a szívünkben idejekorán kialakítunk egy meghitt kis zugot, ahová nem jut el a külső zaj, gonoszság, de mi magunk bármikor betérhetünk, és kedvünkre feltöltődhetünk."

Mihály atyát 1982-ben tiszteletbeli kanonokká nevezték ki. A következő évben vásárolt egy panellakást a Katalin-telepen. — Azért vettem, hogy nyugdíjaztatásom után ne kelljen öregek otthonába mennem — magyarázta restelkedve.

Jóformán meg sem száradt a tinta az adásvételi szerződésen, egyik testvérbátyjának fiatalon megözvegyült lánya kopogtatott be két gyermekével az öreghez, hogy segítségét kérje.

— Van hol laknotok? — kérdezte Mihály atya unokahúgától.

— Nincs — rázta a fejét az asszonyka.

— Megoldjuk valahogy — morogta az öreg, s másnap rokona nevére íratta a panellakást.

— A magánynál még az öregek otthona is jobb — mentegetőzött. — Legalább lesz, kihez szólnom…

Aranymiséje alkalmából, 1991-ben régi barátja, Tempfli József megyéspüspök székesegyházi őrkanonokká nevezte ki Péter Mihály atyát.

Végrendeletében minden ingóságát szegény rokonaira hagyta.

Nem sok minden maradt utána, adatból, feljegyzésből sem. Legfeljebb fiatalkori állomáshelyeinek *historia domusa*i őrzik emlékét. A nagyváradi egyházmegye 2003-ban kiadott történelmi sematizmusában, az elhunyt papokat felsoroló oldalon mindössze egyetlen mondatot találni róla a 2001-es évszám alatt: „III. 21 — Péter Mihály" Titulus és egyéb utalás nélkül.

Huszonegy karakter. Ennyi emlékeztet Mihály atyára. A gyergyóalfalusi származású székely papra, akinek bár élete utolsó évtizedeiben már nem jutott plébánia, mégis tiszta, becsületes lélekkel állhatott Teremtője elé, akit egész életében szilárd hittel és őszinte alázattal szolgált, s akit ismert. Mintha cselekedeteivel Blaise Pascal vallásfilozófust akarta volna igazolni, aki szerint: „Csak kétfajta ember van: az egyik teljes szívvel szolgál Istennek, a másik teljes szívből imádkozik hozzá, mert még nem ismerte meg."

Csatáné Bartha Irénke

Ismerős hargitai hangok

Jajdul az alkonyi bükkös, a szél mérgesen futkos,
megvesszőzi a földhöz verődő, alélt levelet,
messzi harangszó kondul, imára kulcsolódó kezek,
ködben a bérci nyereg, magányára iszalag tekereg.

Fák között surran az este, réteden átfut a mezsgye,
suttyó szél muzsikál, kémények füstje pipál,
bíbor, arany és lila lángban izzik az erdő,
cserjésben róka lapít, hallgat a kő okosan.

Sűrű a berkenye ága, titkát rejti virága,
komorlik távol az ég, szurdokok mélye sötét,
zúzmara fény a kökényen, sunyítva lesi a farkas,
varjúnép zajosan száll, kergeti tova az éhség.

Szállnak esőben, szélben, messzi tájat keresőn,
kedvükre fröcsköl a sár, útjukat akasztja bogáncs,
dértől remeg a fűszál, neszező őzike kószál,
prédára les a kuvik, kapásért kéményre száll.

Nyomokat keresek

„Indulsz, hogy megtaláld a forrást,
és visszajársz emlékezni folyvást."
(CS. B. I.)

Hétmérföldes csizmával
indulok el újra és újra,
hogy rátaláljak a gyermekkort
visszarepítő bűvös útra,
a kertek alján lopakodva,
must ízű őszökbe,
eperillatú nyarakba kapaszkodva.

Sietek sarjúillatú legelőkön át,
kolomp szól, legelésző csordák,
félelmem cipelem fától-fáig,
veszélyt szimatolva sietek
a kitaposott ösvényeken,
hol értelmet kapnak fáradozásaim.

Hallom a csorgókút duruzsoló dallamát,
erőt merítek belőle s hitet,
és látom már a szikrázó tüzeket,
a fel-fellobbanó fényeket,
és hallom a töredezett harangszót,
felém tereli a szél, az ima szívtől szívig ér,
benne nő, növekedik a Remény.

Megyek, keresgélek tovább, tovább,
rám mosolyog biztatón sok fehér virág,
a bodza csipkekendővel integet,
mögöttem bölcs őrszemek a hegyek,
tudom, ha kell, óvnak, megvédenek.

Megyek tovább fáradtan, meggyötörten,
felettem az egek azúrban fénylenek,
körülölelnek az anyakarú fenyvesek,
s már hiába tépáz a völgy gonosz szele,
a szívem örökzöld szimfóniával tele,
s benne az Isten áldott békéje.

Őrizlek

Őrizlek,
mint gyöngyét
a harmat,
tűznek,
víznek,
százszorszép
csodának.

Őrizlek
féltőn
önmagamnak,
úttalan
utakon
mécsvilágnak.

Fülöp Kálmán

Arcom tüzén

Őszi szellő,
boszorkányok tánca —
indul már
a hajnalhasadás —
álmaim rég
pihennek
az agyban,
de felráz
a reggeli varázs.

Asztalomra
papírt teszek
némán —
arcom tüzén
hamiskás mosoly,
kezembe a
pillanat nyom tollat —
érik a vers,
igaz, de komor.

Átnyúlnak

Minden ember
egy külön világ —
úgy vagyunk
mások, hogy
egy a gondunk,

a némaságban
szétfeszít a láz,
és kiszakíthat
a kóros mából,
akkor is, ha
igazat mondunk —

megfojthat
a közöny, hallgatás,
a kopogtató hajnal
lélegzetvételnyi élet —
s amikor mosollyal,
hittel ébredünk,
a reggel szemében
nevetnek a fények.

Kicsit még fáj

Ha árnyékom
eltörpül a
napnyugtában,
keress meg engem,
csökönyös álom,

kicsit még fáj,
de újra szeretném
látni az arcot,
a mindig mosolygó,
kedves holdsugáron —

ahogy kitárja
szelíd szépségét
és féltett kincseit
a foltos égre vetíti

meleg vackomban
látni vélem a képet —
melyen kedvesem
simogató kezét
a homlokomon felejti.

Még van remény

Már itt topog
a farkas-ajkú
hajnal —

egy hang,
amely
az éjszakából jött,

virrad belül —
a lélek
bársonyán is,

a ránk zúduló
gond, és
baj között —

még van remény
őszinte
kézfogásra,

egymás szemébe
nézni
boldogan,

nehéz időben
bár, de
megbocsátva:

itt jó barátként
élünk ma
sokan.

G. Szabó Ferenc

Forgás

fojtogat emléked
zsírozza a nyaktilót
szalmaágyunkon orgiáznak
szellemangyalok

hideg vérünk
csordogál lét pusztán
megvakult szerelmünk
kíntól őrjöngve rám vadász

menekülök megállás nélkül
éhesen szomjan mezítláb
végtelen fekete lyukban
forgok eszméletlenül

Korrajz

Az éj leple alatt
a várost ellopták,
a munkába sietők
döbbenten észlelték a hiányt,
otthon megvitatták az eseményt,
kezdődött a sorozat,
a Központ megszüntette az áramot,
szidták a rendszert, a papot, veszett kutyát,
végül elaludtak,
mint a gyerekek.

Brauch Magda

Találkozások

Minden reggel találkoztak.

Gyakran délben is.

Mindketten ingáztak. A fiatal, pályakezdő és a tíz évvel idősebb magyartanárnő, akinek a másik a tanítványa volt néhány évvel ezelőtt a falusi általános iskolában. Aztán ő készítette föl az egyetemi felvételire is. Sikerrel.

A fiatalabb most végezte el a főiskolát, az idősebb még mindig abban a falusi iskolában tanított, s mivel otthona, családja a közeli — de nehezen megközelíthető — városban volt, onnan ingázott naponta oda-vissza, háromféle járművet véve igénybe ehhez: villamost, vonatot és autóbuszt, illetve, ha ez utóbbi üzemképtelen volt, akkor „lábbuszt", azaz 7-8 kilométernyi gyaloglást.

A fiatal tanárnő, akinek otthona, családja abban a faluban volt, véletlenül — számára is érthetetlen okokból — egy városi iskolában kapott magyar katedrát, ahová, pontosan a fent felsorolt úton-módon, azaz három közlekedési eszköz segítségével kellett ingáznia. Abba a közeli városba, ahonnan egykori tanárnője az ő falujába tudott eljutni.

Így aztán minden reggel találkoztak.

Olykor délben is.

Ha mindkettejük iskolájában volt valamilyen délutáni elfoglaltságuk, akkor esténként is.

Furcsa találkozások voltak ezek. Általában a vasútállomáson történtek, melyet — jó esetben — az autóbusz kötött össze az ő falujukkal. Ilyenkor egyikük a vonathoz sietett, másikuk az autóbuszhoz, így éppen csak köszönésre volt idejük.

Voltak másfajta találkozásaik is, ha az autóbusz defektes volt. Ilyenkor a gyalogúton mentek szembe egymással, és igencsak szedték a lábukat. Azért összenéztek, és fejcsóválva vagy kézmozdulattal jelezték:

Mit csináljunk? Ez van.

Ez volt. A fiatal lány mindössze öt percre lakott attól az iskolától, ahol az általános osztályokat végezte, és ahol immár taníthatott volna. Falun nincsenek nagy távolságok. Városon ugyan vannak, de egykori tanárnője — aki pályafutását ott kezdte, és már a tizedik évet töltötte ott — véletlenül szintén öt percre, azaz kétsaroknyira lakott attól az iskolától, ahol jelenleg volt tanítványa oktatta a nebulókat. Mindketten napi négy órát veszítettek a bonyolult ingázással — nem beszélve annak jelentős költségeiről —, márpedig az idő fontos volt számukra: a fiatalabb folytatni szerette volna tanulmányait a hároméves főiskola után, az idősebbik pedig akkor már három éve doktorandus volt.

Furcsa helyzet — ezt mindenütt belátták, még a tanfelügyelőségen is, de segíteni nem tudtak, mert — úgymond — a szabály az szabály.

Kinevezéssel bíró, azaz címzetes pedagógust nem lehet a helyéről elmozdítani. Márpedig az idősebbik tanár minisztériumi kinevezéssel került abba az iskolába — 10 évvel azelőtt.

Akkor a fővárosba szólította a végzősöket a minisztérium, hogy személyesen vegyék át kinevezésüket. Remény és bizakodás kísérte útjukat a főváros felé robogó gyorsvonaton, hiszen általában kiváló eredménnyel végezték el az ötéves egyetemet, ami a legjobb helyekre jogosította volna fel őket. Azt hitték, kitűnő városi középiskolák között válogathatnak, hiszen a diplomájuk oda szólt. A helyszínen aztán nem kis megdöbbenéssel vették tudomásul, hogy ezek helyett ismeretlen nevű falvak általános iskolái között választhatnak, melyeknek vasútállomásuk, esetleg villanyvilágításuk sem volt.

Természetesen ezt nem hagyhatták szó nélkül, hiszen a sorsukról döntöttek. A minisztérium illetékesei azonban sietve megnyugtatták őket, mondván, hogy ez az egész csak formaság, egyelőre ezek a helyek szerepelnek a hozzájuk felküldött listán, mert csak ősszel, tanévkezdéskor tisztázódik a valóságos helyzet. Ezúttal a megyék között válogathatnak (persze a legeldugottabb falvakba), a továbbiakról az illető megye tanfelügyelősége gondoskodik.

„Egyelőre" — ez lett a jelszó a végzősök között, akik — egyelőre — nevetgélve, egymást és önmagukat kigúnyolva adták egymás tudtára a fatornyos kis falvak nevét, melyeket ott kényszerűségből választottak. Fiatalok voltak, naivak és tapasztalatlanok. Hittek a csodákban.

Csodákban?

Hát igen. Csoda lett volna, ha valamelyiküket is tárt karokkal és városi középiskolai állással fogadták volna a tanfelügyelőségeken. Pedig valóban voltak városi katedrák, csakhogy azokról nem értesítették a minisztériumot. Mint később kiderült, azokat éveken át megfelelő végzettséggel nem is rendelkező pedagógusok foglalták el, és ha megürültek, a hozzájuk hasonlók jöttek a helyükbe. A kinevezett — tituláris, címzetes — tanárok pedig mehettek az eldugott, megközelíthetetlen falvaikba, ahová a minisztérium helyezte őket. Nem „egyelőre" és nem ideiglenesen. Alig egy-kettő akadt közülük, akinek számára apja, bácsikája, valakije kitalpalt, kikilincselt egy városi vagy ahhoz közeli katedrát. A többiek közül egyesek pályaelhagyók lettek, mert nem vállalhatták a családtól, beteg szülőktől való elszakadást, de hosszú évekig titkolniuk kellett egyetemi végzettségüket, hogy más területen — például hivatalban — állást kapjanak, így tulajdonképpen illegálisan keresték meg a kenyerüket (a pályaelhagyás tilos volt).

A fordított irányban ingázó „pedagóguspár" idősebb tagja is a megyei tanfelügyelőségen próbált szerencsét (ahogy a minisztériumban tanácsolták). Kedvesen fogadták, mert nem ment üres kézzel. Magával vitte néhány ismert nevű profes-szorának ajánlólevelét, melyekkel akkor látták el, mikor kiderült, hogy — számításaik ellenére — nem tarthatják ott az egyetemen tanársegédként (máig ismeretlen okokból). A tanfelügyelő talán szívesen segített volna — több városi állást is illetéktelenek foglaltak el —, de széllel szemben ő sem tudott... Ahhoz nem volt elég hatalma.

— Nem rossz hely az a község, jól fogja ott érezni magát — biztatta az akkor kezdő tanárnőt (egyébként ebben igaza volt) —, csak az a baj, hogy nincs állomása, de azon is lehet segíteni: szerezzen egy jó kerékpárt.

Ez ellen a tanárnőnek két kifogása is volt: teljesen üres volt a zsebe, és nem tudott biciklizni. Persze, egyiket sem említette meg a jóindulatúnak látszó tanfelügyelőnek, hanem címzetes (tituláris) pedagógusként elfoglalta az állását,

nem tudván, hogy ez egyúttal helyhez kötést, mozdíthatatlanságot is jelent. Mert a szabály az szabály.

Csak 14 év múlva vezették be a tanügyben a versenyvizsga rendszerét, ami lehetővé tette, hogy ezt a szabályt legalább részben feloldják. Persze ehhez is szabad katedrák (illetve azok bevallása) kellettek, no meg némi szaktudás a megfelelő pontok eléréséhez. És annak igazságos elbírálása.

Szerencsére ebben nem volt hiba (nem lehetett hibát találni).

S ezzel végre megoldódott a furcsa találkozásoknak okot szolgáltató visszás helyzet is.

A két tanárnő ezentúl csak a szakmai tanácskozás alkalmával találkozott. Ott végre volt idejük beszélgetni is.

Románul mesélek

Pedig nem tudok jól románul.

Akkor sem tudtam jobban, amikor román tannyelvű iskolában tanítottam, nem is akármilyenben.

Az Aradi Pedagógiai Líceumban.

És órák hosszat románul meséltem.

A pedagógiai líceum igazi elit iskola volt a múlt század hetvenes éveiben (bizonyára ma is az, de most nem ismerem). Nem került be oda akárki. Ezt a tanári karra értem, bár a felvételiző diákokat is megrostálták.

Hogyan kerültem én be ebbe a válogatott csapatba? Nem volt se párttitkár vagy -aktivista, se szekus, se magasrangú katonatiszt, se tanfelügyelő, se vezérigazgató férjem vagy apám, mint általában a kollégáimnak. Ráadásul én voltam ott az egyetlen „kisebbségi” — nem cigány, de magyar.

Egyszerűen úgy, hogy valaki vagy valakik elhatározták, hogy — tekintettel a környező helységek magyar nyelvű lakosságára — a líceumban végzett tanítóknak és óvónőknek konyítaniuk kell ehhez a nyelvhez is. Szándékosan használok ilyen kifejezést, mert ez a dolog nem lehetett túl komoly, tudniillik a magyar nyelvórákon való részvétel kötelező volt a diákok számára, de osztályozás nem történt, vagyis a magyartanulás eredménye a diákok átlagosztályzatában — ami az ösztöndíjukat, majd a kinevezésüket befolyásolta — semmilyen szerepet nem játszott.

Gyakorló pedagógusként előre sejtettem, hogy ez hová vezethet, de elfogadtam a feltételeket, mert 11 évnyi fárasztó és időrabló ingázás után versenyvizsgával jutottam be ide, ráadásul az iskola nagyon közel volt a lakásomhoz.

Ezt a mindenképpen megbecsülendő előnyt sajnos ellensúlyozta az a körülmény, hogy az anyanyelvemet idegen nyelvként kellett tanítanom, ráadásul se ilyen tanterv, se tankönyv nem létezett. Saját felkészültségem sem volt megfelelő, hiszen nem ismertem az idegen nyelvek tanításának módszertanát. De nem volt választási lehetőségem, ez volt az egyetlen üres magyartanári állás a városban.

A kollégák hamar befogadtak, nem éreztem a részükről semmiféle idegenkedést. Persze, a gondolataikban nem olvashattam, de ez nem is érdekelt. Sohasem törődtem vele, hogy ki mit gondol rólam, akinek nem tetszem, le van... (Ez kitűnő taktikának tűnik, de nem az. Egyszerűen ilyen az alaptermészetem.) Az idegennyelv szakos tanárnőkkel össze is barátkoztam, hiszen magam is az voltam itt, félelmetes és nacionalistának tartott igazgatónkkal is jó viszonyban voltam, még irigyeltek is ezért a kollégák. Lehetséges, hogy ehhez az el- és befogadó magatartásukhoz az a nyíltság és természetesség is hozzájárult, ami, szerencsére, szintén az alaptermészetemhez tartozık.

Valószínűleg ezt érezték meg bennem tanítványaim is, akik „másságom" ellenére azonnal elfogadtak, megkedveltek. Középiskolás nagydiákok voltak, én akkor még viszonylag fiatal tanár, hamar közel kerültem hozzájuk, mint általában a diákjaimhoz egész pályafutásom alatt. Számomra teljesen mindegy volt, hogy tanítványaim milyen nemzetiségű vagy anyanyelvű gyermekek, ráadásul ebben a középiskolában — mint említettem — alaposan megválogatták a diákokat: többségükben komolyak, érett gondolkozásúak, és tisztelettudóak voltak. Igyekeztem helytállni az „idegennyelv-tanításban", primitív kis szövegeket „gyártottam" különböző témakörök szerint (Az emberi test, A lakás és berendezése, Bevásárlás a piacon stb.) a saját egykori orosz vagy francia tanulmányaim mintájára. Így gyarapítottam tanítványaim magyar szókincsét, bár közülük egyeseknek ez nem volt ismeretlen, hiszen magyar anyanyelvűek voltak. Kissé megütköztem azon, hogy ezek a gyermekek — egyébként igen jó tanulók — meg sem mukkantak óráimon, és hozzám sem közeledtek úgy, mint általában a többiek. Egyszer szóvá is tettem, s akkor a román osztálytársaik ártatlanul megjegyezték: „Ő szégyell magyarul beszélni". „Miért? Kicsúfolta ezért valaki?" — kérdeztem, bár nem feltételeztem róluk. „Dehogyis" — tiltakoztak kórusban. „Akkor nem értem" — mondtam, és valóban nem értettem, de nem erőltettem tovább a dolgot (melynek nyilván lelki okai voltak). Túltettem magam ezen is, mint azon, hogy irodalomtörténet helyett a legegyszerűbb szavakat és az ábécét kell tanítanom.

Egyszer azonban elfogytak a közhasználatú szavak is, és én szerettem volna az óráimat minél változatosabbá tenni, ami azért is kívánatos volt, mert az osztályozással sem tehettem „izgalmassá" az óráimat.

A tanítóképzős diákok igen muzikálisak voltak — másképp fel sem vették volna őket —, szerettek énekelni, rajongtak a jó zenéért. Ebben tökéletesen megegyeztünk. Ez adta az ötletet, hogy magyar népdalokat tanítsak be nekik, és ha a zeneterem szabad volt, zongorán is lejátszottam a dallamokat. Ezzel új fejezetet nyitottam a magyartanításban (persze, a dalok szövegeit lefordítottuk), ráadásul, használva az iskola lemezjátszóját, rendre bevittem saját lemezeimet. Népdalfeldolgozásokat, Kodály-kórusműveket hallgattunk, majd sorra kerültek szimfonikuszene-lemezeim is (bár ez utóbbiaknak a magyartanításhoz nem volt semmi köze).

Aztán — magam sem tudom hogyan, mikor kezdődött — beszélni kezdtem a magyar irodalom nagyjairól. Addig mindössze Petőfiről hallottak, hát vele kezdtem. Elmeséltem az életét, rejtélyes hősi halálát, megtanítottam néhány megzenésített versét, szereztem egy fordításkötetet is, felolvastam néhány versét mindkét nyelven. Aztán következett Ady, József Attila román fordításban is (di-

ákjaim leginkább József Attiláért rajongtak). Majd — bizonyítandó, hogy milyen nagy prózaíróink vannak — mesélni kezdtem, románul. Jónéhány Jókai-, Mikszáth-, Móricz-, Németh László-, Kosztolányi-regényt nagyon részletesen ismertem, és ugyanilyen alapossággal meséltem el órákon keresztül, valóságos „szappanoperákká" váltak a magyar órák. Mikor kicsengettek, a szünetben sem engedtek ki, de rendszerint csak a következő órákon fejeződött be egy-egy történet. Románudásom ehhez a feladathoz elég gyatra volt, gyakran csak körülírással és a diákjaim segítségével találtam meg a helyes kifejezést, de ez senkit sem zavart.

Ez, persze, már nem volt magyartanítás, hiszen „szinkronizáltam a sorozatokat". Románul kellett mesélnem, bár eleinte megpróbáltam magyarul is, de abból nagyon keveset értettek. Megismerték, megtapasztalták viszont, hogy milyen gazdag és értékes a magyar irodalom. Elkezdték felfedezni, felkutatni a könyvtárakban a románra lefordított magyar műveket (addig csak Gárdonyi Ida regénye került a kezükbe románul, és el voltak tőle ragadtatva).

Öt évig tartott működésem a pedagógiai líceumban, aztán fokozatosan megszüntették, kereshettem másik állást, de akkor már egyáltalán nem bántam: szerettem volna már „normálisan" tanítani. A pedagógiai líceumból kikerült tanítványaim azonban nem felejtettek el. Az egykori diákok még ma is megismernek, megszólítanak, ha találkozunk, elbeszélgetünk sorsuk alakulásáról és a régi diákévekről.

— Tanárnő, nem változott semmit — mondják udvariasan.

Abban biztosan nem, hogy ma sem teszek különbséget ember és ember között: nemzetiségre, vallási hovatartozásra való tekintet nélkül tisztelek minden becsületes, jó embert, akárcsak egykori diákjaimat.

Kiadványaink

2020-ban megjelent

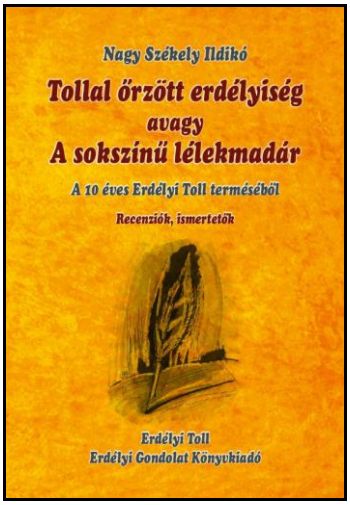

Bognár Stefánia

Newton és a papírcsónak

Az alma lepottyan a földre
és a folyók lejtmenetben
visznek vizet a tengerekbe.
Nem tehet kivételt egy sem.
Papírcsónakon üzentem
nem személynek, csak általában,
véletlenül volt rajt versem:
a publicitást megtaláltam.

A barátom nehezményezte,
hogy a patakot szennyeztem.
Ám zúgó lett a csónak veszte,
habfehérré vált a lelkem.
Nobel-díjas költő egyszer,
valamikor gyermekkorában
papírcsónakot eresztett,
játékos kedvét megtalálva.

Amint örömmel nézegette,
vihar tört ki nagy hirtelen,
a boldogságát tönkretette.
Gonosz tréfát látott ebben.
Nekem legtöbb üzenetem
magas égbe van adresszálva…
Csónakom marad sértetlen:
„felfolyó" vízét megtalálja.

Ajánlás

Newton Úr! Mély tisztelettel
figyelmeztetem más irányra,
amit nem lel a könyvekben,
de szívek mélyén megtalálja.

2019. július 26.

„Földanya"

„Termő testedből" csak „élettel
és nem halhatatlansággal
táplálsz bennünket", emiatt kell
ébren élned éjszakádat.
Az ellentmondásosságnak
számtalan jelét zúdítod ránk,
ám mégsem fordítunk „hátat",
kiszámíthatatlan Földanyánk.

Tagore óta szándékát sem
tapasztaljuk változásnak.
Tart az egyoldalú szerelem,
dacára a tarkaságnak.
Több árnyékot, mint mosolyt ad,
nem hagy nekünk másik választást,
örüljünk a cseppnyi jónak,
mit néha odavet Földanyánk.

A szép—rút aránya véletlen,
hiányzik az igazság-mag.
Elnassoltuk tán az Édenben?
Kevés, ki érdem szerint kap,
s az áldozat nem ágálhat.
Hanyagoljuk el a kritikát!
Értő fülhöz az el nem juthat,
mert süketnéma a Földanyánk.

Ajánlás

Drága Mama! Nincsen szavad!
Adsz is és megvonsz gondoskodást.
Vár ránk a Hold túloldala,
vagy kipróbáljuk a Mars-anyát?

2019. július 28.

„…a hontalan szelek varázsa”

„Fel a hegyre” és „le a völgybe”
„ismeretlen országokon”,
mindent hátrahagyva, feledve
részt venni a vadászaton!
Úztem már aranyszarvasom,
mint csodaszarvas után futva
kalandos reményű nyomon
találtak őseink új honra.

Hunor, Magor ünőt kergettek
át erdőkön, át lápokon.
Rabolt nőkben asszonyra leltek,
— regélték a krónikások —,
származtak hunok, magyarok.
Valóban igaz-e a monda?
Azt a tényt nem vitathatom:
vagyunk, több, mint évezred óta.

Rátérve saját életemre:
loholtam ingoványokon
a költészet után eredve.
Vitt az álmom, akaratom.
Utolértem? Nem is tudom!
De más sem tudja, más sem mondta.
Mégis, ha tárom ablakom,
felláthatok a Parnasszusra.

Ajánlás

Csalfa ünő! Varázslatod
a „hontalan” szél felénk fújta,
népek, egyének utadon
üldözve találtak otthonra.

2019. július 29.

Margit

A tanárképzés Szombathelyen
napjainkban hatvan éves.
Ő nem vesz részt az ünneplésben,
nyomát adta éj csendjéhez.
Munkája alapkő: élet.
Tevékeny és fáradhatatlan
lénye nem tűr sötétséget.
Itt van, csak más dimenzióban.

A sirályok is értetlenek.
Elsőként tengerbe lépett,
s most találgatják, hogy hol lehet,
mire cserélt „tengerkéket”
lelkesítője busz-népnek.
Nem is olyan rég Indiában
elragadták az élmények.
Most itt van, más dimenzióban.

Meghatott csend krónikánk helyett…
Éledtek a történések.
Felidézzük, hogy lelkesedett,
holt betűt élvezetté tett.
Oly gyorsan elszáll az élet!
Azt mondaná, hogy mind oldottan
legyünk részesei fénynek.
Velünk van, új dimenzióban.

Ajánlás

Kedves Margit! Tenger kékje
és szeretetünk mély álmodban
békesség-adón fedjen be,
így pihenj új dimenziódban!

2019. július 29.

Egyeztetés

Vedelem az almát és eszem
az ásványvizet, bár tudom,
nem pontos az egyeztetésem.
Valójában nincsen bajom,
csak szokatlan volt a napom.
Átszálláskor a gyöngyöm szétment,
de alá tartottam szatyrom.
Sebaj, mellém áll minden képlet…

Meglepetéshez gyűltünk csendben.
A roskadozó asztalon
a szendvicsek csak ígéretben
üzentek nekünk csalfamód.
Helyettük csodás falatok
várták a delet s ünnepeltet,
a dallal bekísért Tibort.
A nyolcvanat felezte képlet!

Euler segítette a versem,
ezért nem vehették zokon
s alapoztak előzetesen,
javított a hangulaton.
Ámultunk a „torta-habon”:
Egy prímás volt, aki belépett,
s mi túlléptünk önmagunkon,
nem kellett sem kotta, sem képlet!

Ajánlás

Kedves Tibor! Túl nyolcvanon
nem sokat változik az élet.
Jobb kedvvel haladsz utadon,
ha füledben dalol a képlet.

2019. augusztus 2.

Depresszió

Ha túl az álom-nyaraláson,
olthatatlan vágyat érzel,
szabadságod még tovább tartson,
végét nem éred fel ésszel,
bizony, jobbik eszed vész el.
Elmerülsz a depresszióba.
Csúcsra járni nappal-éjjel,
az kimerítő robot volna!

Vendégekkel álomsugáron
versenyt futni az idővel,
szeretnéd, hogy örökké tartson,
hiszen akit szíved kedvel,
a hiánya majd’ földhöz ver.
Olyan üres lesz minden óra!
A kis ördög kérdést tesz fel:
Mondanivaló meddig volna?

Mit csinálnál, ha ugyanabból
állna mindig az ebéded,
még akkor is, ha kedvenced volt?
Egyszerűbbel is beéred.
Bánatba zuhanni vétek.
Nézz változatos étlapodra;
étvágygerjesztő sok étek.
Depressziód rossz robot volna…

Ajánlás

Hercegem, hercegnőm, kérlek,
tervezz a következő jóra,
régi fények visszatérnek,
mintha köd soha nem lett volna!

2019. augusztus 4.

„Az én dalom”

„Százkarú szerető szerelem”,
körül fon és „surran”, suttog
s „ragyog” arra, ki kedves nekem,
ha „az éj sötétje borong”.
Ott ül a szembogarakon,
tekintetek irányítója:
a lényeg felszínre jusson.
Szép szavakkal Tagore mondja.

Az ő dala visszhangzik bennem,
ugyanazt érzem s leírom,
míg a világot megölelem,
lét-igenlő feladatom.
Aki barát, mind rokonom,
mert rezonál a dallamokra,
békén kísér az utamon,
az igazat kutatja, mondja.

A bölcsesség bennünk is terem,
de ne nézzünk át azokon,
kik akár nyugaton, keleten
meditáltak magas fokon,
lépdeltek a csillagokon.
Dalukhoz élet volt a kotta,
intelmüket tovább adom,
amint Tagore tanácsolta.

Ajánlás

Költő-herceg! Megfogadom
az ismeretlen felé szállva,
bennem dalod „tovább dalol”
s abban, aki majd csendem váltja.

2019. augusztus 5.

„Lájkok a fészbukon”

Szól a dal: „lájkok a fészbukon”…
Őseim, ha felneszelnek,
bámulnak, hogy’ változott a hon,
nem értik a magyar nyelvet.
Más lett, mióta elmentek,
új ritmusok, érzelmek, szavak
nekik immár oly üresek,
meg is spórolják a lájkokat.

A „másvilág” itt van már, tudom,
uralja a napos Földet.
Merengünk a tűnt középkoron;
s a jelenünk még furcsább lett.
Agyunkból sokat elvesznek
a gépeink, ellustítanak,
feladatunk egyetlen lesz:
naphosszat szórni a lájkokat.

Bandukolunk sivatagokon,
oázisaink kivesznek.
A kút, forrás hiányzik nagyon!
Előregyártott képeknek
választéka adhat enyhet.
Csillagösvény, vágtató lovak!
Az emberek már elfelednek,
robotként szórják a lájkokat.

Ajánlás

Drága Herceg! Útra kelhetsz,
közben gondolkodnod nem szabad.
Kérdőjele a létednek
elvész, ha szórod a lájkokat!

2019. augusztus 14.

Márton Tímea

Csillagbirodalom (V.)

(Részlet)

19. jelenet

(gazdag királyi lakosztályba lép be a Herceg, oldalán a Csillagifjúval)

Herceg: Üdvözöllek, atyám!

Király: (félig felül, zaklatottan néz a belépőkre) Megmondtam, hogy távozz! Nem adom át a hatalmat holmi fattyúnak, csak mert lábadoznom kell! Egy királyt nem terít le ennyi!

Herceg: Atyám?

Király: Ne atyámozz te nekem! Tűnj el a szemem elől! Annak a szerencsétlen nőnek nem is lehetett gyermeke! Nincs örökös! Nem adok át semmit! Minden fattyú fiam csak arra vár, hogy kimúljak, de azt leshetik!

Csillagifjú: (értetlenül pillant a Hercegre)

Herceg: (ő is megszeppenve nézi az ágyban heverő apját, aki ez idáig sosem beszélt így vele)

Király: (elhallgatva szusszan egyet, majd visszadől a párnák közé)

Szolgálólány: (odalibben a fiúkhoz) Úgy vélem, a legcélravezetőbb, ha most hagyjuk Ő Felségét pihenni. Nagyon felment a láza. Azt vallotta, valaki betört a szobájába és el akarta venni tőle a Lapis de potestast*. (csóválja fejét) Romlik az állapota. Egyre ritkábban tisztul ki az elméje.

Herceg: (bólint egyet, kilép a szobából) Sosem viselkedett még így…

Csillagifjú: Bizonyára a láz beszélt belőle… (simít felkarjára megnyugtatóan)

Herceg: Hogy beszélhetett így édesanyámról...? (teszi fel bánatosan a költői kérdést)

Csillagifjú: Nem hinném, hogy volt rá oka. Biztos kedves asszony, ha ilyen megnyerő fia lett.

---

* (lat) hatalom ékköve, drágaköve

Herceg: Csak nem bókolsz? (kérdezi pimaszul)

Csillagifjú: Talán. (mosolyog rá biztatóan) Bemutatsz neki is?

Herceg: (hümmög egyet) Igen. De most jobb, ha lepihenünk. Nem haragszik meg, ha késünk egy napot… (kisétálnak)

(a szobában még mozgolódás van)

Szolgálólány: Majdnem észrevettek!

Fattyú: De csak majdnem. (biccent)

Szolgálólány: Hallottad, mit mondott a Király?

Fattyú: Nincs törvényes örökös. Eljött a mi időnk. (elégedettség kúszik veszélyes kígyó módjára vonásaiba)

Szolgálólány: (bólint, majd kihessegeti a férfiút) Most azonban menj! Még nem jött el a terv azon része!

(a szín elsötétedik, majd átrendeződik)

20. jelenet

(egykor pompázó ebédlő tárul a néző szeme elé, amelyben már hámlik a vakolat, leharcoltak, hiányosak a bútorok, az asztalnál a Róka ül az apjával, a Gróffal)

Gróf: Hihetetlen… (az ételt turkálja, végül inkább iszik egy pohár bort)

Róka: Hogy végre van mit enni? Véleményem szerint könnyebb volna, ha néha te is főznél a távollétemben, atyám.

Gróf: Fogd be a lepcses szádat, kölyök! (csap az asztalra ingerülten)

Róka: (vállat von, csendben, fáradtan eszik)

Gróf: (valamelyest lehiggadva, de még mindig morcosan) Az hihetetlen, hogy pár évtizede még a leggazdagabb emberek közé tartoztunk, erre most a moslékodat eszem, mert nincs más. Még szerencse, hogy drága jó anyád odaveszett, mielőtt ezt megélhette volna! Szörnyen viselte volna ezt az életet… ezt a rendszert!

Róka: Nem a rendszer hibája, hogy nem dolgozol, atyám.

Gróf: (felpattan, közelebb lép) Mit mondtál?

Róka: Mindemellett… (próbál nyugodtnak tűnni, ahogy rápillant, de tudja, hogy mi vár rá) Anya még mindig élne, ha meg tudtad volna fizetni a rendes orvost… De csak arra jutott erőd, hogy sajnáltasd magad, arra nem, hogy valami hasznosat tegyél vagy mellette legyél, mikor állapotos volt.

Gróf: Te ficsúr! (torkához kap) Undorom tőled! Hihetetlen… mivé lett az egyetlen fiam? Az a nemes úriember, aki lehettél volna, most egy bohóc, aki úgy ugrál, ahogy a Herceg fütyül neki! Egy öleb! Egy féreg, aki meg sem érdemli az életet, amit kapott! (fojtogatni kezdi)

Róka: (hirtelen mozdulatot tesz, leveri a tányért, de nem tud kiszabadulni, apja kezéhez kap, de fuldokolva még rávigyorog) Ha megölsz… éhen halsz… és mindenkinek az lesz a legjobb!

Gróf: Hogy az a… (elereszti torkát, de Róka hajába tép vaskos kezével) Vörös, mint a tűz, már a születésedkor mondták, hogy egy kárhozott démon leszel, aki rontásba visz… Megfogantál és elhoztad ezt a förtelmes helyzetet! (beveri a fia arcát az asztallapba) És minden egyre csak rosszabb lett, amihez csak közöd volt, te szörnyeteg! (megüti, lelöki a földre, leveszi az övét) Az vagy, nem? Ne is tagadd! Megszülettél, és máris a halált hoztad a családba! (hátára csap az övvel) Hibáztathatsz engem, de megölted anyádat! (újabb ütés csattan) Illetheted a hivatalnokot szeméremsértés vádjával, de kirúgattad a nővéredet és cselédsorba taszítottad! (újabb ütés) Mondhatod, hogy rossz apa vagyok, de te csak élősködtél! (ütés) Aljas parazita! Te fertőző tályog! Egyszer tennél valami jót, csak egyszer!

Róka: (összekuporodva próbálja védeni a fejét, remeg, csendesen sírva tűr, a szája nagy, de a harcban nem jeleskedik, ezért nem lehetett sosem őr)

Szolgálólány: (elindul befelé) Olyan jó itthon lenni, végre kimenőt kapta… (elkerekednek szemei, megtorpan) Apa, ne! Hagyd ezt abba! (megfogja a Gróf csapásra lendülő kezét)

Gróf: (hirtelen megfordul, arcon vágja a lányát)

Szolgálólány: (arcához kap felszisszenve)

Gróf: (lassan hátrál néhány lépést)

Szolgálólány: Menj most el, apa…

Gróf: Olyan határozott vagy most, mint édesanyád. Szépséges és erőtől kicsattanó… (közelebb lép, átkarolja a lányát, a fenekébe markol)

Szolgálólány: Apa… Hagyd ezt abba! (próbálja távol tartani magától)

Gróf: Talán csak akkor tetszik, ha az a mocskos Lovász ér hozzád? Mondd csak, milyen az ingyen szajhájának lenni? Bemocskolni a tiszta vért? Lehet az öcséd is egy férfi ágyékát lesné, de legalább a Hercegét vette célba!

Róka: (megemel egy széket, fejbe vágja az apját)

Gróf: (eszméletlenül a földre hull)

Róka: (belerúg még néhányszor)

Szolgálólány: (átöleli Rókát szipogva) Elég lesz, fivérem…

Róka: (megáll, lehajtja fejét) Miért teszi ezt folyton?

Szolgálólány: Csupán nehéz neki ez a helyzet, mióta…

Róka: Mióta megszülettem?

Szolgálólány: Csacska! (elhúzódik, hogy szemébe nézzen) Mióta nem az örökölt vagyon számít. Hallgass figyelmesen, mert nem mondom el még egyszer! Nem a te hibád. Hiába hajtogatja újra és újra, a vádjai nem igazak! Büszkévé tennéd, ha nem lenne mindig alkoholgőzbe fulladva.

Róka: Mikor lesz bármi is jobb...?

Szolgálólány: Ha teszünk érte! (mélyen a szemébe néz, majd határozottan elindul, az apja testét magával húzza)

Róka: (lehajtja fejét, a következő jelenet kezdetéig nem mozdul)

21. jelenet

Boszorkány: (gyanús tartalmú üvegcsét lötyögtet a kezében) Szóval miért is van szükséged méregre?

Róka: (felemeli fejét) Patkányokat kell kiölnöm. Elszaporodtak és felhabzsolnak mindent.

Boszorkány: (bólint egyet) Amíg fizetsz, nekem megfelel a válasz. (átnyújtja a fiolát, amikor Róka érte nyúl, kezük találkozik egy röpke pillanat erejéig, összerezzen) Buta fiú, ne hozz meggondolatlanul döntéseket.

Róka: (mélyen a szemeibe néz) Tökéletesen átgondoltam mindent. Köszönöm. (kalapot emelve biccent, majd magára hagyja a Boszorkányt)

Boszorkány: Fiatalság és a megfékezhetetlen bolondság. (csóválja meg fejét, botjára támaszkodva ráérősen arrébb biceg)

22. jelenet

Herceg: (ingerülten dobog végig az utcán, hogy megkeresse a Boszorkányt)

Boszorkány: (nyugodtan üldögélve pipázgat kérdéses eredetű növényi kivonattal kevert dohányt felhasználva, a füst édeskés illata lengi körül a keserű, maró szag helyett) Merre ilyen sietősen, bolondok hercege?

Herceg: Apám mondott valamit… Valamit, amit eddig egy szóval sem említett senki! Szeretném, tudni, hogy…

Boszorkány: Igen, igaz.

Herceg: Még ki sem mondtam, miről van szó!

Boszorkány: Nyugodjon békében a Mágiába olvadva saját lényével, drága édesanyád gyakran kért tőlem gyermeknemző praktikákat.

Herceg: Te ezt mindvégig tudtad!

Boszorkány: És mondd, mégis mit értem vele? Boldogok a tudatlanok, s mint látod, a tudás most téged is csak haraggal és csalódottsággal mérgez. A titkok kártékony fekélyek az emberi elmében.

Herceg: Atyám nem kívánja átadni a Hatalmat, ha pedig én is fattyú vagyok, az hatalmas versengést és lázadást vonhat maga után.

Boszorkány: Mindez nem jelenthet veszélyt, míg senki sem tud róla. Eddig sem sejtették, miért kellene most gyanút fogjanak? Vagy eszet tulajdonítasz a birka népnek? Ez esetben te sem vagy egy lángész.

Herceg: Aggódom…

Boszorkány: Minden nagy bölcs azt mondja, hogy jobb félni, mint megijedni, de én nem tartom hasznosnak a folytonos aggodalmaskodást és a falra festett Ördögöt.

Herceg: Mintha fel se fognád, mi forog kockán!

Boszorkány: Hidd el, fiacskám, még jobban is átlátom, mint ahogy te a saját tenyeredet. Félted azt a fiút? Csak nem lett fontos számodra? Pedig tudtad, mit szabott ki neki a Sors. Muszáj felvennie a mártír ruhát.

Herceg: Nincs más lehetőség?

Boszorkány: Egy fiú, aki kielégíti önző vágyaidat vagy a Birodalom? Ez a két lehetőség van. A döntés pedig nem is igazán a te kezedben van, felesleges kapálóznod. Drága jó anyád is hiába tette, mikor elvették tőle a fiát.

Herceg: Anyám…? Ki volt ő valójában?

Boszorkány: (elneveti magát hisztérikusan) A Hercegünk valódi anyja egy szobalány, aki végül belehalt a veszteségeibe, meg a Királytól elkapott betegségébe! Szép történet, mi?

Herceg: (elkomorodva figyeli kis ideig) Anyám a Király első és utolsó házastársa, a jogos Királyné. (jelenti ki)

Boszorkány: Legjobb, ha mindenki így tudja. (bólint) A köd elfedi a titkokat a kíváncsiskodók szeme elől.

(pár pillanatig egymás szemébe néznek, mintha telepátia által folytatnának le diskurzust, végül távoznak, köd száll alá az üres téren)

23. jelenet

Fattyú: (ködbe burkolózó erdőszegletben ül egy farönkön, töpreng és vár)

Szolgálólány: (a ködből előbukkanva a Fattyú vállára helyezi kezét) Hamarosan eljön az idő. Közeleg a Művészetek Ünnepe.

Fattyú: Hihetetlen, mennyire könnyedén elterelhető egy egész város… egy egész ország figyelme! Egy kis giccsparádé, és máris leeresztik a pajzsukat!

Szolgálólány: (gúnyosan nevet) Valamivel fenn kell tartaniuk a béke és a biztonság látszatát!

Hercegnő: (a Fattyú másik felén jelenik meg) Biztosan minden készen áll?

Szolgálólány: Mit keresel itt?

Hercegnő: Ezt én is kérdezhetném.

Szolgálólány: Mindketten tudjuk, hogy nekem van okom itt lenni, azonban benned megbízni nincs.

Fattyú: Ne aggódj! Jó hasznot húzunk a jelenlétéből. (simít a Hercegnő oldalára, derekára, majd közelebb vonja magához)

Szolgálólány: (gyanakvóan) Hasznot. Azt látom.

Fattyú: (feláll, megfordul, mire a köd elül, emberek alakja rajzolódik ki, akik egyre többen gyülekeznek a farönk mögötti tisztáson, felpattan a farönkre pódiumként használva azt) Barátaim, bajtársaim, mindenki, aki a változás híve, mindenki, akit a király megfosztott jogos tulajdonától és hatalmától, üdvözöllek benneteket. A tervet már ismeritek, a játék pedig kezdetét veszi. (kitárja karjait, mire a szín elsötétedik)

24. jelenet

(díszes hálóterem szolgál helyszínül, a hatalmas ágyban fekszik valaki, de nem látni pontosan, kicsoda, az ágy mellett faragott, aranyozott kis szekrény, rajta egy drágának tűnő serleg)

Róka: (az ágyhoz lép) Hihetetlen, valamikor mennyire hittünk a ragyogásodban… De nem baj. Már nem fontos. Idővel minden úgy fakul majd meg, mint te és a célt tévesztett tetteid. Már nem okozhatsz több kárt. Nem bánthatsz másokat többé. (a mérget a serlegbe tölti) Néha ki kell inni önként a bürökkel teli poharat. Néha egy csipetnyi segítségre van ehhez szükség. (elmosolyodik, szétnéz, kisettenkedik, távozásával a világítás megváltozik)

25. jelenet

Csillagifjú: (a Herceg kíséretében lép be a Király szobájába) Szerinted jobban van már?

Herceg: Legjobb lesz ellenőrizni. (hangja tárgyilagos, kissé még feszült a nemrégiben felszínre került információk miatt, miszerint nem törvényes örökös ő sem, közelebb lépnek az ágyhoz)

Király: (arca láztól vörös, szeme a betegségtől csillog, alig bír felülni) Újra eljöttetek? (nagyon gyenge, a hangja halk és rekedt)

Herceg: Igen, atyám….

Király: Jaj, drágám… Olyan jó újra látni. (pillant a Csillagifjúra) A szemed még mindig úgy csillan, mint a csillagos ég… (kinyújtja kezét, hogy arcához érjen)

Csillagifjú: (hátrál egy lépést, megszeppen)

Király: Azóta is haragszol rám? Pedig fontos, hogy beszéljünk… Kettesben. (a Hercegre pillant)

Herceg: (Csillagifjúra sandít) Rendben lesztek?

Csillagifjú: (sóhajt egyet) Igen, menj csak…

Herceg: (bólint egyet, távozik)

Csillagifjú: (közelebb hajol ismét)

Király: (remeg, néha elakad a hangja) Tudom, hogy rengetegszer bántottalak, de már mindegy, mert meghalok. Tudom, mindenkinek eljön a végső szívverés pillanata, az utolsó lélegzetvétel joga, de teljesen más ez, ha az ember filozofálgat, mintha tényleg érzi a kaszás fegyverének hideg fémét a torkán. (köhög) Talán nem érdemlem meg a bocsánatodat, de bízom benned és szeretlek. Te pedig a fiúnkat szereted, úgyhogy arra kérlek… (leveszi az uralkodói medált és Csillagifjú nyakába helyezi) …vigyázz erre, amíg készen nem érzi majd magát arra, hogy a nyakába vegye. Tudni fogod biztosan, hogy mikor jön el az a pillanat, hiszen nagyon jól ismered… (Csillagifjú kezére csókol, majd egy kisebb köhögő roham után visszadől) Bízom benned.

Csillagifjú: (megvárja, amíg a Király elszenderedik, majd csatlakozik a Herceghez) Azt hiszem, azt hitte, hogy édesanyád vagyok. (megérinti a nyakláncot) Erre pedig vigyáznom kell, amíg készen nem állsz, hogy odaadjam… De honnan fogom tudni, mikor leszel megfelelő az uralkodásra?

Herceg: Nem tudom. Esetleg ha végre bemutatlak édesanyámnak, az segíthet. (megfogja a kezét, finoman, hogy jelezze, nem lesz gond)

Csillagifjú: (felpillant rá, majd nyel egyet, csendesen biccent, elindulnak)

26. jelenet

(a Herceg és a Csillagifjú elhagyják a kastély területét, egy domboldalra jutnak, ahol különböző fák bontják lombjukat, olyan fajok is, amelyek alapjában véve nem szoktak egy területen nőni, jól láthatóan tehát emberek ültették azokat megközelítőleg azonos távolságra egymástól)

Csillagifjú: Édesanyád itt él a szabadban?

Herceg: Így is mondhatjuk… (elvezeti egy jegenyefenyőhöz) Itt is volnánk.

Csillagifjú: (értetlenül pislog) Ez… egy fa.

Herceg: Valójában ez egy sír. Mindegyik sírhanton nő egy fa, ezzel megadva az elhunytaknak az újabb esélyt az életre.

Csillagifjú: (zavarba jön) Sajnálom! Én... nem gondoltam… Részvétem!

Herceg: Semmi gond. (rámosolyog) Nem tudhattad. (szünetet tart) Szóval anya, ő itt az új barátom. Már meséltem róla. Remélem, jóban lesztek. (intézi a szavakat a fához)

Csillagifjú: (a fára pillant, majd végig a többi növényen) Mi határozza meg, hogy kinek a sírján milyen fa nő?

Herceg: Leginkább a személyiségük és a fa szimbolikus jelentése.

Csillagifjú: Mit jelent a jegenyefenyő? (érinti meg finoman a törzsét)

Herceg: Könyörületességet, hűséget és bátorságot.

Csillagifjú: Biztosan kedveltem volna édesanyádat.

Herceg: Szerintem ő is téged. (leül a fa tövébe, magával húzza barátját is, vállára hajtja fejét)

Csillagifjú: (kissé feszélyezetten érzi magát, fura számára az egész helyzet)

Herceg: Mindig sziporkázott és sosem panaszkodott. Nagyon céltudatos volt, de udvarias és kedves. Kíváncsi. Érdeklődő. Nagyon szerettem.

Csillagifjú: Tényleg hasonlít a szemem az övéhez? Minálunk úgy tartják, hogy a szem a lélek tükre.

Herceg: (úgy helyezkedik, hogy néhány pillanat erejéig a pillantásába merülhessen) Igen. Én is látom a csillagokat, amiket apám említett. Legszívesebben kívánnék tőlük valamit.

Csillagifjú: Mégis micsodát? (pislog)

Herceg: Egy csókot tőled. (hajol közelebb)

Csillagifjú: (elpirul, nyel egyet) De… neked kedvesed van! Ne butáskodj… Ráadásul pont itt…

Herceg: Édesanyám szerintem támogatná a döntésemet.

Csillagifjú: Miből gondolod?

Herceg: Nem érezted, milyen kellemesen meleg a fa törzse?

Csillagifjú: Most, hogy mondod… de igen.

Herceg: Kedvel téged!

Csillagifjú: Ez mégis csak etikátlan! A bájos Hercegnő háta mögött... pont velem!

Herceg: Tudod, mifelénk a házasságnak más értéke van. A kötelességet jelenti. Házasságra lépsz nemesként, hogy törvényes utódot nemzz, fenntarthasd a birodalmat és jó esetben a békét. Az emberek nem a házastársukhoz hűségesek, hanem a szeretőjükhöz. Ez a kettő pedig lehet ugyanaz a személy, de ez nem törvényszerű. Azonban, hogy eloszlassam az erkölcsömről alkotott ködös, negatív képet, engedd meg, hogy kifejtsem ennek okát. Az ember az érzéseihez hűséges, így ahhoz, akivel kölcsönösen szeretik egymást, mert az érzelmeket megcsalni veszélyesebb, mint megtagadni a kötelességeidet és lerázni súlyukat.

Csillagifjú: És édesanyádnak is volt szeretője?

Herceg: (hümmög) Fogalmam sincs, de fura is volna erre vonatkozó információkat megtudni róluk. Ez már az ő ügyük és a múltban ragadt, nem hánytorgatnám fel.

Csillagifjú: (félrepillant, töpreng, habozik)

Herceg: (kis idő múlva magához vonja egy gyengéd csókra)

Csillagifjú: (először megszeppenve tűri, majd bátortalanul viszonozza, végül egy rémült kismadár fürgeségével hátrál el)

Herceg: Már az első találkozásunkkor tudtam, hogy egymás végzete vagyunk.

Csillagifjú: Már akkor sejtettem, hogy fura vagy.

Herceg: Valld csak be, kedveled a szokatlan dolgokat!

Csillagifjú: Anélkül talán sosem barátkoztam volna veled össze!

Herceg: (halkan felnevet, megfogja a kezét, összekulcsolja ujjaikat, a jegenyefa ága simogatóan a vállukra ereszkedik, mint egy óvó lepel)

Hercegnő: (fesztelenül sétál, majd megtorpan és csalódottan figyeli őket)

Csillagifjú: Köszönöm, hogy elhoztál ide. Azt hiszem, most már sokkal könnyebb lesz szembenézni azzal, ami következik.

Herceg: (rámosolyog, végül feláll, felsegíti a Csillagifjút, távoznak)

Hercegnő: (közelebb lép a fához) Hűség? Engem most árultál el. (szomorúan kisétál)

27. jelenet

(ismét a kastély folyosója tárul a nézők elé)

Herceg: (elmerengve kémlel ki az ablakon)

Róka: (belépve a vállára teszi a kezét) Úgy vélem, beszélnünk kell.

Herceg: Igen? (fordul felé) Van valami gond?

Róka: Nincs. Vagyis inkább… Bizonyítható formában nincs.

Herceg: Miről beszélsz, Róka?

Róka: A Hercegnőről volna szó. Igazán nem az én stílusom bárkit is besározni, de a barátom vagy és kötelességemnek érzem, hogy szóljak, ha veszély leselkedik rád.

Herceg: Térj a lényegre!

Róka: Gyanúsan viselkedik mostanság. Kerül engem. Gyakran tűnik el, olykor a szobalánya sem tudja, hová. Nem tudom, kivel találkozgathat. Talán hűtlen?

Herceg: Nem lehet hűtlen az, aki hűséges ahhoz, akit szeret, még ha nem is én volnék az… Ilyesmit miért titkolna el, ha törvényes?

Róka: Ez esetben talán valami másról lehet szó… (sóhajt) Fogalmam sincs, mostanság igazán kevés dolgot oszt meg velem. Zavar. Félek, hogy ostobaságot tesz.

Herceg: Járjak utána?

Róka: Nem, biztosan tagadná… Esetleg figyeljem meg? Egyik alkalommal követhetném. Ha egy ártatlan légyott, akkor kifújhatjuk magunkat, ha valami fenyegetőbb, legalább felkészülhetünk. Mióta beteg a király, sokan zúgolódnak. Még a Művészetek Ünnepének heve sem csitítja a hatalomvágyat!

Herceg: Tégy belátásod szerint. (biccent, megfogja, finoman megszorítja a kezét) Köszönöm, hogy szóltál. Tudom, hogy nehéz, hisz olyan, mintha a húgod volna.

Róka: Rád is a fivéremként tekintek. Nem engedhetem, hogy viszálykodni kezdjetek egymással. (mélyen szemébe néz)

Szolgálólány: (besiet) Uram, szükség van Önre!

Herceg: (felé fordul, bólint, Rókához intéz még néhány szót) Amint kiderítettél valami biztosat, tudasd velem!

Róka: Igenis. (tréfálkozva szalutál)

Herceg: (a Szolgálólány társaságában távozik)

Hercegnő: (sietősen tipeg be) Hol van a Herceg?

Róka: Az imént távozott. (von vállat könnyedén)

Hercegnő: Már megint azzal a fiúval van?

Róka: Édesem, csak nem féltékeny vagy egy csacska túlvilágira, aki csak néhány napja van nálunk? (lép közelebb, arcára simít)

Hercegnő: (félrepillant, ezzel az érintésből is kicsusszanva) Nem tudom, miről beszélsz.

Róka: Csak úgy fortyog benned a sötétség! Haragszol rá? Vagy inkább… Kire haragszol igazán? A Hercegre, amiért ilyen vak, a Csillagifjúra, hogy ilyen könnyen megkaphat bármit vagy önmagadra, amiért addig titkoltad az érzéseidet, amíg már késő lett bevallani azokat?

Hercegnő: (ellép tőle) Megkeresem.

Róka: Tégy úgy, kedves! (mosolyog nyájasan)

Hercegnő: (kiviharzik)

Róka: (halkan felnevet, mielőtt távozna)

28. jelenet

(félhomály telepedik a folyosóra)

Herceg: (halkan sétál, amikor megpillant egy elsuhanó női alakot)

Hercegnő: (sötét színű köpeny van rajta, amiben nem látszik, ki is siet olyan óvatosan, amikor hangot hall, gyorsan elrejtőzik, majd settenkedve távozik, odakint pedig fürgén szaladni kezd, az árnyakat használva rejtekhelyéül)

Herceg: (utána iramodik, hiába sikerül sokáig követnie, végül nyomát veszíti, csalódottan néz még utoljára körbe, mielőtt távozna a színről)

29. jelenet

Hercegnő: (szalad, olykor-olykor hátrapillant, hogy megbizonyosodjon róla, hogy nem követik)

Fattyú: (hirtelen bukkan elő, elkapja a Hercegnő csuklóját, magához vonja, átöleli)

Hercegnő: (megijed, a fejéről leesik a csuklya, ahogy hátrahőköl, de nem sikít fel végül, csak kifújja a levegőt, amint realizálja, hogy kivel is áll szemben) A frászt hoztad rám!

Fattyú: Akárcsak te rám legutóbb, amikor szó nélkül távoztál… de eljöttél ismét! Sikerült döntened?

Hercegnő: Én… Nem tudom.

Fattyú: Ha nem biztosítasz a hűségedről, sajnos nem találkozhatunk többé. Sőt, a legtöbben a halálodat akarják majd, vagy legjobb esetben is fogolyként kezelnének… Jól fontold meg!

Hercegnő: Próbálom, de olyan nehéz!

Fattyú: (keserűen mosolyog) Én akár a Herceg-pótlékod is leszek, ha eljátszod, hogy szeretsz, csak maradj mellettem… Nem akarom, hogy az ellenségemmé válj!

Hercegnő: (erélyesen) Nem! (elcsitul) Nem kell pótléknak lenned, hogy fontos legyél számomra. Más vagy, mint ő és ez tesz önmagaddá. Ettől leszel az, akit szerethetek.

Fattyú: Szerethetsz?

Hercegnő: Csak adj egy kis időt továbblépni...

Fattyú: Időt? És mikor jön el az én időm az életedben? Mikor jön el a közös cél ideje? Most kell cselekednünk, amíg megtehetjük!

Hercegnő: Mint sok minden az életben, sosem akkor, mikor erőlteted.

Fattyú: Elkeserítesz… Egy mindig határozott, eszes nő hogyan bizonytalanodhat el ennyire? Azt hittem, igazán racionális vagy.

Hercegnő: Minden emberben ugyanúgy ott rejtőzik az irracionalitás. Benned is. Bennem is. Az érzelmek pedig teljesen felrúgják az észérvek tiszta sorát…

Fattyú: (elereszti, ellép tőle) Igen. Ez igaz. Néha azt kívánom, bárcsak könnyebb lenne elfogadnom, hogy a szíved valójában nem hozzám húz. Ezzel csak megpróbálod megkeresni azt, amit valójában nem kaphatsz meg attól, akit szeretnél.

Hercegnő: Te meg miről beszélsz?

Fattyú: Ne butáskodj! Még a vak is látja, hogy mennyire frusztrált vagy, amióta itt lebzsel a Herceg új barátocskája. Megfigyelem az egész várost, szerinted pont ezt kerülné el a figyelmem?

Hercegnő: Azt szeretném, hogy bízz bennem…

Fattyú: Mert be akarod bizonyítani magadnak, hogy képes vagy hűségre, ha valaki tényleg vágyik erre tőled?

Hercegnő: Nem, azért, mert tényleg megérdemled a segítséget. A céljaid nemesek, sok embernek segíthetsz!

Fattyú: Bizonyítsd be, hogy bízhatok benned!

Hercegnő: (mélyen a szemeibe néz, végül röpke csókot lehel ajkaira)

Fattyú: Júdás is csókkal árulta el a Messiást.

Hercegnő: Ez esetben csak bízhatsz benne, hogy ez nem az árulás csókja volt. (biccent, magára hagyja a Fattyút)

Fattyú: (leül, a város makettjét az ölébe helyezi, kezét végighúzza egy útvonalon, ahol a Hercegnő épp végighalad, majd hirtelen ledobja a miniatűrt, dühösen eltrappol)

Kiadványaink

2020-ban megjelent

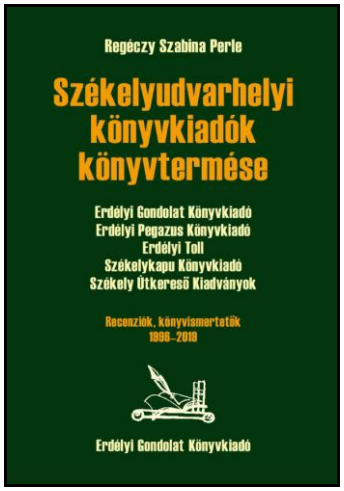

Ráduly János fordításai

Versfordítások a román költészetből

Tudor Arghezi
(1880–1967)

Mélabú
(Melancolie)

Találkára mentem akkor,
Mikor forrt a tónak mélye,
S vékonyka függönyét tűvel
Döfte át a csillag fénye.

Amíg nem jött, vágyakozva
Fürkésztem a messzeségbe,
Tűnő órák leplük szőtték
Szálaikat öltögetve.

Látom, elhagyott ösvényen
Sietve jön hozzám végre,
Már sóvárgó vágyat érzek:
Bárcsak csalódhatnék benne.

Geo Bogza
(1908–1993)

Az orgona
(Orga)

Képzeljetek el egy nyárfasort.
Képzeljetek el nyárfasort a holdfényben.
Képzeljetek el egy nyárfasort a viharban.
Képzeljetek el egy nyárfasort a Holdról nézve.

Képzeljetek el egy Végtelen oszlopú Orgonát.
Képzeljetek el egy Végtelen oszlopú Orgonára írt zeneművet.
Gondoljatok arra, aki zenét ír majd a Végtelen oszlopú Orgonára.

A folyam emberei

(Noi, oamenii fluvii)

Mi, a folyam emberei,
akik bekalandozzuk a kerek világot,
s utánunk a vizek titkos mélyében
annyi ellentmondás, annyi élet, annyi halál marad,
bátrak vagyunk akkor is, ha megkínoz a zuhatag,
vagy ha posványos mocsarakba jutunk.

Posványos mocsárban, akár zuhatagban
őrizni fogjuk a tiszta életet,
s ha néha megtör a sziklarengeteg,
hogy örökre elveszettnek hisszük magunk,
mi, a folyam emberei
újból életre támadunk,
s elindulunk rögvest
új partok felé
a szenvedés és öröm élő magvaival.

Mi, akik magunkban sűrítjük öt kontinens kétségeit,
s hordozzuk vállainkon vitorlák ezerét,
mi, a folyam emberei,
akiket szétmorzsol a sziklarengeteg,
akár iszapsírba ránt
a mély,
mi, a folyam emberei,
lelkesedni tudó, szigorú, töprengő
férfiak maradunk.

Maria Banuș

(1914–1999)

Óda az eperfa alatt

(Odă sub dud)

az eperfa alatti
asztalra kirakom
írószerszámaimat

a lombok közti fény
titkon felém dob
egy aranyló csönd-krajcárt
fogaim közt ki is próbálom
igen
valódi arany

köszönöm fény
köszönöm fa
szólok hozzájuk udvariasan
mint ahogy megtanították
a költészet
hét éve alatt

aztán az asztal körül járva
elskandálom az ódámat
érzem
talpam alatt cuppogva
mállnak szét — férgek gyanánt —
a fekete eperszemek.

Körmenet

(Procesiune)

Ezt a követ fölemeljük
elvisszük magunkkal
ő lesz a gyermekünk
ő lesz az öregünk
ő lesz a házunk
elvisszük magunkkal
ő lesz az Isten
elvisszük
sírhantostól
bölcsőstől
fölemeljük tehát
s elvisszük magunkkal.

A daráló

(Râşniţa)

A régi darálót elvittem a köszörűshöz,
azt mondta: „efféléket nem élezünk”.
A fejem rögtön megöregedett,
reszketni kezdett.

Én a sárgaréz hengert, nagyon nehezen,
megvékonyítottam, évszázadnyi
izzó reflexet igényelt,
és hazavittem.

Sok szó

(Multe cuvinte)

A sok szétszóródott szó
magvakat szül
nem tudom mi lesz belőlük
talán elhalnak
talán kaktusszá válnak
piros labodává
petrezselyemmé
esetleg
ha hiszünk a jóslatokban
császári liliomként
lengedezik majd.

A rúnák

(Runa)

Öreganyám
a mi sebeink ősi rúnák
nem tudom a számukat
meg sem bírom nevezni
mindannyiunk
alázatos sebeit

Faként

(Pomul)

A tárgyak kihulltak a kezedből
a pohár eltörött a földön
házi öltönyödre
tömérdek zsebet varrtál
a kulcsoknak
a pohárnak
a kanálnak
az egyik kézzel kapaszkodtál
a sétabotba

másikkal a bútorokba
faként álltál
egy évszázadon át
száraz faként
most megfeketedett üres dióid
nem zörögnek
elnémultak

Márciusi alkonyat

(Amurg de martie)

Tyúkok között heraldikás kakas.
Illatozó föld és levegő.
Te is itt vagy,
rügyező fűzfaág.
S ti is,
füstös falevelek.
Allegretto? Andante?
Milyen jellemzőtök van még?
Itt vagyunk,
s az esti fuvallat
ránk ereszkedik
kérdezetlenül.

Földtan

(Geologie)

Szeletnyi elfogyasztott vajaskenyér
(iskola udvarán, a padon),
falatnyi pózoló, büszke felhő,
szónoklat közben lenyelt jajkiáltás,
szavakká finomult törpefenyő-illat,
üledékes, porhanyó pala,
ez az én hegyem!

Látogatás

(Vizita)

A bensőséges, televíziós
szobában üvöltenek a sakálok.
Váratlanul érkeztek,
leültek körkörösen

satnya fenekükre,
és üvöltenek a mi bensőséges,
televíziós szobánkban.

Eltávolodás

(Despărţire)

Tőlem eltávolodott a nevem
átment a gázlón
túl van az őszi szélben
tömérdek falevél között
alig halljuk egymást
látom ő a túlsó
partról engem figyel
bűnös ironikus
a mosolya
míg én az ősz méhében
összezsugorodom
térdem homlokomig ér

Őszi ceruza

(Creion autumnal)

Házak, eszközök között járok.
Régebb is voltam itt.
A házak, mint törékeny, kocsonyás
csigák, kidugták látó szarvukat és
nagy tejfoguk egyikét.
Lám, a csillogó ablak alkonyatkor
fájdalmas titokzatosság,
valódi kezdet.
Most a becsukott szemű ablak áll.
Nem jön velem.
Skarlátvörös füstje lassan tovalebben.
Mikor omlott szét, vajon, egykori épsége?

Ő, a vers

(Ea, poezia)

Egyre inkább
összezsugorodott
most akkora mint a borsónak a szeme

akkora mint a kicsi bors
aprócska
alig látszik
bennem sem találja a helyét
tépi marja
ereim falait
elvegyül a vérrögök között
végül elrohan

Most messze jár
mély álmot alszik
tápláló ereje
a gyermekek álma.

Az ácsok

(Dulgherii)

Amikor megcsappan a hitem,
hinni fogok az ácsokban.
Ma a hegyi úton találkoztam velük.
Vállukon fehér
fenyődeszkák ringatóztak.
A megcsupaszított, zsenge szálak,
amíg gyalulták őket,
volt dolgaikról, árnyékaikról
beszélgettek.
Engem magukhoz vettek, visszavittek
a dolgaik közepébe, a rózsafába.

Mihail Crama

(1923–1994)

Miféle...

(Ce fel...)

Miféle Isten ő,
aki meghajlítja vállaimat,
megapasztja fényeimet,
valósággal szertefoszlat?

Kettőnk közül én vagyok
az erősebb, aki meghal,
vállalni fogom a halált.

Munkás éveim

(Anii de muncă)

Csupán a munkás éveimben
hiszek. Teljes erőben vannak,
akárcsak Odüsszeusz okossága,
izomzata, Ithakára való
visszatértekor.

Átmegyek

(Trecere)

Nem akarok gondolkozni. De az óra
jelzi: átmegyek a virágok alatt.
Mámoros leszek,
mint a hegyi sasfióka
első esti felröppenésekor.

Munka után

(După muncă)

A napi munka után
megráztam magam,
akárha eső után. Mosolyogtam.

Este álmomban a fiatal
Dávidot láttam
szarvasok társaságában.

Húsz évesen

(La douăzeci de ani)

Húsz évesen fiatal voltam,
mint a jövendő szobrai —
mámorosan figyeltem
a példátlan magányt.

Magam körül zúgást hallottam:
erdők vagy emberek? —
És erős fény előtti
fájdalmat éreztem.

Egyszerű
(Simplu)

Az óra bennem van. Lomhán jár,
mint a leshely felé tartó állatok.
Ilyen egyszerű dolog miatt
semmi szükség
a ravaszságra.

Victor Felea
(1923–1993)

Mennyi szó
(Câte cuvinte)

Mennyi szó kell uram
Milyen sok szó kell ahhoz
Hogy elmondjuk a szél
Egyetlen sóhaját
A fa
Mélységes hallgatását.

Késő
(Târziu)

Áttetsző mélabú
Fehér hold

Mind a lélek
Mind a világegyetem
Titokzatosan mély

S én
Örökre
A tegnapi

Úgy tűnt mássá lettem

De válaszútra
Nincs több lehetőség

Már késő

Vasile Nicolescu
(1929–1990)

Száguldás
(Goana)

Száguldó vonaton
nincs jó kedélyállapot,
minden visszafelé
rohan,
minden önmagába
fordul,
akár az esés,
akár az elszakadás,
akár a kiűzetés
a mennyországból.
Csak a talpfák,
a föld bordái mozdulatlanok,
azokat az öröklét emészti el.

Az utolsó ablak
(Ultima fereastră)

Ha őt felcsigázza a zene, kitartóan, állhatatosan, orkán-
és macskaszemeivel
átlép egy más életkorba, tovább vándorol,
helyettesíti a madarakat, a tücsköket, a szelet,
az utolsó csillagok szépírását, és addig bolyong,
míg végül beugrik egy ablakon, s ott önmagára talál.

Kagylófelirat
(Inscripţie pe o scoică)

Hozzátok ide a végtelen oszlopot,
ahol a végtelen kezdődik,
hol szabad emberek járják táncukat
a hullámok tükrén!

Hozzátok ide a végtelen oszlopot,
ahol a Nap kagylója
aranyporrá váltan szóródik szét
a hullámok vállain.

Hozzátok ide a végtelen oszlopot,
ide, hová lantomat elásom,
s ahol fölriadok, akár a szív,
mikor szerelmesek táncolnak
a hullámok tükrén!

Az éj
(Noaptea)

Hatalmas kutya, kőből faragott,
minden irányból reám vicsorog.

Üdeség
(Frăgerimi)

Páratlan üdeség lengi körül
a fenyőfát:
pisztrángok által széttöredezett rügyek
az elragadtatott homokon,
az ég szájában szétmorzsolt
fű.

A Nap kénporos szeme alatt,
a fenyőfa törzsén a levegő
tapadópohár,
amely sohasem lakik jól.

Az ősz
(Toamna)

A fák, megzavarodottan a rozsdaszíntől, nem tudják, mi történik,
s várakozva nyújtják egymás felé fájdalmas ágaikat.
A folyók, miután kifosztották a szivárványt, önmagukba húzódnak,
s a szív — a hosszú távfutó — ismétel a falevelek előtt.
Az ősz a halhatatlanságot veti el szelíden a dolgokban.

Éjszakás ének
(Cântec de noapte)

Égnek a réz-ciprusok.
Fagy üvöltöz messziről.

Vadgesztenye-látnokok
néznek a szemünkbe,
néznek a csillagokba,
néznek az éjszakába.

Jön idő

(Vine o vreme)

Jön idő, hogy nem is fogod tudni, mi sajog jobban:
az, hogy folyó széle vagy, avagy virágszirom széle,
amely nem is sejti, mi történik a dolgokban,
esetleg másképpen,
szíved a folyó szíve lesz s a virág szíve is.

Méretek

(Dimensiuni)

A babhüvelynél, a búzakalásznál, a datolyamagnál
kisebb a puskagolyó,
akkora csak, akár a ceruzahegy,
akár a tücsök, akár a félkukac,
de hosszabb a halálnál...

Ha hattyú lettem volna

(Dacă aș fi fost lebădă)

Ha hattyú lettem volna,
nem kellett volna leereszkednem
a dolgok gyökeréhez,
hogy ússzak közöttük betegen.

Ha hattyú lettem volna,
makulátlanságommal megfékeztem volna
a lihegést, a vergődést,

a földigiliszta s a kígyó lendületét,
magát az éj-hüllőt,

ha hattyú lettem volna.

Naplemente Hátszegen

(Apus de soare la Ţara Haţegului)

Az ég keresztútján az ég utolsó futama
istenek által megszőtt messzeség

áttetsző fátyol amelyen

leselkedő vaddisznó
pontosságával

Salomé táncára
készül a hold.

Szárnyam vagy

(Tărâm)

Szárnyam vagy, hazám,
szikla, hová nyugodni tér a csillag,
hófehér tisztaság.

Te vagy a végtelen ige: lenni, látni,
s akár az ég, pályád ott ível
az első s utolsó csillag között.

Szárnyam vagy, hazám.

Nichita Stănescu

(1933–1883)

Stressz

(Stress)

Mikor az ajkán megjelent a mosoly,
messziről úgy tűnt,
egy halott feje hullott alá.
A birs áttetsző illata
engem elidegenít
a szó titkaitól.
Félek rágondolni is.

Látás

(Vedere)

Mint bármely transzpanens élőlény,
piszkos lettem a nemlátástól.
A mennyországba nyíló ajtót
egy üveg-lóval zártam le,
azon keresztül láttam egy nyulat,
azon keresztül láttam egy sast,
azon keresztül fölfedeztem egy rókát,
láttam önmagamat is, aki meg sem volt születve,
feküdtem a puskagolyó éles bronzán,
zöldségfélék koronáztak,
elő voltam már készítve,
meg is voltam főzve
ehető ételnek.

Ének

(Ellenszenves lett)

(Cântec)

Ellenszenves lett a kigondolt test,
régi, barbár nyelven mondta a szavakat.
Élni annyit jelentett, mint élt —
belőlem tehát valami kihalt.

Egy árnyékfolt suhant át rajtam,
tán köröző sastól származott.
Csudaképpen megosztotta a helyet,
ahol megszülettem,
ahol meghalok.

S téged, Nap, az égre ki sírt föl,
hogy ragyogj, te égő könny?

Csomó 8

(Nod 8)

Annyira egyedül vagyok, szerelmem,
mint még soha,
nincs árnyékos lombom, gyökerem sincs,
olyan vagyok,
akár egy tuskó,

amelyen a hóhér
lecsapkodja
a vándormadarak
fejét.
Piros leszek én is a repülni nem tudó
madarak vérétől, és nyüszítek,
akár a tuskó,
amelybe baltát vágnak.
Ó, levegőbeli madarak!
Amíg titeket
nem értelek meg, szeretni foglak.
Ahogy titeket megértlek,
többé
sohasem
foglak szeretni!
Ó, halott madarak!

Más levonat

(Altă stampă)

Sokasodtak a halottak, mint a férges almák,
mi is elolvadtunk, mint hóban a villám.
Ó, micsoda hőség volt ezen a télen,
micsoda kígyójárás és kiűzetés!
Anyám kacagva ünnepelte a belőle való
sokadik kiűzetésemet —
apám súlyos, közömbös kézzel, a körmével
rámutatott egy kőre,
s volt annyi türelme, hogy elmagyarázza,
mi az értelme.

Ars poetica

Ó, zene, te legtitkosabb
remegés,
ugye, nem szökhetünk át soha
saját fülünk fölött.

Ó, ti illatok, csodaillatok,
néha a ti alagútjaitokon keresztül
igyekszik a szívem
a gyermekkor felé.
Ó, ti színek,
fény-játékok.

Ó, ti szavak, szavak,
melyeket mindig utólag ejtek ki,
akár a mozdony
a fekete lelkét...

Titeket átdöfhet bármilyen szarv,
szavak, ti szavak,
átdöfhet bármilyen szarvnak a vágya,
szavak, nemszavak...

Mindig más harang zúg

(Bate ântotdeauna alt clopot)

Mindig más harang zúg,
térdeim más templomban vannak
és más időben.
Fölöttem más angyal pihen.
Szárnyai alól szólok hozzá:
— Menj, menj, hát nem látod, hogy más vagy?
— Hagyj nyugton — mondja —,
ne bánts,
álmos vagyok,
hagyj még engem...
S ne feledd, hogy te is más vagy!

Bátorító ének Andia istenhez

(Cântec de încurajare pentru zeul Andia)

Bennem laksz
mint velő a csontban
mint eső a felhőben
mint látás a szemben

De én halott vagyok
akár a puskagolyó
az újszülöttek
emlékezetében

De én nem vagyok
az a térség
hová kétségbeesve
lezuhant egy csillag

De én te vagyok
a tegnapelőtti
a még azelőtti
a sohasem volt

Lépcsőfokok

(Trepte)

Rohangáltam egy végtelen peronon,
rohangáltam.
A csend annyira tökéletes volt, hogy nem hallottam
saját rohanásomat,
nem is láthattam a peron nagy kiterjedése,
végtelen volta miatt.
Rohangáltam egy végtelen betonperonon,
rohangáltam.

Hirtelen zúgás támadt, s keresztülhasadt a peron,
én kiestem a reggelből, zuhantam az est felé,
egy rendkívüli est felé,
rohangáltam tovább
egy más, végtelen peronon,
nem hallottam semmit, nem láttam semmit.
S amint rohanva rohangáltam,
hirtelen újabb zúgás támadt,
keresztülhasadt ez a más peron is,
kiestem ismét a reggelből, zuhantam az est felé,
egy rendkívüli est felé,
rohantam az új peronon,
rohantam, rohantam,
rohantam.

Iov megkísértése

(Încercarea lui Iov)

— Ó, kiált sírva, ó,
adj nékem, az együgyűnek, tanácsot!
Íme:
Bosszúságomra
nem vittem el magammal az asszonyt
a megbeszélt helyre,
ő pedig
mással
érkezett oda!

— Mit tegyek, üvöltöttem, mért hallgatsz, mit tegyek?
Ha szereted, tégy meg mindent!
Havazz rá, míg megfagy a fehértől.
Csókold a talpait, míg hó borítja
az utat, amelyen jött!
Kínáld föl magad tápláléknak, ha éhes!
Ha nem szereted,
mondd, hogy kurva, mint ahogy az is!

— Te, kiált felém ő,
mondd, mennyire vagy megértő?
— Nem vagyok megértő, én csak létezem.
Annak, aki létezik,
csak életet adhatok.
Egyetlen életet
minden más életek helyett.

Álmodtam, hogy álmodom

(Visam că visez)

Ő csúszkált a lejtős dombon
kezében egy csokor nárcisz volt
nem volt korcsolyája csak csizmája
féltem hogy elesik
fehér menyasszonyi ruha volt rajta
amely meg-megvillant
szürke köpönyege alól
csúszkált mondom
a lejtős dombon
kezében egy csokor nárcisz volt
azt akarta hogy találkozzunk
a jégmező állomásán
a jégmező puszta állomásán
ahol nincsenek vasúti sínek
híre-hamva sem volt
a sínnek.

A harmadik testamentum

(Al treilea testament)

A tojásból származik,
az ő szférikus tehetetlenségéből ered
sok-sok olyan szerv,
amely szükséges egy pontos gondolathoz.

Úgy nézek a pókra, mint önmagamra,
úgy nézek a tevére, mint önmagamra,
a halakra, a patkányokra, a harkályra,
a papagájra, a Kanopusz-csillagra,
Mártára, a lányra,
a mogyoróra, az odúra, a számumra
és a lázra,
az időre és a Doxa-órára,
a „Smit, Smit, jó, hogy megjöttél,
Mit rejtegetsz a hónod alatt,
Én hordok bús virágokat...”-ra.
Úgy nézek a hegyre, mint önmagamra,
a tengerre, mint önmagamra,
a levegőre, mint önmagamra,
a „föld, levegő, víz, tűz”-re, mint önmagamra,
és rád is,
pontosan rád is
pontosan rád is...
Ó, csak magamra nem tudok ránézni úgy,
mint önmagamra,
csak magamra nem,
magamra nem
magamra nem.

Táplálék

(Hrana)

Megduzzadt a nyelved, ó,
ágynak, matracnak való!
Én meg, Úrnőm, vagyok önnek
bendőjében drága étek.

Marin Sorescu

(1936–1996)

Erudíció

(Erudiţie)

Olvasok én is,
A tyúk is megérzi,
Mikor ehet
Tojáshéjat.

Ó, divatos barátaim,
Homérosz, Dante, Balzac,
Esetleg más nevűek!
Hasznosítottuk idejében
Könyveiteket, amelyeket
Szétdobáltak
Az udvaron.

Csak a könyvborítókon
Maradt ép
Némi elmeszesült íz,
Amit néha
Hasznosítani lehet.

Kép a tengerről

(Peisaj marin)

Mikor a tenger
Oly csendes lesz,
Akár az aszfalt,
Jönnek a bálnák,
Hogy öntözzék.

Körkörösen

(Cercuit)

Az udvaron nyárfa,
Holdfényes teteje rávetül
A függönytelen szoba belső falára.
Madárfészke
Üres.

Álmomban messze tűnő madarat láttam,
Csodaszép volt,
Természetes, hogy utána repültem.
Úsztam, két karommal vetélőzve,
A levegőben.

Aztán rászálltam egy nyárfa ágára,
Benéztem az egyik ház ablakán,
Amely, nem tudom, mi okból,
Már fentről magára vonta a figyelmemet.

Bent, mély álomba merülten,
Valaki aludt,
Fáradt férfi.

Tőle jobbra, a falon,
Visszaverődött a nyárfa árnya,
De a fészek most is üres volt.

Halhatatlanság

(Nemurire)

A Kárpátok csúcsaitól
Megértettük hogy álmainknak szabad
A csillagokig szállni
Míg arany-, meg uránmezőkön
Nyugtatjuk fejünk.

A baragáni rónán búzakalászok ringnak
Megannyi lándzsaként
Melyeket Dáriuszék hullattak el
Nos, a Baragántól megtudtuk
Hogy aki pusztítani lép e földre
Szelíd terméssé változik.

Így minden dologra
Figyelve
Megtanultuk
Miként lehetünk halhatatlanok.

Szokrátesz

(Socrate)

Milyen gyönyörű vagy ma,
Bürök-testvérem,
Ki ide nőttél
Ablakom alá.

Ringásod szépségében
Mámorosan hencegnek
Az ódon gyógyfüvek.

És te, ráadásul,
Egyre ápoltabb vagy.

Széthullás

(Roadere)

Szeget ütök a csöndbe.
A csönd annyira tömény,
Hogy szeget üthetek bele,
S fölaggatok rá egy kötelet.
Aztán fejemet a csöndbe dugom,
Lengedezni fog,
Mintha játszó kötél lenne.

Létra

(Scara)

A horizont
Váratlanul létrát
Emelt elémbe,
Fölhágtam hát
Előbb az egekbe,
Majd egy egyszerű négyszögre.

Édes út

(Drum dulce)

A fény
Valósággal a hálójába köt...
A méhek roppant alacsonyan szállnak...
S az út édes
A letaposott méhektől.

Egyetlen élettel

(Cu o singură viață)

Tartsátok két kezetekben
A tálcát, a minden napit,
S a kiszolgáló-ablak előtt
Rendben vonuljatok el.

Van napfény, jut
Mindenkinek,
Égbolt is van
S holdvilág.

A föld szerencse-, boldogság-,
S győzelem-illatot áraszt,
Arcotokat
Csiklandozza.

Ne fukarkodjatok hát,
Életminta a szív étvágya legyen,
Hisz az árak alacsonyak.

Most egyetlen élettel is
Megkaparintható végleg
A gyönyörűség asszonya,
Plusz egy zsemle.

Ana Blandiana
(1942–)

Repülés
(Zbor)

A kórság, amely kínoz,
Nem halálos,
Inkább éltet —
Tartalmánál fogva öröklét,
Az idő rákja,
Következetes sejtburjánzás.
Kiérlelt kórság tehát,
Tartós kín, üvegcsengés
A fülsüketítő űrben,
Esés,
De mert végeérhetetlen,
Repülésnek mondják.

A határ
(Hotarul)

Keresem a rossz kezdetét,
Mint gyermekként az eső szélét.
Rohantam, hogy negtaláljam
Azt a helyet, ahonnan majd
Jól láthatom egyfelől az omló
Esőt, másfelől a derült eget.

De az eső mindig megállt,
Mielőtt a széléhez jutottam volna,
Aztán ismét hullni kezdett,
Hogy ne lássam, meddig tart a derült ég.
Azóta felnőtté váltam,
Futok most is
Megtalálni azt a helyet,
Mely a jótól
Elválasztja a rosszat.
De a rossznak mindig vége,
Még mielőtt a széléhez jutnék el,
Aztán újrakezdi megint,
Hogy ne lássam, hol a jónak a határa.
Keresem a rossz kezdetét sorra-sor
Ezen a felhős,
Olykor napos földtekén.

Dér

(Bruma)

Maholnap elfelejtek beszélni,
S a megkeresztelt pillanatok hosszú
Nevűek lesznek,
Hogy nem ejthetők ki többé
Egyetlen másodperc alatt...
A dér a nagy faleveleken hallgatózik,
Mekkora csend következik most:
Senki sem fogja tudni,
Ki hall jól,
Vagy ki képes egyetlen szó kimondására.
Dér a nagy faleveleken.

Nem éneklem a falevelet

(Eu nu cânt frunza)

Én
Nem éneklem a falevelet,
Csak a zsenge halált,
Amely a falevélben bujkál,
Nagy, végtelen
Mámor-ország ez,
Amelybe, ha valaki belép,
Elfelejt visszatérni,
Inkább meghal,

Hogy boldogabb,
Még boldogabb lehessen.
A növények,

Mivel arra képtelenek,
Hogy elmondják,
Amit látnak,
Ebből a gyermekvilágból
Bármikor visszatérhetnek.
Minket ettől a világtól
Egy másfajta
Titokzatos, nagy pusztulás
Választ el.
Én
Nem éneklem a falevelet,
Csak a zsenge halált,
Amelyet a falevél évente
Egyszer megálmodik.

Zsoltár 2

(Psalm 2)

Te, aki téli alvásra
Szoktattad a medvéket, engem
Mikor oktatsz ki, hogy mi az álom?
Nem örök alvásra gondolok.
Tudod,
Éretlen vagyok még
A halálra.
De aki végighajózik
Két szemgolyómon,
Nem kunyerál-e számodra
Nemlét-vihart?

Észak

(Nordul)

Nem is aljasságból csalunk,
Csupán járatlanságból.
Hév lélekkel azt sem tudjuk,
Kik s mik vagyunk.
Hátunk mögött ismeretlen elődeink,
Előttünk meg ismeretlen utódaink.
Mit tudunk már? Kit ismerünk?

A mozgásunk bizonytalan:
Lépünk egyet, ismét egyet, majd tovább,
S útra kelünk vágyakozva,
Épp ellenkező irányba.
Ha valaki válaszolna kérdésünkre:
Hol van észak?
Homlokunkon
Megrezdülnek hajfürtjeink
A futó idő szelében.

Anyám

(Mamă)

Anyám, legelső sírhelyem,
Forró vaksötétség, melyet buta
Türelmetlenséggel hagytam el,
Pedig földjének minden röge
Akadályozta hiábavaló
Indulásomat,
Megbocsátod-e ezt az elsietett
Feltámadást, mely elszakított tőled,
S amely, mint fénytől a fény,
Egy másfajta halál felé sodor?
Egyre hidegebb van,
Belém karol az idegenség,
Hátam mögött eltűnik a visszaút,
Oly távol estem tőled,
Hogy közénk templomok épülhetnek,
Ahol könyöröghetünk.

Taglejtéseim

(Fiecare mişcare)

Taglejtéseimet
Egyszerre több tükör
Mutatja,
Pillantásaim önmagukkal
Többször is
Összetalálkoznak,
Már feledtem,
Közülük
Melyik az igazi,
És ki
Utánoz.

Hát így,
Most félek az álomtól,
És röstellem
Állapotomat.
Szerintem minden
Reggelnek megszámolhatatlan
Napja van,
Az én egyetlen
Napom roppant
Unalmas.

Gyanakvás

(Bănuiala)

Szabad-e a virág,
Melynek pontosan kijelölték
A kinyílás
És a hervadás időpontját,
Előírták illatát,
Melyet árasztania kell,
Színét, melynek lángolnia kell?
Ő azt mondja, igen.
A szirmok is sorra igent mondanak,
A porzók is, a finom pilleszálak is,
A levelek is, a nyakrész sugár
És törékeny tornya is. Igen.
De hát mi a szabadság? Kérdem
Zavartan, gyanakvóan, választ várván.
Micsoda kérdés! Szól csodálkozva
A sziromból kileső angyal.

Kompromisszum

(Compromis)

A fény és sötétség összebékítése
Nem árnyék,
Mint ahogy nem mocsár a tenger
És föld megbékítése sem.
Álmodban nyújtsad magasra a kezed,
S ne lélegezz, míg meg nem érinted
A feléd hajló kezem ujjbegyeit —
Testünk lágy részei fölött
Álmodó karjaink
Képeznek majd átjárható
Pallókat.

Test

(Trup)

Csupa dicsfényt
A szó köré...
Nyilván, tapintható dicsfényt,
Sőt, élvezeteset,
Ugyanakkor
Áttetszőt is,
Kicsit átjárhatót.
Dicsfényt, mely ostorozható,
Éheztető, erőszakolható, megölhető,
Vagy — adott pillanatban —
Önmagától is meghal,
Ha már feladatát teljesítette,
És világított, lángolt — jelként —
A kincs fölött.

Görgőznek

(Pe role)

Ők fülsüketítő zajjal
Görgőznek,
Szemük merőn feszül a monitorra,
Meg sem látják a hulló faleveleket,
A távozó madarakat,
S míg görgőznek,
Fölöttük tovaszállnak életeik
Évszakai,
Évei, évszázadai,
Föl sem fogják a világ menetét,
Görgőznek a való lét
Árnyékai között,
Melyeket megfoghatóknak ítélnek,
Élőlények között, miket embereknek gondolnak,
Gépek között,
Melyeket más gépek hoztak létre
Saját képük hasonlatosságára,
Majd az égből az Isten is
Leszáll,
Megtanul görgőzni,
Hogy őket megmenthesse.

Mért ne térhetnék vissza?

(De ce nu m-aş întoarce?)

Mért ne térhetnék vissza
A forró széltől megsatnyult fák közé,
A csapatnyi falevelekhez,
Amelyek vijjognak, mint a madarak,
Az őrült falevelek közé,
Melyek elvegyülnek a seregélycsapatban,
Hogy áldozattá váljanak.
Mért ne térhetnék vissza
A szél dúlta tengerpartra,
A száradt ikrákhoz, korhadt algákhoz,
Ahol halak, levelek, madarak között
Hemperegnék,
Zokogó zsákmányként,
Az égető napon,
A sós hóban.
Ott te rám találnál, s elhagynál ismét.
Ó, tenger,
A testem ugyan szülhet utódokat,
De a lelkem soha.

Aurel Hancu

(1940–)

Anyám

(Mamă)

Anyám,
te a rügyekkel versenyzel,
a virágokkal, amelyek tested
minden hajlatában termőre fordulnak,
anyám,
te csodás kertként folyton kivirulsz,
ágaidat édes, illatos gyümölcsök
ringatják, eged akár a
pillangó szárnya,
aranyló virágportól
hamvas,
gondjaidban félénk madár repdes,
anyám,
te már mély, megőszült csend vagy,
dús fény,
amely árnyéktalan.

A kör éneke

(Cântecul cercului)

Megkésett gólyák szállnak az alkony
köd-hullámain,
lángol a lányok szelíd mellének
mécsese,
a láthatár fölött
bárány hangja ég
egy rövid falevélen,
s a tárgyakban gyarapszik az álom.

A hegedű

(Vioara)

Vele az égbolt is
zokogott.
A két földnehéz kéz,
akárha ácsmesteré.
A kiszáradt test
vihart álló fa.
A vonó alatt szikrázó
hegedűt keményen
a szívedhez szorítottad:
„Ez még birtokom...”
És vele az égbolt is
zokogott.

Az ő fényében

(În lumina ei)

A házadat nem látod, mert benne laksz.
Övé minden mozdulatod.
Ami övé, a tied is.
Ami tied, az övé is.
Létezni csak énekében tudsz:
mint vízcsöpp a tengerben,
mint kévében aranykalász,
mint végtelen fény darabkája.
Ennyi a hazád —
benne élsz, általa, érette.

Filozófia

Balázs Sándor

Köznapi filozófia

Gondolatok példázatokkal
X.

Változatok egy-egy témára

SZABADSÁG ÉS SZUVERENITÁS

1. Az ember legyen szuverén; de a szuverenitás lehet-e abszolút?

A társaságban vitatéma lett, mennyiben szuverén lény az ember. Egyikük igen radikális nézeteket vallott. Előbb azonban fogalomtisztásába kezdett.

— A szuverenitás azt jelenti, hogy valaki, esetleg valamilyen intézményrendszer — ha mondjuk az államra gondolunk — a teljes cselekvésképességet birtokolja. Semmi nem korlátozza tetteit, mentes minden idegen alárendeltségtől, kizárólag saját akaratának úgymond szolgája. Már amennyiben valaki is önmagának szolgálója lehet. Abszolút hatalomgyakorlás ez. Ilyenkor ne keressük a hatalmi szervek szétválasztását. Még az egyén körén belül sem. Feltéve, ha az állami berendezkedésnek ezt a demokratikus elvét egyáltalán át lehet sugároztatni az egyedi állampolgárra. A szuverenitás birtoklásakor a döntés és a végrehajtás egyazon körön belül keresendő: személy szerint én határozok afelől, mit cselekszem s magam teszek eleget a belőlem fakadt parancsnak. Vagy az állami szuverenitásra áthelyezve: az ország vezetői maguk, s nem mások határozzák meg, mit kell tenniük az állampolgároknak, s ezt végre is hajtatják. A szuverenitás olyan, mint a terhesség: egy nő vagy állapotos, vagy nem. Köztes „állapot" nincs. Vagy működik, de akkor teljes, vagy megcsorbult, de akkor már nem önhatalmúság.

Akadt ellenvélemény is.

— Önmagadnak mondtál ellen — makacskodott a vitapartnere. — Az abszolútnak elképzelt állami szuverenitás ugyanis itt vagy ott szükségképpen keresztezi az állampolgárok akaratából fakadó egyedi tetteket. A szabad és szuverén honpolgár büntetlenül nem teheti azt, ami éppen az eszébe jut. Léteznek társadalmi normák, jogszabályok. Csak ezek nyomvonalán haladva lehet valaki önhatalmú tagja a társadalomnak. Ha az egyed nem így viselkedik, ha törvénytipró lesz, a börtöncella igencsak szűkre fogja méretezni szabad cselekvési körének sugarát. Vagy talán a fogházban is élvezni fogja az abszolút önmeghatározó cselekvési képességét? Ha valaki valóban öntörvényűen, nem kalodába kényszerül-

ten kívánja leélni életét, ha szuverén akar lenni, akkor be kell látnia, hogy önhatalmúságának korlátjai vannak. Amikor ezt tudatosítja magában, s ennek jegyében modellálja életvitelét, akkor valóban szabadnak fogja érezni magát a társadalomban. Ha a gépkocsijával nem kanyarodhat jobbra a „Jobbra kanyarodni tilos" táblánál, nem lesz frusztrált s szubjektív autonómiájában megsértett.

Vitapartnere mintha engedett volna a totálisan radikális nézeteiből.

— Rendben van — vonult vissza elővigyázatosan — Megeshet, hogy az egyén önhatalmúsága esetenként valamelyest korlátozott. De az állami szuverenitásnak nem lehetnek béklyói. Ez vagy van, s akkor abszolút, vagy csorba esett rajta, s akkor keresheted akárhol, úgysem találod. Kicsorbultan nem létezik. Nem olyan ez, mint a füle nélküli köcsög, amely még ebben a csorba állapotában is ibrik.

— Most meghökkentelek — fordított egyet a vita irányán az opponens. — Igazat adok neked abban, hogy a szuverenitás, legyen bár személyi vagy állami, csak akkor az, ami, ha korlátlan. Igen ám, de ebbe a totális öndeterminálló képességbe beletartozik az is, hogy szuverén módon lemondunk egyes, a saját elhatározásunkból eredő, de nem ajánlatos cselekvésmódozatokról.

2. Szabad-e az, aki a szabadsága egy részét átruházza arra, akinek az elvárásait jónak látja követni?

Az emberi szabadság korlátjairól folyt a beszélgetés. Az ultraradikális így érvelt:

— Nem bírhat szabad cselekvési képességgel az, aki lemond korlátlan tettlehetőségének akár egy morzsájáról is. A szabadság egy és oszthatatlan. Valaki vagy totálisan szabad személyiségként birtokolja a bármit választást, vagy a rabság ilyen vagy olyan fokán tengődik. Attól függő szinten, hogy mennyire nyirbálták meg döntési potenciálját. Csak a szolgaságnak vannak, a szabadságnak nincsenek fokozatai. Mert aki kénytelen akárcsak egy millimikronnyira is mások akaratának alávetni magát, az nem a csonka szabadságot, hanem a fellazított rabszolgaságot éli meg.

Az ellenvélemény nem késlekedett.

— Önellentmondásba keveredett, tisztelt uram. Ön a saját magunknak kiképzett féktelen szabadság elméletének zabálása közben voltaképpen fittyet hány minden más emberi döntésre. Ha az ilyen „más-személyű elhatározás képessége" létezik — márpedig ennek lennie kell —, akkor ez nem más, mint az Ön vagy másvalaki szabadságának részleges korlátozása. Ekképpen ha meglenne az a bizonyos fiktív, parttalan, szubjektív korlát nélküliség, akkor ez kalodába kényszerítené társai önirányított cselekvését. Az e fajta szabadságelmélet, az egoista minta szerint, legfeljebb olyan egyén testére volna szabható, aki nem a társadalomban él. Aki fittyet hány másokra. A világtól elvonult személyre, akinek nincsenek emberi kapcsolatai. Ő lenne a tökéletesen szabad lény, mivel cselekedeteit mások viselkedése nem kényszeríti alkalmazkodásra? Az Ön elmélete szerint igen. Holott aki el akar szakadni a világtól, az is alkalmazkodik a maga előző világi berögződöttségeihez. Társadalmi tapasztalatai szerint éli nem tár-

sadalminak képzelt életét. Csakhogy mindenki nem élvezheti az életet szerzetesi magányban, a maga hegyi barlangjában, önellátóan, gombát szedve, tyúkot nevelve meg a kis zöldséges kertjét művelve. (Ez az említett társadalmi berögződöttség.) A háziasszonynak el kell mennie megvásárolni a gombát, a petrezselymet meg a csirkét a piacon. S ott az esetleg a saját maga számára elvárt korlátlan akarata bizony torlaszba üközik. Ő olcsóbban szeretne vásárolni, az őstermelő viszont ennél többet kér az árujáért. Csakhogy a gazdasszony azt is szeretné, hogy ebéddel várja otthon a férjét. Emiatt jónak látja, ha felad valamit a szabad elhatározásából. Abból, hogy miszerint csak ennyit meg ennyit fog fizetni az árusnak. Otthon, főzés közben konyhafilozófusként eltöprenghet afelett, hogy szabadakaratának az érvényesítését a piactéren mások nem kevésbé választható törekvése keresztezte. Ám ha — saját érdekében is — nem engedett volna ebből a tetszés szerinti lehetőség-választásból, akkor most nem volna mit főznie.

Végül színre lépett egy harmadik véleménynyilvánító, aki igyekezett feloldani ezt a megítélésbeli különbséget.

— Önök nem tesznek különbséget az egyéni szabadság két dimenziója között. A szakirodalom szól az emberek *belső, metafizikai-pszichológiai* és a társadalmi létviszonyokban *személyes* szabadságáról. Az első, az egyének spirituális életterében el lehet fogadni a korlátok nélküli szabadság meglétét. Csakhogy ez nem azonos azzal, amit az első intranzigens hozzászóló kifejtett. Ez nem a korlátlan választás lehetőségét, hanem csak a gátak nélküli szubjektív értékelést jelenti. A szabadságnak ez a pászmája azt jelenti, hogy mindenki tetszése szerint kiformálhatja magának saját véleményét. S mindeddig, amíg ez nem kerül ki a tudatokból — bármilyen furcsa —, abszolút szabadságot biztosít neki. De csak a koponyájában. Ennek térfogatán belül semmi nem korlátozhatja. Ám mit ér az ember ezzel, ha ez csak az ő szellemi, nem pedig döntési és cselekvési szabadsága. S itt lép közbe e fogalom másik értelmezése: a *személyi,* a társadalmi cselekvés készségében megmutatkozó szabadság. Ha ez hiányzik, akkor ez az állapot semlegesíti az egyénből soha ki nem írtható, szubjektív gondolatszabadság hatékonyságát. Emlékezzünk csak arra a cinikus, arcátlan jelmondatra, amelyet a náci gyilkosok a haláltáborok bejáratára kifüggesztettek: „Arbeit macht frei". (A munka szabaddá tesz.) Ott, a szögesdrótok mögött, a krematóriumok árnyékában a holokauszt áldozatai nyilván korlátlanul birtokolták az egyéni-spirituális szubjektív ítélkezés szabadságát. Megvolt a lesújtó értékítéletük a gyilkosaikról. De mit ér ez az önmagába zárt, s minden embernek minden körülmények között megadatott intim szabadság akkor, amikor a másik mértékrendben, a *társadalmi, személyes szabadság* viszonyrendszerében még az életben maradásuk lehetőségétől is megfosztották?

Aki tehát azt állítja, hogy az emberi szabadságot nem lehet korlátozni, az tegye hozzá ehhez: teljes, töretlen, mindig létező állapot ez a *személyek gondolatvilágában.*

Ami most már a másik, a társadalmi-személyi, az emberközi relációkra kivetített szabadság viszonyt illeti — hiszen Önök tulajdonképpen ennek a megnyirbálhatóságáról vagy ennek hiányáról szóltak —, szerintem nincs semmiféle ellentmondás aközött, hogy valaki szabad személyként tételezi magát, a korlátlan döntési jogosítvány birtokában van, s aközött, hogy — ha ezt jónak látja —

akár csak részlegesen, aláveti magát mások elhatározásának. Abba a bizonyos megszorítások nélküli, határtalan személyi, nem tudati, hanem interhumánus szabad állapotba ugyanis beletartozik az is, hogy — a társadalom normális működése céljából — önként lemondunk az önkényes, kizárólag a magunk akaratát érvényesítő igényről. A sokan mások által jónak látott és közvetve a számunkra is előnyösnek értékelt előírásokat — hangsúlyozom: feltéve, ha ezeket a társadalomra s magunkra nézve is hasznosnak tartjuk — igenis, nekünk is érvényesítenünk kell, anélkül, hogy ezt önkorlátozásnak tartanók.

Ezután befordult egy üzletbe, s jóval drágában, mint amennyit otthon erre szánt — de mivel feltétlenül szüksége volt rá — megvett egy villanyborotvát. Az akkor éppen hatalmon levők elkötelezett híve volt. Egyetértett árpolitikájukkal, ezt minden állampolgár számára hasznosnak tartotta. S ezért nem érezte magát szabadságában megrövidítettnek.

3. Szabadság-e a gondolatszabadság?

A társaság tagjai olvastak az országba nagy nehezen becsempészett bölcseleti szemlében egy olyan tanulmányt, amely különbséget tett a *metafizikai, lelki, szubjektív* és a társadalmi viszonyokban érvényesülő *személyi szabadság* között. Disszidensek voltak, a kíméletlen diktatúra körülményei között összedugták a fejüket. Jó volna ezt a gondolatot tovább pörgetni.

— Mi szakadatlanul követeljük a gondolatszabadság jussát — így az egyikük. — Holott ezt a jogot mindenki, minden körülmények között birtokolja. A társadalmi rendszertől függetlenül. Még a mostani legádázabb parancsuralmi viszonyok között is. Talán a barátunk ott, a tárgyalóteremben, az ítélethirdetéskor, amikor államellenes összeesküvés miatt sok évi börtönre ítélték, önmagában nem vélekedhetett mélyen elítélően a koncepciós pereket kieszelőiről? A gondolat szuverenitását nem kell megadni. Hiszen ami amúgy is létezik, azt fölösleges biztosítani. Mi talán nem tartjuk magunkat szabadon, önhatalmúan gondolkodóknak?

— Nem egészen így van — jött a fenntartás. — A tényleges gondolatszabadsághoz hozzátartozik az is, hogy birtokodban legyen minden, amiről saját fejed autonómiáján belül megszorítás nélkül töprenghetsz. De ha egy diktatórikus rendszerben, mint amilyen a mostani, elvágnak a külvilágtól, s nem — vagy csak igen nehezen — jutsz hozzá mindahhoz, amiről önmagadban akadálytalanul vélekedhetnél, akkor az egyébként kötetlen, de csak szubjektív eszmealkotás csonka marad. Nehéz szabadon gondolkodónak lenni, ha az államgépezet propaganda-úthengere igyekszik szétporlasztani a számára nem szalonképes eszméket. Menjetek be bármelyik könyvtárba, keressétek meg mondjuk egyik vagy másik ma élő nyugati filozófus munkáját, s gondolkodjatok szabadon a felett, amit kifejtett. Ugye, hogy ilyesmi nem fordulhat elő? Hát akkor tessék: gondolkodjatok szabadon bármi felett, még a kőkemény kényuralomban is.

Ezzel mindenki egyetértett, de azzal is, hogy az elmondottak kiegészítésre szorulnak. Jött is a folytatás:

— A meggyőződés létezési formája a megnyilvánulás. Mindaddig, amíg valami nem került ki fejünk burkából s nem lesz mások számára készült gondolat,

megmarad ki nem mondott saját véleménynek. A tényleges, működő szabadgondolkodás nem azonos a szubjektumon belüli autonómiával. A meg nem mutatkozó gondolat ugyanis önmagában nem mérlegelhető. Lehet bár korlátok nélküli, ám gúzsba kötött. Egyszerűen létezik, anélkül, hogy mások által bármilyen tudományos, erkölcsi vagy jogi elbírálás alá kerülhetne. Az adott — legyen akár valamilyen totalitarista — állam jogrendszere nyilván nem büntethet meg senkit sem amiatt, amit csupán csak gondolt. Ekképpen a szubjektum mezsgyéin belül mindenki tényleg béklyók nélkül elmélkedhet. Galiba akkor van, amikor az idea szárnyra kel és mások agyába férkőzik be, s ott megtapad. S ne adj isten, cselekvéssé formálódik. Ekkor már lecsaphat az állami önkény. De kérdem én: kötöttség nélküli-e az a gondolat, amelynek a szabadsága torlaszok közé kényszerített, csak önkörén belül élvezi az önmeghatározó létezést? A kifejezésre juttatását viszont már megtiltják tőle.

— Mindenesetre megnyugtató — mondta ki (nem csak gondolta) a véleményét a vitazáró —, hogy az állambiztonsági szervek nem tudnak megtorlást alkalmazni ellenem amiatt, amit most a jelenlegi társadalmi berendezkedésről gondolok. Társaságban szellemeskedve meg szokták jegyezni: „szégyellje magát, aki ugyanarra gondolt, amire én". Én ezt megfordítom: „ne szégyellje magát, aki a létező államrendszerről ugyanazt gondolja, amit én". S ha most lehallgatnak, akkor sem tudnak lecsukni. Hiszen a fejeken belül a mindig csorbítatlan gondolatszabadságom birtokában nem mondtam ki, mire gondoltam.

*

Néhány nap múlva, amikor a belbiztonsági szervek elkészítették a kihallgatásáról a jegyzőkönyvet, feljegyezték: „Ez a reakciós alak kijelentette: 'nem csukhatnak le, ha a gondolatszabadságom birtokában nem mondom ki, mire gondolok'. Ezt kimondta, erről magnószalag áll rendelkezésünkre. Ebből kiderül, hogy államellenes gondolatai vannak. Emiatt megérdemli a börtönbüntetést."

4. A tiltás ne legyen biztatás.

A filozófust meghívták a szomszéd városba előadást tartani. Szívesen vállalta, mert kedvenc témájáról — a szabadság és a megkötés viszonyáról — kellett értekeznie. Nem eredeti gondolatot feszegetett: kifejtette, hogy a szabad emberi cselekedetek nem lehetnek korlátlanok, s ezeket a sorompókat — ha nem a természet áthághatatlan belső meghatározottságáról van szó — maguk az emberek jelölik ki. Valamit azonban hozzátett ehhez, s úgy érezte, ez már az ő eredeti elméleti tézise. Az ember embernek kijelölt tiltásairól az állította, hogy ezek soha ne legyenek megbénult határok, a „mit nem szabad" helyett inkább a „csak eddig szabad"-ot jelöljék meg, mert ezek lesznek hatásosak. Példával is illusztrálta a tételét. A narkósok számára sokkhatású, ha tőlük a társadalom a teljes megvonást várja el, ha a hatóságok megtiltják valamennyi kábítószer használatát; sokkal hatékonyabb, ha kijelölik, hogy az egyes drogfajtákból mennyi még nem káros az egészségre. Tehát ne az általuk még élvezhető kvantumot, csak az

ezt meghaladó mennyiséget tiltsák. Így kevésbé csorbul a szabad választási készségük.

A hallgatóságból hozzászólt valaki, s nem értett egyet vele.

— Szerintem a részleges tiltás nem a szabadság határaink kiszélesítését jelenti. Inkább ösztönzés arra, hogy a megszorítások lecsökkentésével, a megengedett keretek között még azok is szabadon válasszák azt, amit egyébként — ha ezek a félbevágott korlátozások nem volnának — soha nem tennének meg. Az a fiatalember például, aki talán soha nem használna semmiféle kábítószert, akkor, ha megtudja, hogy bizonyos dózisokban megengedett ez az élvezeti cikk, indíttatást érez magában, hogy éljen vele. A tiltásnak csak akkor van szabadságot egyengető érvénye, ha nem megengedően tilt.

Az előadó hazafele a műúton, gépkocsiját vezetve elgondolkodott ezen a helyesbítésen. Bár nemigen tudott elmélyedni a szabadság és a félig-meddig tiltás ösztönző jellege fölötti teoretikus összefüggésén. Inkább az igencsak agyonstrapált gépkocsijára figyelt, amelynek a kuplungtárcsája bizony csúszott. S akkor meglátta a műút szélén a nagy jelzőtáblát, egy kéz mutatóujja irányult a száguldó autókra, ezzel a felirattal: „Ne lépd túl a 140 kilométert!" A műszerfalra nézett, s mivel látta, hogy csak százzal halad, felgyorsított. S ez lett a veszte. Nemcsak a kuplungtárcsa, hanem az autója is megcsúszott. Az árokba borult. Hazavontatták a romos járgányt.

Csak a kamasz fia volt otthon. Ott ült a televízió előtt. A pórul járt gépkocsivezető feldühödött, amikor látta, hogy a csemetéje egy 18 éven felülieknek készült pornófilmet néz. S azt is észrevette, hogy az asztalon fekvő tévéújságban be vannak karikázva a felnőtteknek szóló ilyen filmek. Úgy látszik, a fiam számára ez a tiltás ösztönzés — gondolta, visszakapcsolva az előadásán történtekre.

Azonnal átváltott egy másik tévécsatornára. Ott éppen italokat reklámoztak, a szokásos kommentárral: „A túlzásba vitt alkoholfogyasztás árt az egészégnek!" Ő megrögzött antialkoholista volt. Évek óta nem nyelt le még egy féldeci konyakot sem. Szóval „a túlzásba vitt" — töprengett. Akkor most ebben a haragos állapomban miért ne hajthatnék fel egy pohárkával.

Lement a szomszédos bodegába, s kért egy féldeci vodkát. A falon ki volt írva: „Dohányozni tilos!" Így, minden megengedés nélkül. Nem úgy, hogy „Itt csak egy cigarettát szabad elszívni". Ő nem dohányzott. De nem érzett ösztönzést arra, hogy rágyújtson.

5. Azt mondják: „szabad, mint a madár"; köszönöm, én ebből nem kérek.

Megérkezett a tavasz, megjöttek a fecskék meg a gólyák. A fiatalember hanyatt feküdt a füvön. Elmélázott, kémlelte az eget. Gondolatai így peregtek:

Íme, az őseredeti szabadság a természetbe oltva. Az ég madarai előtt nincsenek akadályok. Korlátok nélkül szelhetik keresztül-kasul az eget. Nem úgy, mint mi, a Terrának nevezett bús bolygón lépkedők, akik legfeljebb csak a műutak, no meg a kijelölt útvonalon közlekedő repülőjáratok közül választhatunk.

Mennyire igaz az, hogy szabad, mint a madár. Ilyen korlátlan önrendelkezéssel mi, földi emberlények soha nem részesedhetünk.

S akkor megérkezett a gyakorlati érzékkel megáldott barátja, aki örökös humorával kilendítette ebből az épületes gondolatközegből.

— Megjött a törökországi járat — mutatott fel az égre, ahol nem a menetrendszerű Boeing, hanem egy gólyamadár landolt. — Szerencsétlenek. Olyanok ezek a szárnyasok, mint az egyetlen menetrend szerinti járaton szolgálatot teljesítő légikisasszonyok, akik halálra unták már a szakadatlan csiki-csukizást. Szegény hosszúlábúak, mennyire nem szabadok. Nem válogathatnak a légi utazási irodák ajánlatai között. Arra ítéltettek, hogy egyedül a „Törökország — Alsókiskúnkörösi Nagy Domokos csűrének tetején megépített fészek" járaton repülhetnek. Oda-vissza. Fogdában tartja őket ösztönük. Na de mindegy, én szabad vagyok. Szevasz. Sietek a menetjegyirodába, hogy kiválasszam magamnak azt a repülőjáratot, amellyel eljutok Indonéziába vagy Ecuadorba. Aszerint, hogy akaratszabadságom — no meg a pénztárcám űrtartalma — függvényében, mindenféle gólyaösztön-korlát nélkül melyiket választom.

A heverésző, filozofáló fiatalembert megzavarta ez a közjáték. De azért a „szabad, mint a madár" illúzió legfeljebb csak megingott, de nem oszlott szét benne. Lám csak — kergette tovább gondolatait az eredeti irányban —, annak ellenére, amit ez az ipse itt össze-vissza karattyolt, mégis milyen szabadon énekel a pacsirta, huhog a bagoly, károg a csóka, senki nem akadályozza meg őket abban, hogy háborítatlanul kifejezzék önmagukat.

S akkor odajött hozzá a másik barátja, a dalénekes zeneszerző. Nem a szabadság bölcseleti tartalmáról, hanem annak köznapi meghosszabbításáról mondott véleményt. Mégis végleg megingatta az ő „szabad, mint a madár" teóriáját.

— Kibírhatatlanok ezek a gólyák. Bántják a fülemet. Szakadatlanul csak kelepelnek, mást sem tudnak. S így van ez minden röpködőnél. Ha a csóka meg tudná választani, hogy mely hangnemben, fekvésben, milyen változatos dallamot adhat elő, napestig hallgatnám a koncertjét. De nem, ő csak károg. Bezzeg én, ha akarom, pattogó indulót, ha kedvem tartja, lágy szerelmi dalt írhatok. A dúrok és a mollok között saját döntésem szerint válogathatok, kottázhatok, énekelhetek dallamokat. Jó, hogy nincsenek madárszárnyaim, s így szabadon szárnyalhatok.

6. Szabad-e az az ember, aki az Északi-sarkon áll, s nem választhatja meg, merre menjen, hiszen minden út dél felé vezet?

A fatalista és a szabadakarat eszméjének teoretikusa összekülönbözött.

— A Sors Könyvében meg van írva az egész életed — érvelt a fátum híve. — Az Északi-sarkról próbálj észak felé haladni. Képtelen vagy. Innen csak egy irányban — dél felé — mozdulhatsz el. Így van ez mindig. Bármi történik velünk, az csak egyféleképpen mehet végbe. Úgy, ahogyan azt a Végzet megszabja nekünk. Délibábokat kerget a balga, aki — amikor megválasztja az útvonalát — úgy véli, mintha saját akaratát érvényesítette volna. Nézze csak meg utólag azt a vaskos fóliánst, amelynek címlapján ott van: „Eleve elrendelés", s megtalálja

benne leírva azt, hogy te akkor kizárólag csak azt választhattad, ami ki volt szabva neked. A szabad döntés csak az elhatározott tettek bekövetkezése utáni illúzió. Amolyan post festum mámoros szabadságérzés. Annak a következménye, hogy amikor határoztál, nem tudtad: egyedül csak ezt tehetted.

— A fatalitásnak behódoló tisztelt sorstársam! — ellenvéleményezte ezt az eszmefuttatást az akarat szabadságát tisztelő vitapartnere. — S ne lepődj meg, hogy most sorstársamnak nevezlek, bár nem értek egyet veled. Ugyanis az vagy: velem azonos sorsú. Mindannyiunkra, akiket anya szült, ugyanaz a sors vár: meghalunk. De nem azért, mert valamilyen Nagy Könyvben ez van előírva. Hanem, mert a biológia törvényei szerint más nem történhet. Csakhogy nem mindegy, miként fog beteljesedni ez a ránk mért megmásíthatatlan természeti parancs. Számtalan út áll előttünk. Bár valóban mindenik ugyanoda vezet: a végzetszerű földi eltűnésünkhöz. A te szótáradból hiányzik egy szófűzés: a „jobb sorsra érdemes". Ez ugyanis azt jelzi, hogy köztünk, a mindnyájan sorsszerűen halandók között akadnak olyanok, akik ehhez a végponthoz más életpályán is közeledhetnek, mint amilyenben másoknak részük van. Lehet, hogy sorstársaink saját rossz elhatározásai miatt, ám nincs kizárva, hogy az elkerülhetetlen körülmények következtében jutott osztályrészül nekik a balsors. De hogy velük valami más is történhetett volna, azt a „jobb sorsra érdemes" pontosan kifejezi: ha mást is érdemelhettek volna, akkor nem csak az adott (sors)csapásokon keresztül haladhatnának a sír felé. Egyszóval: hatástani Én-ontológiámban nem vagyok fatalista. Vallom: sorsunkat szilárd akarattal, bizonyos határok között, magunk is alakíthatjuk. Jól tudták latin elődeink: „Fata volentem ducunt, nolentem trahunt." Az erős akaratú embert csak vezeti a sors, a gyenge akaratút magával hurcolja. Életelvem: ne rettenj meg a felismeréstől, miszerint bármelyik irányban teszel akár egy lépést is, mindenképpen a halál felé közeledsz. Hiszen a „hogyan jutok oda" megválasztása mégis csak nagymértékben tőled függ.

Kettőjük közül az egyik, a fatalista úgy halt meg fiatalon, hogy figyelmen kívül hagyta a vasúti átjáró előtt pirosan villogó fényjelzést, s gépkocsiját pozdorjává zúzta a 8,14-es gyorsvonat. A temetésén az őt búcsúztató barátja vigasztalta a gyászolókat: nyugodjanak bele a történtekbe, mert ez így volt előírva. A másik, az elővigyázatosan gépkocsizó megérte az öregkort. Lehet, hogy azért, mert életelve volt: a szabadon és okosan választott cselekvésem legyen mindig védangyalom.

Baricz Lajos

Elvitte az Úrhoz

Elvitte az Úrhoz, kit tőle kapott,
akit hónapokig titkon hordozott,
miközben egészen eggyé vált vele,
míg most ujjongással volt szíve tele.

Reménységgel vitte méhe magzatát,
habár gyanította, a világ galád,
utalt is rá aztán az agg Simeon,
hallgatta ezt csendben, nem vette zokon:

„Tőr járja át lelked, kínzó, hétszeres,
megízleled te is, milyen a deres;
lesz belőled vérző, fájdalmas anya...”

Lesújtóan hangzott Simeon szava,
de ő igent mondott, állja a szavát,
a szent Akaratnak átadta magát.

A templomba vitte

Az Úr törvénye mivel előírta:
ha a tisztulás napjai elmúlnak,
minden szülőpár a legelső fiút
köteles, hogy bemutassa az Úrnak,

Mária és József vette gyermekét,
s hálatelt szívvel a templomba vitte,
áldozatot is akart bemutatni,
amelynek hasznát, mint mindenki, hitte.

Csak egy pár gerlét adtak át a papnak
— adjon csak többet, aki többet adhat —,
ez is mutatja, mily szegények voltak,

de a templomban tiszta szívvel szóltak:
„Tőled kaptuk őt, visszaadjuk néked,
általa dicsér a világ majd téged.”

A világ világossága I.

— Mt. 5, 14a —

Habár világban nagyon sok a fény,
beborítja mégis a lelki sötét,
mert hemzseg benne a fényelnyelő lény,
aki szereti a bűn sötét ködét.

Nem akarok én sötétségben járni,
a Világosságot hát befogadom,
akarok végre vele eggyé válni,
s aztán az ő fényét én továbbadom.

Ha világot gyújtnak, tartóra teszik,
mert ott a szobában így észreveszik,
és akik ott vannak, fénye mellett látnak —

fénye vagyunk mi az egész világnak;
bár mellettünk is minden ember látna,
így lehetnénk a világ világossága.

Hegyre épült város

— Mt. 5, 14b —

Hegyre épült város nem rejthető el,
hisz már messziről minden ember látja,
aki arra jár, s büszkén tekint rája,
és örömtől dobban benne a kebel.

Igaz, a vihar sokkal jobban éri,
de nem árt neki, mert szikla az alap,
arra építettek tornyot meg falat,
tudták azt jól, a fáradság megéri.

Krisztus egyháza hegyre épült város
— lehet az útja olykor-olykor sáros —,
ami utóvégre mi magunk vagyunk,

ahol megfordulunk, sok sarat hagyunk...
Hegyre épült város — van hozzá közöm,
egész életemmel Krisztust tükrözöm.

Kozma László

Szent Ferenc füves kertje (IV.)

Tavaszi táj

Felkelő nap. Csupa ragyogás van
A mindennapi Úrfelmutatásban.

*

Korongján a fényes napnak
Fenyőágak felvirradnak.

*

A világ immár csupa árnyalat,
Csupa szárny, dal, kék hegyvonulat.

*

Mit keresnél? Áradó csodákat?
Halld hangját a patakcsobogásnak.

*

Mi lehet a sorsod teljesedve?
Magányod nő, fenyőlombok csendje.

*

Barna felhő csillogtat fényeket.
Halk suhanás. Egy szellő érkezett.

*

Lelkedbe szállnak a pillanatok.
Egy virág fölött lepkeszárny ragyog.

*

Ismered-e? Tölgyek és a hársak,
Gyantanyelvét fenyősuttogásnak?

*

A sötét hegy az árnyékból kilép
És felölti sugár-köntösét.

*

Kié volt a forrás lüktetése
S a patakhullám, mely nem szűnik mégse?

*

Távolban a hallgató hegyek
S rigó csattog a fenyők felett.

*

Egy harmatcsepp hogyan foglal egybe
Ígéretet és fényt beteljesedve?

*

A sötét ágon szobor-sziluett,
Színes dallam festi az eget.

*

Szelíd kézzel a szél hogy megsimítja,
Virágzásnak indul a mezők titka.

*

Az ágak közt madárének szárnyal,
A világot festi pár vonással.

*

Sziklahomlok. Kemény és komoly
És fölötte lágy felhőgomoly.

*

Tündér jár az árnyas völgyeken
S a léptein kék virág terem.

*

A szél, mely fenyőillatot hozott,
Fehér szirommal fújja be nyomod.

*

Kiszökött egy hegedű a parkba.
A tavaszi szél virágzást játszik rajta.

*

Mi a nappal? Virágos rét, a fészek —
Körbefogja hajnali s esti ének.

*

Friss rügyek. Zöldellő lombon át
Megzendülnek illat-orgonák.

*

Kék virágok, templomi menetben
Mint apácák, sétálnak a kertben.

*

Fény ragyogja át a nyári kertet,
A margaréták fehérlő hópelyhek.

*

Tavaszi nap. Az élet szinte áll,
A levegőben virágpor szitál.

*

A szitakötő egyre kötöget
A levegőben arany köröket.

*

Ki rajzolta a könnyű vázlatot?
Az aranyeső fenyőre hajolt.

*

A pocsolyában szétfutó színek.
Kéklő égbolt. Mondd, ki festi meg?

*

Mit bír el a szellő?
Madárhangokat
És távoli, zengő
Vízesés-morajt.

*

Vajon ki mondhatja végig?
A patakok elmesélik.
Ki mondhatja el a tájat?
Szélben zúgó fenyőfákat.

*

Erdőt, hegyvidéket
Színes réteket
Tavasz-ecset könnyű
Kézzel festeget.

*

Színekkel és illatokkal
Bimbó bomlik, a rigódal.
Színekkel és illatokkal
Szellő indul, mint a sóhaj.

*

Barna ösvény fenyők közé vezet.
Minden elhalkul. Kíséröd a csend.

*

Mert néha átjár egy sugár
Páfrányt és erdőmélyeket.
Mert néha átjár egy sugár,
Mely a többinél fényesebb.

Tűlevelek közt áthasít,
Úgy indul épp feléd, lehet,
Felszikrázik egy kis kavics,
Beragyogja az életed.

*

Kora reggel kihez mennél?
Apró tisztás, titkos szentély.
Melyen gyantaillat árad,
Tömjénje a fenyőfának.

*

Most kitárul, úgy mesél a táj.
Futó napfény és erdőhomály.
Selymes rét és sziklák csipkézete,
A fenyőerdő viharfekete.
Mit megtettél, napfény száll utadra
S foszló felleg árnya átsuhanva.

*

Madárhangok, színek, kis ösvények —
A létezésben észrevedd a Létet.

*

Úgy folyik a vers, mint
Patakcsobogás.
Egyik rím a másat
Úgy adja tovább.
Egyszerre megpördül
A ritmusa, és
Sziklakövön dördül
Zúgó vízesés.

*

A távolban zúg, dörög a város.
Egy apró kert. Ennyi a világod.
De kitágul, a világot befogja
A zöldellő lombok horizontja.

Kiadványaink

2020-ban megjelent

Maradandó művészet

Kedei Zoltán

Kép és írás (II.)

A kocka elvetve

A szakadék felől elém jön egy kép, keblemre veszem, s ezért vád alá helyeznek. Csaholnak az ebek. Térdre roskadok. Elered az eső. Nyomot takar.

Szerencsekockát veszek a kezembe. A továbbiakban, amikor elvetem, minden zökkenőmentesen kellene történjen: tárolva látni a remény ajándékát.

Dobom a kockát egyszer, kétszer, többször is. Pörög. A lehetőség minimálisra csökken.

Tétovázom.

Nézem a kockát, hatos ponttal nem fog megajándékozni. Sóhajtásom összecseng a pergő kocka hangjával.

Mit tegyek? Folytassam a játékot? A szerencsejátéktól kedvem veszítem, megadom magam, a költészet köre könnyen bezárulhat.

Munkaasztal

Az elkezdett vázlaton
képtelen gondolatok
repdesnek, mint
szárnyas bogarak.

Kánikulaölelésben
lebben a látomás.
Lassan-lassan a nyár is
tovaszáll.

Bár csökken a
gondolat, a lécet
magasra emelem.

Kedei

Önvizsgálat

Leszállásra kényszerülök,
hogy képpé formálhassam
az emlékezés pókhálóját.
Csüngök a pókhálón,
ide-oda mozgat a szél,
nem látom a holnapot.

Gáláns és szenvedő

Ki így, ki amúgy.
Öncélú művészetben a gáláns,
sorsművészetben a szenvedő.
Áll vagy bukik.
Szembe kerülök velük az árnyékben,
a fehérre meszelt ház előtt.
Sarkall a napsütés.
Kilépek.
Követnek a színek.
A belém sulykolt sors
áldozatként vetkőzik csupaszra.
A gáláns mosolyán
könnyez az ég.

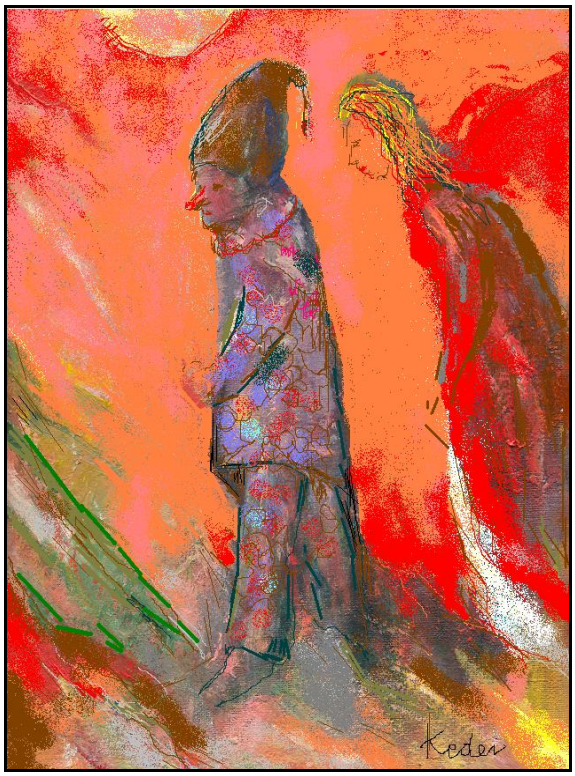

Fele(más)

Mindennek és mindenkinek két oldala van.
Fele ilyen, a másik fele olyan.
Egyetértenek az oldalak.
Ez a gondolat arról jutott eszembe,
hogy sok mindenben másképpen látom
a „dolgokat”, a Veled való egyetértést is.
Hogyan lehet ebből kijutni?
Megvan.
Ránézek a bohócra,
homlokán találom az örömöt és a bánatot.
Megférnek egymás mellett.
S ebben a pillanatban
megérkezik az áldást hozó szeretet
angyal formájában.
Védőszárnyak alatt szabad a játék.
Magával ragad.
Igazítok a félrecsúszott, felemás nyakkendőmön,
bocsánat, nyaksálamon.
Hideg a levegő.
Tűz mellé telepszem sziesztára.

Felismerés

(tartozom valahová)
Kötnek az önismeret szálai. Tartozom valahová,
oda, ahová a hitemet is magammal vihetem.
A valahová tartozás olyan,
mint a barát megválasztása, személyi kérdés.

*

(ugróléc)
Magasabbra emelem az ugrólécet,
az eredmény meglepetés lehet számomra is,
főleg akkor, ha a múlttal szembesülő álomképekkel
tarkítom a mának szépségeit.
Művészetem csak így válhat igazzá,
és juthat el az emberi lélekhez.

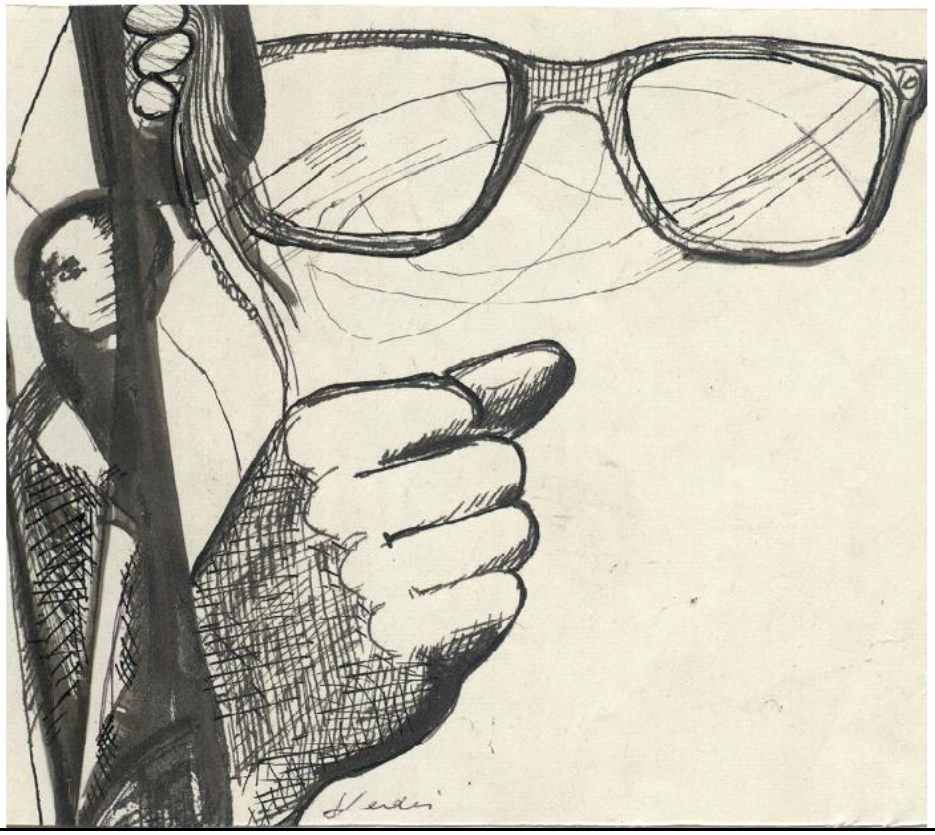

(…)

Vízszintes tenyerem alamizsnát kér.
Függőlegesen (-ből) jöhet valami. Az ujjak
összecsukódnak, ökölbe szorítva meghal a
lélek. Ilyen az élet: tenyér, ujjak, ütlegelő
ököl. Jó a simogatás, fáj a szorítás.

Kozma László

Az igazi művészet elkötelezett, kapcsolódik nemzetéhez, környezetéhez (III.)

Napsütés

Napsütésben áll könnyű alakja,
Esernyőjével fölfogja a fényt,
Könnyű árnyék borul rá az arcra
Az emlékezés végső titkaként.

Mert ragyogni látja a világot,
A napsugárban felizzik a rét.
Álmodik, vagy ő lesz a te álmod?
Szétfoszlana, ha megérintenéd?

A selyemernyő már a nap korongja,
Mely fényeit és árnyékait osztja,
Megteremtve örök jelenét

a csillanásnak, amely eltűnő csak,
a pillanat a festményedbe olvad.
Tovafut, hogy így legyen tiéd.

Rózsalugas

Ki alszik itt? Elborítják a rózsák
A házat, amely már álom-valóság.
Rózsaszirmok, mint pirosló ajkak,
Amelyeken szerelem fakadhat.

Mert csupa, csupa újult ámulás van
Fellegekben, fényes napsugárban.
A kerti pad, az elsuhanó árnyak,
Melyek barna ölelésre várnak.

Meghajló ág, s fehérlő ruhában
Lassan lép a nyári hóhullásban
Ködfoltok és álmok messzesége.

Az egyetlen most ezer szín varázsa,
A tavasznak szüntelen újulása,
Mely a tiéd s nem a tiéd mégse.

Szénakazlak

A láthatatlant csapdájába fogva
Fölizzik a sárga szénaboglya.
Ezt keressük: az egyetlen egyet,
A sugarat, mely mégis megjelenhet.

Amit látunk, szertefoszló fátyol.
A színek mélyén az egyetlen lángol.
Nem tárulhat fel soha a titka,
Bár ezer színt szikráztat a prizma.

Fehérsége suhanó vitorlák,
Az árnyalatot hullámok sodorják,
A látásod lesz, ami eltakarja.

De fellángol a bíbor, aranybarna,
Föloldódik egy-harmóniába,
Sárga örvény, elragad a tánca.

Fák a folyóparton

A kerek lombú fák hogy kavarognak.
Fatörzsük a világ tengelye.
Végtelenbe szalad a folyópart
Tükröződik, szinte egy vele,

A világ és a mása a folyóban,
Mindegy talán, hogy helyet cserélnek?
És örök élet van az elfutóban,
S a tükörkép az egyetlen lényeg.

A teremtés ritmusára vált át
Vonulásuk, s úgy vetíti árnyát
S a folyó, az egy-hullámú Léthe

Mély nyugalmú tükrén egybeérnek,
És arcodat, egy helyben forogva
Fényes örvény, megőrzi a sodra.

Tavasz

Átmenet. A színek és a formák,
A jégtáblát friss vizek sodorják.
Kristályvilág, repednek az élek
S már szétfutnak hullámgyűrűzések.

Halványkékben narancsárnyalat van,
Lágy sóhajtás a szellő-szavakban.
Tavasz köszönt, apró rezzenések
Finom árnya kibomló levélnek.

Mind először tárul a világra
Kis madárszem és bokrok virága,
Születő szín és a csipogások,

Kürtszóként zendülő aranysárga,
Halványabb zöld, s a lányok hajába
Egy piros ív könnyű pántlikát fon.

Jégzajlás

A jégtáblák, mint fehér tavirózsák,
Élük ahogy százfelé hasad,
A folyóban lefelé halad.
Lényegüket fehéren hordozzák.

Torlódik az idő-pillanat
Sötét parton, mint az ezredévek.
Megindulnak könnyű csevegések,
Elhasadnak percek és az órák.

Fénysugár és kerek óralap.
Karcsú árnyék, mutató szalad,
A fa törzse kettőbe törik.

Kéklő kristály rózsaszínbe forr át,
A sorsodat jégtáblák sodorják,
Érckristállyá így tömörödik.

Asztalos Enikő

Erdélyi néprajz marosszéki gyűjtésekben
VI.

Erdélyi lakodalmak és lakodalmi szokások (II.)

II.
LAKODALMI RIGMUSOK (I.)

A LAKODALMI SZERTARTÁS RIGMUSAI

Koszorúslány-kikérő

Tisztelettel tettük ide be a lábunk,
Ennek a háznak jó napot kívánunk!
Egy derék barátunk esküvőre készül,
Koszorúslány kell a vőlegény részéről.
E szép tisztességet lányuknak is szánták,
Szíves kérésüket felhozni kívánják.
Ne mondjanak nemet, mi érte jótállunk,
Hogy a leányuknak nem lesz baja nálunk.
Visszahozzuk vasárnap, rózsás egészségben,
Hogy e szép mulatság rendbe menjen végbe.

Lakodalmi hívogató (I.)

Alázatossággal léptünk e hajlékba,
Ég áldása szálljon a benne lakókra!
Házigazda úrtól bocsánatot kérünk,
Hogy e tisztes házban megjelenni mertünk.
Jövetelünk célját elmondom röviden:

Egy szép esküvő van nálunk készülőben.
Vőfélyei vagyunk e hű jegyespárnak,
Akik az életben külön úton jártak.
A boldog vőlegény s az ő menyasszonya
A jövő szombaton esküvőjét tartja.
Meghívják önöket, s tisztes családjukat.
Ennek a szép napnak megüljük a torát,
Készítenek ott majd bőséges vacsorát.
Ne feledjenek majd ott megjelenni,
S a vacsora után a táncban részt venni!
Jó válaszukat várom!
Isten áldja!

Lakodalmi hívogató (II.)

Adjon az Úristen szerencsés jó napot!
Örömteljes szívvel jöttünk e hajlékba,
Örömhírt mondani ebbe a családba.
Megjött a szép tavasz, maga pompájával,
Szép nyíló virágok édes illatával.
Repdeső madarak fészket rakó vággyal,
Örömöket látva e földi világban.
Ifjú J. G. legény szívében is új érzet kelt.
Házasélet-útra lép, melyet Isten rendelt.
Szombaton lészen a mennyegző napja,
Amelyre J. G. bátyám s az ő vőlegény fia, J. G.
Általam szívből meghívatja az egész családjukat.
Jó válaszukat várom. Isten áldja!

Hívogató (III.)

Adjon az Úr Isten szerencsés jó napot,
uram kegyelmeteknek!
Szívhajlandósággal jöttünk be e házba,
J. B. bátyám legény fia, Jakab megbízásából,
Meghívom önöket egy nászünnepségre,
E ház népe legyen résztvevője.
Őseinktől fogva tartjuk e szent kötelességet,
Mert szereti a magyar a szép vendégséget.
Szombaton lészen az új pár menyegzője,
..... és ..... esküvője.
Legyenek szívesek nekem kezet adni,
Hogy meghívásomra meg fognak jelenni.

Vőlegény-búcsúztató (I.)

Tisztelt vendégsereg, egy kis csendet kérek,
Egy pár szót indítok, türelmüket kérem!
Zeng búcsúzó szavam, hullanak könnyeim,
Mert tőletek válok, kedves jó szüleim!
Felséges Istenem, világ teremtője,
Tekints le ezen jó és kedves szülőkre!
Harmatként áldásod szállítsd le fejökre,
Kik által világra engem helyeztettél,
Most pedig számomra más utat jelöltél,
A házaséletre engem segítettél.
Buzgó szívvel azért hálát adok néked,
Áldom örökké szent gondviselésed!
Elsőbben tehozzád indítom szavamat,
Kedves édesapám!
Áldjon meg az Isten minden lépésedben,
Adjon neked hosszú, boldog életet,
Hogy többi gyermeked is
Szárnyára ereszthesd!
Azért rád kívánom az Úrnak áldását,
Szórja rád, mint bő víz áradását!
Kedves szülőanyám, most tehozzád térek,
Míg új szállásomra tetőled elérek.
Áldást Istentől tereád kérek,
Akit én szívemből szüntelen dicsérek!
Jóra tanítottál, a rossztól intettél,
Most pedig szárnyamra engem eleresztél.
Látod, kedves szülőm, elmegyek mellőled,
Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.
A mennyei Atya legyen mindig veled,
Valamíg életed halállal cseréled,
Adja meg Jézusod te örökös béred!
Kedves testvéreim, tőletek búcsúzom,
Kikkel együtt telt el boldog gyermekkorom!
Kívánom, hogy Isten áldása maradjon
Mindig rajtatok, és soha el ne hagyjon!
Kedves szüleinket mindig szeressétek,
Kedvükre bármit is szívesen tegyetek!
Bút, bajt jönni rájok ne hagyjatok,
Amitek van, abból szívesen adjatok!
Ez a kérés legyen búcsúm titőletek,
Az Isten áldása maradjon veletek!
Kedves alsó és felső szomszédok,
Rokonim, barátim és sok jóakaróm,
Hogy tőletek szótlanul én el ne menjek:
Adjon Isten békét, boldogságot nektek!
Induljunk, s utunkban szerencse kövessen!

Vőlegény-búcsúztató (II.)

Most a hegedűnek némuljon zengése,
A sarkantyúnak is szűnjön meg pengése,
Mert a búcsúzásnak most lészen kezdése,
Legyünk csendességben, míg lészen végzése.
Dicsőség először a nagy magasságban,
Annak, aki rendelt nekem egy hű társat,
Kinek parancsai szerint híven járjak.
Reszketnek ajkaim a belső félelemtől,
Még jobban remeg a szívem a szeretettől.
Bocsásd meg, jó apám, ha megbántottalak,
S ha téged némelykor háborítottalak.
Köszönöm apai hű szeretetedet,
S amit nem érdemlek, gondviselésedet.
Kedves édesapám, szépen tanítottál,
Az életről nekem tanácsokat adtál.
Most majd útra indítva szerető párommal,
Gyermeki szívemet itt hagyom teneked,
Kedves édesapám, az Isten legyen veled!
Kedves édesanyám, mikor hozzád beszélek,
A szívemben akkor fájdalmakat érzek.
Tenéked köszönöm, hogy a földön élek,
És, hogy felneveltél, hálát adok néked.
Rám nagyon vigyáztál, mindentől megóvtál,
Emlőddel tápláltál, szépen felruháztál.
Isten fizesse meg sok fáradságodat,
Énmellettem töltött ápolásaidat!
Ezzel bevégzem tőled búcsúzásom,
Kedves édesanyám, az Isten megáldjon!
Kedves testvérem, tőled is búcsúzom,
Az ég téged is megáldjon, szívemből kívánom!

Indulás a vőlegénytől

Tisztelt gyülekezet, Isten szent nevében
Induljunk el innen, csendes békességben!
Vőlegény urunknak keressük fel párját,
Az ő drága kincsét, ékes menyasszonyát!
Szerezzünk ma neki kedvet s boldogságot,
Hozzunk a keblére néhány gyöngyvirágot!
Induljunk el, Isten segedelmével!

A menyasszonyos háznál

Szerencsés jónapot
Szívemből kívánok!
Bátor vagyok megtudakozni,
Hol van ennek a háznak a
Házigazda ura, vagy megbízott
szószólója,
Kihez pár szót szóljak!?

Menyasszony-kikérő

Adjon az Úristen szerencsés jónapot!
E jó kívánattal emelünk kalapot.
Igen fontos ügy az, ami végett jöttünk,
Tehát meghallgatást és figyelmet kérünk!
Van ennek a háznak egy ékes virága,
Szüleinek kincse, ékes koronája,
Feslő rózsabimbó teljes szépségében,
Mondjuk-e, hogy e szép virágszál ki légyen?
Ez nagy jó uramnak gyönyörű szép lánya,
Akinek még fején tündöklik a párta.
Meglátván a vőlegény ezen virágszálat,
A szíve iránta szerelemre gyulladt.
Tiszta, szent és igaz e szerelem tüze,
Melynek talán még a sírban sem lesz vége.
Ez a mély szerelem szívét úgy égeti,
Hogy talán szegény bele is fog halni,
Hogyha szívén be nem heged az a nagy seb,
Melyet a szerelem rajta ejtett.
Azon fájó szívnek házasság a gyógya,
Egyedül e háznál van az orvossága.
Teljes tisztelettel ki kell jelentenünk,
Hogy mi nem másért, mint lánykérőbe jöttünk.
Ádám atyánknak is a Paradicsomban
Bús volt az élete magányosságában.
Azért teremtette az Úr mellé Évát,
Úgy, mint hitestársát és vigasztalóját.
Mi is megkérjük e szép leány kezét,
Mely meggyógyítja e bús ifjúnak szívét.
És, hogy felvéve a házasság szentségét,
Felvidítsa annak búbánatos lelkét,
Beleegyezését kéri a szülőknek.
Egész tisztelettel várunk feleletet.

Menyasszony-búcsúztató (I.)

Kedves vendégsereg, egy kis csendet kérek,
Illő tisztelettel egy pár szót beszéljek!
Néma a hegedű, hallgat a cimbalom,
Hogy mi ennek az oka, azt mindjárt elmondom.
Itt áll a menyasszony, könnyező szemekkel,
Elbúcsúzni akar igaz szeretettel.
Aggódik, és készül az élet nagy útjára,
Ahol hitvese lesz első útitársa.
De az édesapja, aki felnevelte,
Kedves édesanyja, aki úgy szerette,
Szerető testvéri, kik közt növekedett...
Elbúcsúzás nélkül távozni nem lehet.
Búcsúzni kéne, de némák az ajkai,
Záporként hullanak szeméből könnyei,
Búcsúzni akarna, de nincs tehetsége,
És én mint hű pártfogó, leszek segítsége.
Kedves szép menyasszony, ki itt állsz előttem,
Helyetted a búcsút megkezdem ekképpen:
Kedves édesanyám, lelkemmel búcsúzom:
Nemcsak, hogy megszültél, de fel is neveltél,
Kicsi korom óta csak jóra intettél.
Féltettél a széltől, óvtál napsugártól,
A bajbaeséstől, sok rossz társaságtól.
Álmatlan éjeken őrködtél felettem,
Anyai jóságod meg sem köszönhetem!
Legyen hosszú, boldog a földi életed,
Egész életedben friss, jó egészséged!
Drága édesanyám, borulj a keblemre,
Szeretlek a sírig egész életemben!
Isten oltalmazzon, őrizzen tégedet,
Jer, hogy csókoljam meg szomorú képedet!
Kedves édesapám, én feléd fordulok,
És fájó szívvel tőled elbúcsúzok!
Köszönöm szívemből apai szereteted,
Áldja meg az Isten egész életedet!
Te szerezted nekem a testi táplálékot,
Sok jó tanácsoddal lelki ajándékod!
Amit velem tettél, meg nem köszönhetem,
Kérlek, hibáimért bocsáss meg énnekem!
Ígérem, hogy mindig jó gyermeked leszek,
Miként meg van írva, én akképp cselekszem,
Fordítsd most énfelém gondterhes arcodat,
Öleld és csókold meg édes jó lányodat!
Kedves testvéreim, halljátok szavaim,
Ti voltatok nékem hű játszótársaim,

Veletek osztottam örömöt s bánatot,
Vegyétek jó szívvel jókívánságomat!
Amint én titeket, ti is úgy szeressetek,
Sokáig éljetek, s boldogok legyetek!
Kedves szüleinket szívből szeressétek,
Mert szülőt megvetni égig érő vétek,
Most jöjjetek ide, ég legyen veletek,
Szívemből ölellek, s csókollak titeket!
Hosszú út áll előttem, melyre most indulok,
Testem-lelkem remeg, a szívem is dobog!
Mert most indulok egy hosszú, hosszú útra,
Mely vagy örömre vezet, vagy örökös búra.
De ha hites társam lesz hű útitársam,
A mai lépésem soha meg nem bánom!

Menyasszony-búcsúztató (II.)

Tisztelt nászvendégek, akik itten vannak,
Kik e mai napon illően vigadnak,
Mert két szerelmes szív itt most találkozott,
Melynek örömére jelentek meg maguk.
Számunkra ez a nap ünnepet jelentett,
Hogy e két fiatal házasságra lépett.
Mostan indulnak el hitünk templomába
..... vőlegény
..... menyasszonyával.
Nyíljon meg szívükben szeretet ajtaja,
Melynek a hit legyen örökös lakója.
Így engedjük őket hitünk templomába
Úr áldását venni.

A nászsereg mielőtt elindulna innen,
Én, mint vőfély, a menyasszony búcsúját
Elmondom szép rendben.
Mert a menyasszonynak érzékeny a szíve,
Azért mondom én el, amit súg elméje.
Fájó érzedelem fogja el keblemet,
Édes jó szüleim, távozom tőletek.
Miképp köszönhetem meg a hűségetek,
Azt a sok jót, amit értem tettetek?
Tudom, sokszor napot s éjt eggyé tettetek,
Hogy azzal is létünk könnyebbíthessétek,
Édes családunkért sokat küzdöttetek.
Megköszönöm nektek minden hűségetek,
Isten veletek!
Édes testvéreim, válok el tőletek,

Drága szülőházból, ahol együtt neveltek,
Hol együtt kapcsoltuk imára kezünket,
Úgy áldottuk Istent, s kedves szüleinket.
Mostan az én utam elválaszt tőletek,
Szívemben hordom majd mindig emléketek,
Arra kérlek most, hogy ti se felejtsetek,
Jó testvéreim, Isten veletek!
Leánybarátaim, tőletek búcsúzom,
Mert véget ért most az ifjú leányságom,
Együtt telt vígságunk édes szép öröme,
Melyet megőrizek mindig emlékemben.
Leánybarátaim, felhívom figyelmetek,
Hogy a legényekkel szépen beszéljetek!
Ha nem tetszenek is, kedvesek legyetek,
Már ez évben akkor asszonyok lehettek!
Isten veletek!
Idősebb legények, hozzátok így szólok,
Búcsúszavaimat ekképpen hallatom:
Vegyetek sürgősen erőt magatokon,
Hogy szívetekben nagy gond ne lakozzon.
A lányokkal úgy beszéljetek,
Hogy mielőbb házasemberek legyetek!
Mert egy jó asszony a ház gyöngyvirága,
Boldog az, akinek van a lakásában!
Jó rokonok, szomszédok, falusfelek, barátok,
Mindnyájatoktól búcsúzom:
Isten veletek!

Menyasszony-búcsúztató (III.)

Legyen a vígságnak egy békés szünete,
És a sarkantyúknak szűnjön meg pengése.
Most én hangoztatom a szomorú nótát,
Kedves menyasszonyunk ékes végbúcsúját.
Legyünk csendességben, míg végére jutok,
Kedves menyasszonyunk e szavakkal
búcsúzik maguktól:
Most el kell mennem a szülői háztól,
Mint ahogy a madár repül el az anyjától.
Kedves emlékekkel és szomorú szívvel
Most tőletek válok el én is, édes szüleim.
Kedves édesanyám, most tőled búcsúzom,
Az Isten áldását kérem a lelkedre,
Neked is részt adjon az örök életre.
Kesergő szívem, ím, tégedet keres.
Kedves édesanyám, felnevelő dajkám,

Az élet tengerén most indul el bárkám.
Kedves édesanyám, jól tudom, mit tettél,
Jóra tanítottál, a rossztól féltettél,
S most itt engem szárnyamra engedtél.
Kedves édesanyám, mielőtt indulok,
Könnyező szemekkel kebledre borulok.
Bocsánatot kérek, kedves édesanyám,
Ha megbántottalak életem folyamán.
Kérlek az Istenre, bocsásd meg vétkemet,
Hogy el ne veszítsem én szegény lelkemet.
Ezért az Isten áldjon meg tégedet,
Fényes mennyországba juttassa lelkedet.
Kedves édesapám, most tőled búcsúzom,
Köszönöm mindazt, amit értem tettél,
A jó Isten áldjon meg mindezért.
Kesergő szívemmel téged emlegetlek,
Könnyes szemeim tégedet keresnek.
Kedves édesapám, mielőtt indulok,
Bánatos szívvel tereád borulok.
Bocsásd meg, ha valaha rosszat tettem neked,
Mert a jó Isten megáldja ezt neked.
Kedves testvérem, most tőled búcsúzom,
Neked is tiszta szívemből kívánom,
Hogy az Isten áldása terajtad maradjon.
Jó leánytársaim, kik közt voltam eddig,
Kik búcsúztok tőlem könnyes szemmel most itt,
Szép koszorútokból ím én most kiválok.
Nektek is szívemből ugyanezt kívánom,
Adjon az Úristen nektek is jó szívet,
Mely megőrzi mindig hű szerelmeteket.
Álljatok előmbe itteni legények,
Kik engem oly sokszor megnéztetek.
Sajnáltok, tudom, hogy nem lehettem tietek.
Kedves jó alsó és felső szomszédim,
Hogy tőletek szótlanul el ne menjek,
Adjon az Isten boldogságot nektek!
Na most zenészek, rajta, húzzátok
A szép indulót lelkesen!
És most kezdjünk ismét mulatni,
Aki unja magát, menjen el aludni.

Menyasszony-búcsúztatás (részletek)

Tele legyen mindig pincétek-kamrátok,
Bánat és fájdalom ne érjen hozzátok.
Szaporodjon szépen juhatok, marhátok.

Kedves *lánybarátaim*, szép virágok, lánykák,
Köszönök én nektek mindenféle jókat,
Találjátok meg ti is a párotokat.
Álljatok előmbe, ti híres *legények*,
Kik a személyemet gyakran szemléltétek,
Ajándékul nekem hajfonót hoztatok,
Most már sajnálhattok, nem leszek tiétek.

Esküvő után

Legyen az Istennek dicsőség az égben!
Szerencsésen vittük nagy dolgunkat végbe!
Váljék az új párnak mai esküvője
Lelkünknek javára és üdvösségére.
Az Isten áldása szálljon a fejükre,
Legyenek vidámak, boldogok örökre!

A vőlegényes háznál

Szerencsés jó estét, házigazda uram!
Végére érkeztünk a virágos útnak.
Alázattal kérem a jelenlevőket,
Hallgassák meg rövid beszédemet!
Nagy fáradozásunk nem esett hiába,
Mert drága kincset hoztunk a házukba!
Itt a szép menyasszony, velünk megérkezett,
Tessék, após uram, fogjon vele kezet!

A menyasszony beköszöntője

Beléptem e házba örömteli szívvel,
Vőfélyek és násznép kíséretével,
Fényes nap ragyogott felettünk az égen,
És én e nap Istent arra kérem,
Legyek jó gyermekük örök életemben!

RIGMUSOK AZ ÜNNEPI LAKOMÁN

Asztalhoz ültetéskor

Dicsérettel legyen
Tele ez a hajlék,
Csendességben legyünk,
Hogy beszédem halljék!
Szomorúság, bánat
Mellőlünk távozzék,

Aki nem tud semmit,
Az tőlem tanuljék!
Uraim, az asztal
Meg van már terítve.
Kés, villa és kanál
Elő van készítve.
Most jönnek az étkek
Azonmód sorjába,
Mert a sok legény itt
Nem állhat hiába.
Tessenek, uraim,
helyretelepedni,
A muzsikusoknak is
Meg kell melegedni!

Asztalhoz ültetéskor, az ételek kínálása

Urak, asszonyságok foglaljanak helyet,
Terítve az asztal és ki-ki leülhet.
Ott künn a konyhában zaklat a szakácsné,
Hogyha sokat várunk, mind elpuhul a lé.
A legényeknek viszket már a talpa,
Hogy az ételt-italt gyorsan behordhassa,
Aztán meg a sok lányt majd megforgathassa.
Itt állnak körülem a szép szolgálatra.
Méltóztassanak csak ide telepedni,
Ételből-italból — ami lesz — részt venni.
S én, hogy jó levessel vessék meg az ágyat,
Kívánok szívemből igen jó étvágyat!

Asztalhoz híváskor
(a gazda beszéde a lakoma előtt)

Tisztelt jó uraim, édes asszonyaim,
Kik tekintik a sok fáradozásaim,
Nem vetettétek meg a meghívásunkat,
Nézzék el, kérem, nagy fogyatékosságomat,
Tudják mindannyian, hogy én keveset tanultam,
De azért én önökért nem nyugtalankodtam,
Hanem ami e házból kitelik,
Szívesen felhordjuk, ha kedvüket lelik.
A mi tisztelt gazdánknak az a kívánsága,
Hogy vendégei vígak legyenek, és biztatja,
Általam izente, készen a vacsora,
Csapra van ütve a pálinka és boroshordója!

(Folytatjuk)